

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Johanna Lumiste

**KAPITALIÜHINGU ÕIGUSKAITSEVAHENDID JUHATUSE LIIKME
ESINDUSÕIGUSE KURITARVITAMISE OLUKORRAS**

Magistritöö

Juhendaja:

PhD Margit Vutt

Tallinn

2021

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1 TEHINGU TÜHISTAMINE SISESUHTEST TULENEVA KOHUSTUSE RIKKUMISE KORRAL	9
1.1 Tehingu tühistamise materiaalsed eeldused.....	9
1.1.1 Esindamise aluseks olev õigussuhe ja sellest tulenevad kohustused	9
1.1.2 Lojaalsuskohustus ning hoolsuskohustus kui kohustuste täitmise standard	12
1.1.3 Esindaja kohustuste rikkumine ja kohustuste rikkumise hindamine.....	16
1.1.4 Tehingu vastuolu esindatava huvidega	21
1.1.5 Teise tehingupoole pahausksus ning kollusioon	23
1.2 Tehingu tühistamise formaalsed eeldused ning tühistamisõigust välistavad asjaolud 29	
1.2.1 Tühistamisavalduse esitamiseks õigustatud isik	29
1.2.2 Tühistamisavalduse vorminõuded ja tähtaeg	32
1.2.3 Tehingu tühistamise õigust välistavad asjaolud	35
2 HUVIDE KONFLIKTIS TEHTUD TEHINGU TÜHISUS.....	39
2.1 Huvide konfliktis tehtud tehing pahauskse kolmanda isikuga.....	39
2.2 Heade kommete vastane tehing	45
2.2.1 Heade kommete vastuolu mõiste ja olemus	45
2.2.2 Kollusioon kui heade kommete vastasus	47
2.3 Juhatuse liikme tehing iseendaga.....	50
3 HUVIDE KONFLIKTIS TEHTUD TEHINGU TAGASITÄITMISE NÕUE JA TEHINGUGA TEKITATUD KAHJU HÜVITAMISE NÕUE.....	56
3.1 Tehingu kehtetusest tulenev tagasitäitmise nõue.....	56
3.2 Tehinguga tekitatud kahju hüvitamise nõue	61
3.2.1 Kahju hüvitamise nõude üldised materiaalsed eeldused	61
3.2.2 Kahju hüvitamise nõude esitamiseks õigustatud isik.....	65
3.3 Tagasitäitmise nõue ja kahju hüvitamise nõue kui alternatiivsed õiguskaitsevahendid 68	
KOKKUVÕTE	73
LEGAL REMEDIES OF A LIMITED LIABILITY COMPANY UPON ABUSE OF RIGHTS OF THE MANAGEMENT BOARD MEMBER (ABSTRACT).....	81
LÜHENDID.....	88
KASUTATUD MATERJALID	89

SISSEJUHATUS

Äriühing kui juriidiline isik on õiguslik abstraktsioon, mis saab oma õigusvõimet teostada vaid teiste isikute ehk esindajate kaudu. TsÜS¹ § 34 lg 1 kohaselt on juriidilise isiku (äriühingu) seaduslikuks esindajaks juhatus ning TsÜS § 31 lg 5 sätestab, et juriidilise isiku organi (juhatuse) tegevus loetakse juriidilise isiku tegevuseks. Kuigi juriidilisel isikul ei olegi võimalik teisiti tsiviilkäibes osaleda, kaasneb esindajaga alati teatud õiguslik esinduskulude probleem, (võõrkeelses erialakirjanduses viidatakse sellele kui *agency cost*), mis on muu hulgas seotud ohuga, et esindaja (juhatuse liige) oma esindusõigust kuritarvitab. Esindusõiguse kuritarvitamisega on tegemist siis, kui esindaja tegutseb küll kehtiva esindusõiguse alusel ning esindusõiguse piires, kuid sisesuhtest tulenevaid kohustusi rikkudes. Juhtorgani liikmete piiramatu esindusõigus annab juhatuse liikmele potentsiaalse võimaluse kasutada oma positsioonist tulenevaid laiaulatuslikke õigusi oma isiklikes või kellegi kolmanda isiku huvides ning seeläbi kahjustada äriühingu huve. Olukorras, kus põrkuvad juhtorgani liikme ja äriühingu huvid, on õiguskirjanduse kohaselt tegemist huvide konfliktiga.² Levinud meede, kuidas nn esinduskulusid vähendada, on juhatuse liikmete tegevuse reguleerimine reeglite ja standarditega ehk äriühingu juhatuse liikmed peavad oma ametis järgima teatud reegleid (nagu nt kõrgemalseisva organi nõusoleku saamine teatud toiminguks) ning standardeid (nagu nt korraliku ettevõtja hoolsusstandard). Kui juhatuse liige reegleid või standardeid ei järgi, peab õigus võimaldama äriühingul oma huve kohustusi rikkunud juhatuse liikme tegevuse vastu kaitsta. Olukorras, kus juhatuse liige kuritarvitab oma esindusõigust ning sõlmib huvide konfliktis tehingu, peab seadusandja tagama õiguskaitsevahendid, mida kasutades oleks äriühingutel võimalik oma huve efektiivselt kaitsta.

Huvide konfliktis tegutseva juhatuse liikme tegevuse vastu on äriühingul sisuliselt võimalik kasutada kahte tüüpi eraõiguslike õiguskaitsevahendeid – tehingu kehtetusest tulenevaid õiguskaitsevahendeid ja kahju hüvitamise nõuet. Kehtetusest tulenevad õiguskaitsevahendid jagunevad omakorda tehingu tühistamisest tulenevateks ja tehingu tühisusest tulenevateks õiguskaitsevahenditeks. Üheks klassikaliseks ühinguõiguslikuks õiguskaitsevahendiks juhatuse liikme kohustuste rikkumise puhul on kahju hüvitamise nõue ÄS³ § 187 või § 315 alusel, mille puhul on vajalik tuvastada juhatuse liikme kohustuste rikkumine vastavalt standardi-tüüpi regulatsioonile. Esindusõiguse kuritarvitamise olukorras ei ole klassikalises esindusõiguses

---

¹ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 22.03.2021, 8.

² Tiivel, T. Äriühingu juhtorgani liikme kohustused ja vastutus. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool 2004, lk 39.

³ Äriseadustik. – RT I, 04.01.2021, 46.

abinõuks ainult kahju hüvitamise nõue, vaid on võimalik tugineda ka tehingu tühisusele või tehing tühistada ja kasutada sellest tulenevaid õiguskaitsevahendeid. Üldlevinud seisukoha järgi peaksid äriühingud tulenevalt piiramatu esindusõiguse põhimõttest saama juhatuse liikme tehtud tehingu tühisusele tugineda või tehingu tühistada siiski vaid väga piiratud juhtumitel, kui üldse⁴.

Eesti ühinguõiguses kehtiva juhatuse piiramatu esindusõiguse põhimõtte suhetes kolmandate isikutega sisuks on, et juhatuse liikme ja äriühingu sisesuhtest tulenevad esindusõiguse piirangud (nt põhikirjast, osanike või nõukogu juhustest või otsustest tulenevad piirangud) ei kehti kolmandate isikute suhtes. Selline regulatsioon väljendab äriühingute esindamise üldpõhimõtteid reguleeriva äriühinguõiguse direktiivi⁵ ühte eesmärki, milleks on tagada, et äriühingu esindusõiguslike isikute tehtud tehingud jääksid kolmandate isikute suhtes kehtima sõltumata sellest, millised piirangud äriühingu sisesuhtes kehtivad.⁶ Kolmandate isikute suhtes saab kõikvõimalikest sisesuhtes seatud esindusõiguse piirangutest äriregistri vahendusel kolmandatele isikutele nähtavaks teha ja seega nende suhtes kehtivaks muuta vaid kõigi või mõnede juhatuse liikmete ühise esindusõiguse. Seega ainuke sisesuhte esindusõiguse piirang, mis (pärast äriregistrisse kandmist) saab omada mõju kolmandate isikute suhtes ehk mõjutada välissuhet, on kõigi või mõnede juhatuse liikmete ühine esindusõigus (ÄS § 145 lg 1 p 6, § 181 lg 1, § 251 lg 1 p 6, § 307 lg 1).

Õiguskirjanduse kohaselt kehtib ka esindusõiguses üldiselt põhimõtte, mille kohaselt tuleb eristada esindusõiguse aluseks olevat suhet (sisesuhe) esindusõigusest ning sisesuhtest tulenevate kohustuste rikkumine ei mõjuta välissuhet.⁷ TsÜS § 131 on aga üks tehingu tühistamise alus, mis võimaldab põhimõtteliselt esindamise sisesuhtest tulenevad puudused kanda üle välissuhtesse, mis üldreeglina ei ole abstraktsiooniprintsiibi⁸ tõttu võimalik. Tehingu tühistamise õigus on kujundusõigus, mis annab tehingu teinud isikule võimaluse tema poolt

---

⁴ Seda põhimõtet kannab äriühinguõiguse direktiiv (vt viide 5), vt lisaks nt Käerdi, M. Sise- ja välissuhte eristamine esindusõiguse teostamisel. – *Juridica* 2010/VII, lk 522.; Kõve, V. Varaliste tehingute süsteem Eestis. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2009, lk 295; Saare, K. Kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõigus. Seadusjärgsed piirangud sisesuhtes. – *Juridica* 2020/VIII.

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta. – L 169/46, lk 46-127.

⁶ RKTko 2-17-10474 (18.12.2019), p 47.

⁷ Varul, P jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010, § 115.

⁸ Abstraktsiooniprintsiip esindusõiguslikus kontekstis tähendab eelkõige seda, et esindamisel tekkiv välissuhe ei ole sõltuvuses sisesuhtest, sh sisesuhte kehtivusest.

kehtivalt sõlmitud tehing tagantjärele kehtetuks muuta. Nimelt sätestab TsÜS § 131, et esindataval on õigus esindaja tehtud tehing tühistada, kui esindaja rikkus oma sisesuhtest tulenevaid kohustusi, tehtud tehing oli esindatava huvidega vastuolus ning teine pool kohustuste rikkumisest teadis või pidi teadma. Seega TsÜS § 131 kohaldub olukorras, kus tegutsetakse küll esindusõiguse piires, aga rikutakse sisesuhtest tulenevaid kohustusi ehk kuritarvitatakse esindusõigust. TsÜS § 131 näol on tegemist üldsättega, millele teoorias saaks tugineda iga esindatav, praktikas ja õiguskirjanduses on aga kerkinud küsimus, kas kehtiva õigusega oleks kooskõlas äriühingute õigus TsÜS § 131 alusel tehinguid tühistada. Ka õiguskirjanduses on sellele küsimusele mitmel korral tähelepanu juhitud, näiteks Villu Kõve doktoritöös⁹ ning tunnustatud ühinguõiguse ekspertide poolt koostatud ühinguõiguse revisjoni analüüsis.¹⁰ TsÜS § 131 kommenteerivas õiguskirjanduses on samuti kõnealuse sätte kohaldamine äriühingutele mõnevõrra kahtluse alla seatud. Kommentaaris küll mööndi, et printsibis kohaldub TsÜS § 131 ka juriidilistele isikutele, kuid tõstatati küsimus, kas ÄS § 181 lg 2 ning ÄS § 307 lg 2 kujutavad endast erisätteid TsÜS § 131 suhtes ja välistavad juhatuse liikme poolt esindusõiguse piires, ent sisesuhtest tulenevaid kohustusi rikkudes, tehtud tehingu tühistamise ka juhul, kui tehingu teine pool kohustuste rikkumisest teadis või pidi sellest teadma.¹¹ Samas on Riigikohus ühes määruses¹² asunud seisukohale, et TsÜS § 131 kohaldub ka äriühingutele ning Riigikohtu kriminaalkolleegium on kinnitanud seda seisukohta ka hilisemas lahendis.¹³ Sellest hoolimata ei ole töö koostamise hetkel ühtegi Riigikohtu lahendit, kus oleks lõppastmes äriühing TsÜS § 131 alusel tehingu tühistanud. Seega on nimetatud sätte äriühingutele kohaldamise praktika veel välja kujunemata.

Lähtuvalt eeltoodust on käesoleva magistritöö esimeseks eesmärgiks välja selgitada, kas ja millistel tingimustel võiks jaatada äriühingute võimalust TsÜS § 131 alusel oma esindusõigust

---

⁹ Kõve, V. Varaliste tehingute süsteem Eestis. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2009. Muuhulgas on Villu Kõve oma doktoritöös teinud ettepaneku, et TsÜS § 131 tuleks täpsustada osas, kas see ikka peaks võimaldama tühistada äriühingu juhatuse liikme tehtud tehinguid, kui juhatuse liige ei järgi tehingu tegemisel põhikirjajärgseid piiranguid ja tehingu teine pool seda teab, mh kaaluda selle kooskõla EL õigusega (lk 324). Lisaks tuleks Villu Kõve hinnangul täpsustada, kas tehingu tühistamise õigus TsÜS § 131 alusel puudutab vaid kohustustehinguid või võimaldab ka käsutustehinguid tühistada.

¹⁰ Käerdi, M jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuus-kontseptsioon.pdf (12.02.2021), lk 770.

¹¹ Varul, P jt 2010, § 131.

¹² RKTkm 3-2-1-110-15.

¹³ RKKKo 3-1-1-22-17, p 52.

kuritarvitanud juhatuse liikme tehtud tehinguid tühistada. Töö teine eesmärk on välja selgitada ning analüüsida, milliseid alternatiivseid õiguskaitsevahendeid on äriühingutel võimalik kasutada olukorras, kus juhatuse liige teeb oma kohustusi rikkudes äriühingule kahjuliku tehingu. Esimesest eesmärgist lähtuvalt on magistritöö üheks hüpoteesiks, et juriidilise isiku puhul on TsÜS § 131 kohaldamine seotud õiguslike probleemidega. Magistritöö teiseks hüpoteesiks on, et kollusiooni olukorras oleks kohasemaks õiguslikuks tagajärjeks tehingu tühistamise asemel tehingu tühisus. Kolmandaks hüpoteesiks on väide, et tehingu kehtetusest tulenev tagasitaitmise nõue ja kahju hüvitamise nõue on alternatiivsed õiguskaitsevahendid, kusjuures kahju hüvitamise nõuet on äriühingul mõnevõrra lihtsam maksta panna.

Lähtuvalt magistritöö eesmärkidest on käesolev töö jaotatud kolme peatükki. Esimene peatükk käsitleb äriühingu juhatuse liikme tehtud tehingu tühistamise eeldusi ja tühistamisõigust välistavaid asjaolusid. Teises peatükis analüüsitakse tehingu tühisust kui võimalikku õiguslikku tagajärge esindusõiguse kuritarvitamise juhtudel võrdluses Saksa ja Ühendkuningriigi õigusega, keskendudes mh tehingu tühisusele heade kommete vastasuse tõttu ning juhatuse liikme tehingutele iseendaga. Kolmandas peatükis käsitletakse kehtetu tehingu tagasitaitmise nõuet ning juhatuse liikme vastu esitatavat kahju hüvitamise nõuet ÄS § 187 või § 315 alusel kui alternatiivset õiguskaitsevahendit tehingu kehtetusest tulenevatele õiguskaitsevahenditele. Seejuures analüüsitakse TsÜS § 131 alusel tehingu tagasitaitmise nõude ja kahju hüvitamise nõude vahekorda.¹⁴ Mahu piiratuse tõttu ei käsitle käesolev magistritöö kõikide ÄS § 2 lg-s 1 sätestatud äriühingute õiguskaitsevahendeid juhtorgani liikmete esindusõiguse kuritarvitamisel, vaid keskendub kapitaliühingutele ehk osäühingule ja aktsiaseltsile kui enamlevinud ühinguvormidele.

Püstitatud eesmärkide saavutamiseks kasutatakse magistritöös peamiselt kvalitatiivset, analüütilist ning võrdlevat meetodit. Töö põhineb eraõiguslike õiguskaitsevahendite süsteemsel analüüsil, mille käigus analüüsitakse kehtivat õigust kooskõlas kohtupraktika ja Euroopa Liidu õigusega. Autor on valinud võrdlusriikideks Saksamaa ja Ühendkuningriigi õiguse. Saksamaa on võrdlusriigiks valitud eelkõige seetõttu, et asjakohased õigusaktid TsÜS ja ÄS põhinevad suure osas Saksa õiguse eeskujul ning Eesti õigus kuulub Saksa õigusega samasse

---

¹⁴ Töö mahu piiratuse tõttu analüüsitakse eelkõige TsÜS § 131 alusel tekkiva tagasitaitmise nõude ja kahju hüvitamise nõude vahekorda, st ei analüüsita lisaks tehingu tühisusest tuleneva tagasitaitmise nõude ja kahju hüvitamise vahekorda. Selline eraldiseisev analüüs pole autori hinnangul ka magistritöö eesmarke arvestades vajalik, kuivõrd tagasitaitmise nõude sisu ja õiguslikud tagajärjed on tühistatud ja tühise tehingu puhul kattuvad, lihtsalt tühisele tehingule tuginemise eeldused on erinevad ning neid käsitleb autor peatükis 2.2.

õigusperekonda. Kuivõrd erinevalt Eesti õigusest on nii Saksa kui Ühendkuningriigi õiguse kohaselt juhatuse liikme esindusõiguse kuritarvitamise juhtumitel võimalikuks õiguslikuks tagajärjeks tehingu tühisus, siis kasutatakse võrdlusriikide allikaid just töö teises peatükis ehk tehingu tühisust analüüsisvas osas. Märkimisväärne on, et TsÜS § 131 üheks allikaks olev BGB § 138 sätestab tehingu tühisuse ning BGB-s puudub TsÜS § 131 laadne üldine säte tehingu tühistamise võimalikkuse kohta selle aluseks olevast õigussuhtest tulenevate puuduste tõttu.¹⁵ Ühendkuningriigi õigus on valitud just vastupidisel põhjusel, kuivõrd see põhineb üldisel õigusel ning kuulub erinevalt Eesti õigusest Anglo-Ameerika õigusperekonda.

Magistritöö põhilisteks allikateks on Eesti õigusaktid, eelkõige TsÜS, ÄS ja VÕS¹⁶ ning neid õigusakte puudutavad seaduste kommentaarid ja kohtupraktika. Olulisteks allikateks on ka võrdlusriikide õigusaktid, eelkõige Saksa BGB,¹⁷ AktG,¹⁸ GmbHG¹⁹ ning Ühendkuningriigi CA.²⁰ Lisaks kasutatakse töö problemaatikat käsitlevat Eesti ja võrdlusriikide asjakohast erialakirjandust. Töö teemaga kattuvat erialakirjandust on vähe ja ükski teadustöö ei ole seni keskendunud konkreetselt juhatuse liikme esindusõigust kuritarvitades tehtud tehingu tühistamise analüüsile ega süsteemselt analüüsinud selles olukorras kasutatavaid erinevaid õiguskaitsevahendeid. Näitena on Eesti õiguskirjanduses käsitletud peamiselt esindusõiguse sise- ja välissuhte eristamisega seonduvat temaatikat²¹ ning ÄS §-ist 181 või §-ist 307 tulenevat

---

¹⁵ Kõve (2009), lk 295. Lisaks märgib autor, et 1994. TsÜS-is ei olnud samuti praegu kehtiva TsÜS § 131 sarnast sätet.

¹⁶ Võlaõigusseadus. – RT I, 04.01.2021, 19.

¹⁷ Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 13 des Gesetzes vom 22. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3256) geändert worden ist. Kättesaadav: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html (20.03.2021)

¹⁸ Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089), das zuletzt durch Artikel 15 des Gesetzes vom 22. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3256) geändert worden ist. Kättesaadav: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_aktg/englisch_aktg.html (20.03.2021)

¹⁹ Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 16 des Gesetzes vom 22. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3256) geändert worden ist. Kättesaadav: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/index.html (20.03.2021).

²⁰ Companies Act 2006. - <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents> (10.03.2021)

²¹ Vt nt Varul, P. Tühine tehing. – Juridica 2011/1; Käerdi, M. Sise- ja välissuhte eristamine esindusõiguse teostamisel. – Juridica 2010/VII.; Tammet, H. Kapitaliühingu ja juhatuse liikme vahelisest sisesuhtest tulenevad piirangud ja nende mõju juhatuse liikme seadusjärgsele esindusõigusele. Magistritöö. Tallinn: 2012.

teingu tühisust²². Seega on olnud eraldiseisvaid magistritöö temaga seotud teemakäsitlusi, kuid terviklikku analüüsi käesoleva magistritöö teemal koostatud ei ole.

Märksõnad: huvide konflikt, äriühinguõigus, esindusõigus.

---

²² Saare, K. Kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõigus. Seadusjärgsed piirangud sisesuhetes. – *Juridica* 2020/VIII.

1 TEHINGU TÜHISTAMINE SISESUHTEST TULENEVA KOHUSTUSE RIKKUMISE KORRAL

1.1 Tehingu tühistamise materiaalsed eeldused

1.1.1 Esindamise aluseks olev õigussuhe ja sellest tulenevad kohustused

Selleks, et mõista esindusõiguse regulatsiooni, tuleb eristada esindamisel tekkivat sise- ja välissuhet, mis õiguskirjanduse kohaselt ei ole omane vaid Eesti õigussüsteemile, vaid ka uuematele Kontinentaal-Euroopa tsiviilõiguse koodeksitele (sh võrdlusriik Saksamaa) ja üldpõhimõttena ka tsiviilõiguse ühtlustamiseks ettevalmistatud olulisematesse mudelseadustesse nagu Euroopa lepinguõiguse printsiibid (PECL),²³ UNIDROIT rahvusvaheliste kaubanduslepingute printsiibid ehk UPICC²⁴ ning DCFR.^{25,26} Sise- ja välissuhte erinevus seisneb eelkõige asjaolus, et kui välissuhe puudutab seda, millises ulatuses saab esindaja teha esindatava nimel kehtivalt tehinguid, siis sisesuhte reguleerida on eelkõige küsimus, kuidas esindatav talle kuuluvat esindusõigust kasutada tohib.²⁷

TsÜSi 8. peatükis sätestatakse üldine eraõigusliku esindamise regulatsioon, need sätted reguleerivad suhteid, mis tekivad esindataval ja esindajal esindusõiguse teostamise tulemusena kolmandate isikutega, kelle suhtes esindusõigust teostatakse ning kellega esindaja tehinguid teeb.²⁸ TsÜSi esindamise regulatsioon puudutab välissuhteid ning vastavalt TsÜS § 115 lg-le 3, ei reguleeri TsÜS esindamise aluseks olevast õigussuhetest tulenevaid õigusi ja kohustusi ehk sisesuhet, kuid just sisesuhetest tulenevate kohustuste rikkumine on TsÜS § 131 kohaldamise esimeseks materiaalseks eelduseks. Õiguskirjanduse kohaselt loetakse esindamise aluseks olevaks õigussuhteks esindaja ja esindatava vahelist sisesuhet, millest tulenevate kohustuste

---

²³ Principles of European Contract Law (PECL). Kättesaadav: https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/ (26.03.2021).

²⁴ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016. Kättesaadav: https://www.trans-lex.org/400120/_unidroit-principles-of-international-commercial-contracts-2016/ (26.03.2021)

²⁵ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition. Volume I. Sellier 2009. Kättesaadav: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/2009_02_DCFR_OutlineEdition.pdf (26.03.2021)

²⁶ Käerdi 2010, lk 517.

²⁷ *Ibid.*, lk 519.

²⁸ Varul, P jt. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012, lk 185.

täitmiseks või õiguste teostamiseks esindaja esindatava jaoks ja nimel tegutseb.²⁹ TsÜS § 34 lg 1 sätestab, et juriidilise isiku juhatus loetakse suhetes teiste isikutega juriidilise isiku esindajaks, tegemist on seadusjärgse esindusõigusega. Seega on juriidilise isiku seaduslikuks esindajaks juhatus ning TsÜS § 31 lg 5 sätestab, et juriidilise isiku (äriühingu) organi (juhatuse) tegevus loetakse juriidilise isiku tegevuseks. Seega võiks iga äriühingu juhatuse liikme käitumist suhetes kolmandate isikutega lugeda äriühingu tegevuseks (eeldusel, et äriregistrisse ei ole kantud piirangut ühise esindusõiguse kohta). Juriidiline isik seega ei kasuta oma teovõime realiseerimiseks mitte kolmandaid isikuid, vaid juriidilise isiku struktuuri kuuluvate organite (eelkõige juhatuse) teod on juriidilise isiku huvides tegutsemise korral käsitatavad juriidilise isiku enese tegudena. Seega on juhatuse liikme(te) ja äriühingu vahel sisesuhe ning juhatuse liikmeks olek on tehingulaadne õigussuhe äriühingu ja juhatuse liikme vahel. Kohtupraktika järgi on sellise suhte tekkeks vajalik mõlema poole tahteavaldus, milleks on praktikas osanike või nõukogu otsus ning juhatuse liikme nõusolek³⁰. Äriühingu juhatuse liikme seadusjärgne esindusõigus tekib samaaegselt nimetatud juhatuse liikme ametisuhte tekkimisega ning lõpeb vastava ametisuhte lõppemisega.³¹

Kohtupraktikas on märgitud, et suhe äriühingu ja juhatuse liikme vahel on käsundilaadne lepingusarnane suhe ning lisaks juriidilise isiku või juriidilise isiku liigi kohta käivatele seadustele kohalduvad sellele suhtele ka VÕS käsunduslepingut reguleerivad sätted.³² Eesti õiguse kohaselt eeldab juhatuse liikme poolt tehtava tehingu ja selle tagajärgede omistamine äriühingule kahe tingimuse täitmist. Esiteks peab olema tehing tehtud kehtiva esindusõiguse alusel ning teiseks peab tehing olema tehtud juriidilise isiku nimel. Käesolev magistritöö käsitleb aga neid juhtumeid, kus tehing on tehtud küll äriühingu nimel ja kehtiva esindusõiguse alusel, kuid esindusõigust kuritarvitades.

Äriühingu juhatuse liikme kohustused tulenevad eelkõige seadusest, äriühingu põhikirjast, poolte vahel sõlmitud kokkuleppest (nt juhtorgani liikme lepingust) ning kõrgemalseisva organi otsustest. TsÜS § 35 sätestab kõige üldisema juhatuse liikme kohustuse, mille kohaselt peavad juriidilise isiku juhtorgani liikmed oma seadusest või põhikirjast tulenevaid kohustusi täitma juhtorgani liikmelt tavaliselt oodatava hoolega ja olema juriidilisele isikule lojaalsed. Õiguskirjanduse järgi on juhatuse liige kohustatud täitma nii juhatusele kui organile kui ka

---

²⁹ Varul, P jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010, § 115.

³⁰ RKTko 3-2-1-65-08, p 33.

³¹ Saare, K jt. Ühinguõigus. I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015, lk 151.

³² Vt RKTko 2-16-11889 (07.03.2018), p 14; RKTko 3-2-1-191-12, p 16; RKTko 3-2-1-103-08, p 20.

temale kui juhatuse liikmele tulenevaid kohustusi ning lähtuvalt juhatuse liikme kohustuste reguleerituse astmest liigitatakse neid peamisteks ja spetsiifilisteks kohustusteks.³³

Peamiseks äriühingu juhatuse liikme kohustuseks on äriühingu juhtimine ja esindamine (ÄS § 180 lg 1, ÄS § 306 lg 1). Juhtimise all peetakse silmas ühingu organite tegutsemist osäühingu eesmärkide saavutamiseks osäühingu sisesuhtes. Õiguskirjanduse kohaselt on äriühingu juhatuse juhtimiskohustusest tulenevalt kohustatud moodustama äriühingu eesmärkide saavutamiseks vajaliku organisatsiooni ning hoidma seda toimivana. Äriühingu juhtimine hõlmab nii juhatuse faktilist tegutsemist sisesuhtes äriühingu eesmärkide saavutamiseks (nt äriühingu tegevuse planeerimine ja eelarvete koostamine), samuti õigusliku tähendusega toimingute tegemist (nt otsuste vastuvõtmine juhatuse pädevusse kuuluvates küsimustes, samuti konkreetsete äriliste otsuste tegemine). Juhatuse spetsiifilised kohustused on hõlmatud juhtimise kui peamise kohustusega, spetsiifilised kohustused on näiteks informatsiooni andmine, aruannete koostamine, raamatupidamise korraldamine, koosolekute kokkukutsumine.³⁴

Nii peamiste kui ka spetsiifiliste kohustuste täitmise standardiks on juhatuse liikme hoolsus- ja lojaalsuskohustus, mida käsitletakse pikemalt järgmises alapeatükis. Äriühingu juhatuse liige peab oma kohustusi täitma kõrgendatud hoolsusega ehk nn korraliku ettevõtja hoolsusega (ÄS § 187 lg 1, § 315 lg 1). TsÜS § 32 kohaselt peavad juhatuse liikmed suhetes teiste juhatuse ning juhtorganite liikmetega ja osanikega arvestama üksteise õigustatud huve³⁵ ning järgima hea usu põhimõtet. Samuti laieneb juhatuse liikmetele TsÜS §-st 138 ja VÕS §-st 6 tulenev üldine hea usu põhimõtte järgimise kohustus. Kohtupraktikas on märgitud, et kuivõrd juhatuse liikme ja äriühingu vaheline suhe on käsundilaadne suhe, siis kohaldub juhatuse liikmetele ka VÕS §-is 620 sätestatud lojaalsus- ja hoolsuskohustus.³⁶ Käsundilaadse suhte iseloomust tulenevalt ei ole juhatuse liige kohustatud saavutama konkreetset tulemust, vaid VÕS § 620 lg 2 kohaselt peab ta tegutsema parima kasuga ja heas usus ühingu huvides ning vältima ühingule kahju tekkimist. Lisaks eelmainitule võivad juhtorgani liikme kohustused tuleneda eraõiguse üldpõhimõtetest.

---

³³ Saare, K jt 2015, lk 133.

³⁴ *Ibid.*, lk 133.

³⁵ Vt nt RKTko 3-2-1-65-08, p 26; RKTko 3-2-1-7-10, p 31; RKTko 3-2-1-89-14, p 21.

³⁶ RKTko 3-2-1-33-10, p 11.

1.1.2 Lojaalsuskohustus ning hoolsuskohustus kui kohustuste täitmise standard

Hoolsus- ja lojaalsuskohustuse sisusse kuuluvad kohustused, mille abil on võimalik määrata, kuidas juhatuse liige peab oma kohustusi täitma ning juhtimise sisusse kuuluvaid ärilisi otsuseid tegema, ning teiselt poolt hinnata nimetatud kohustuste täitmise nõuetekohasust.³⁷ Juhatuse liikme hoolsus- ja lojaalsuskohustus on omavahel tihedalt seotud – nii lojaalsuskohustus kui ka hoolsuskohustus sisaldavad kohustust käituda äriühingu huvides. Üldise lojaalsuskohustuse allikateks on TsÜS § 35 ning VÕS § 620, mille järgi peab on esindajal ehk juhatuse liikmel kohustus tegutseda esindatava ehk äriühingu huvides esindatava jaoks parima kasuga ning vältida esindatava huve kahjustavate tehingute tegemist. Lojaalsus tähendab ustavust, truudust ning keelab juhatuse liikmel järgida kellegi teise (sh iseenda) huve ning eelistada neid ühingu kui käsundiandja huvidele³⁸ Riigikohus on üldist lojaalsuskohustust sisustanud kui juhatuse liikme kohustust vältida oma tegevuses enda ja äriühingu vahelist huvide konflikti.³⁹ See tähendab, et juhatuse liige peab eelistama oma tegevuses juriidilise isiku huve enda isiklikele või kolmandate isikute huvidele ning ei tohi kuritarvitada oma õiguslikku seisundit.⁴⁰ Õiguskirjanduse järgi saab õigusliku seisundi kuritarvitamine seisneda muu hulgas selles, kui juhatuse liige kasutab enda huvides ära oma ametiseisundist tuleneva ärilise võimaluse (ing k *business opportunity*).⁴¹ Seega näiteks olukorras kus juhtorgani liige saab teada võimalusest sõlmida kasumlik tehing, peaks ta tegema kõik endast oleneva, et sõlmida selline tehing enda juhitava äriühingu kasuks. Kui juhtorgani liige jätab selle võimaluse kasutamata ning sõlmib selle lepingu hoopis enda nimel, on ta oma lojaalsuskohustust rikkunud.⁴²

Erinevalt Eesti õigusest, kus äriühingu juhatuse liikme lojaalsuskohustus on seaduses sätestatud ning kohtupraktika on sisustanud huvide konflikti vältimise kohustuse lojaalsuskohustuse osana, sätestab CA äriühingu juhatuse liikmele sõnaselge kohustuse vältida huvide konflikti. Vastava sätte⁴³ kohaselt peab äriühingu juhatuse liige vältima olukorda, milles tal on või võib tekkida otsene või kaudne huvide konflikt isiklike ja äriühingu huvide vahel. Lisaks on CAs eraldi välja toodud, et igasuguse huvide konflikti vältimise kohustus kehtib eriti mistahes vara,

---

³⁷ Saare, K jt 2015, lk 133.

³⁸ *Ibid.*, lk 144.

³⁹ RKTko 3-2-1-41-05, p 31.

⁴⁰ Varul, P jt 2010, § 35.

⁴¹ Barnes, A. James jt. *Law for Business*. 10th Edition. Boston: McGraw-Hill/Irwin, 2009, lk 412.

⁴² Tarvis, P. *Ärilise kaalutluse reegel juhtorgani liikme vastutuse hindamisel*. Magistritöö. Tartu: 2019, lk 10.

⁴³ CA s 175.

teabe, (äriilise) võimaluse kasutamist, kusjuures tähtsust ei oma asjaolu, kas äriühingul oli või on võimalus sellist võimalust ka tegelikkuses kasutada.⁴⁴ Juhatuse liige ei riku huvide konflikti vältimise kohustust, kui tema tegevus eelnevalt või *ex post* heaks kiidetakse.⁴⁵

Lojaalsuskohustuse alla liigituvad näiteks veel ärisaladuse hoidmise kohustus; konkurentsikeeld ja iseendaga või seotud isikutega tehingute tegemise piirangud. Õiguskirjanduses on märgitud, et lojaalsuskohustuse rikkumine esindaja poolt huvide konfliktis tegutsemise kaudu järeldubki sageli juba tehingu struktuurist, eelkõige kui esindaja teeb tehingu iseendaga või isikuga, kelle esindajana ta samal ajal tegutseb.⁴⁶ Riigikohus on leidnud, et kui isik on samaaegselt kahe äriühingu juhatuse liige, sõlmib nende ühingute vahel tehingu ning eelistab lepingu sõlmimise korraldamisel ja selle hilisemal täitmisel enda kontrolli all oleva ühingu huve, mis on kasulik ühele lepingupoolele, aga kahjulik teisele, on tõenäoliselt tegemist huvide konfliktiga ning seetõttu lojaalsuskohustuse rikkumisega. Kuna juhatuse liige on kohustatud tegutsema äriühingu suhtes lojaalselt, heas usus ja kooskõlas heade äritavadega, peab ta oma tegevuses lähtuma põhimõttest, et tema (või tema kontrolli all oleva äriühingu) ja äriühingu, mille juhatuse liikmeks ta on, omavaheline äritegevus peab toimuma turutingimuste kohaselt. Kui äriühingute omavaheline äritegevus toimub turutingimuste kohaselt, on lojaalsuskohustuse rikkumine vähetõenäoline.⁴⁷

Esindaja tegutsemisel huvide konflikti situatsioonis eeldatakse põhimõtteliselt alati esindaja poolt sisesuhte rikkumist, samas tuleb toonitada, et TsÜS § 131 võimalikuks kohaldamiseks peab selline sisesuhte rikkumine kaasa tooma ka kahju äriühingule. TsÜS § 131 ei kasuta küll „kahju“ mõistet, kuid „tehing, mis on vastuolus esindatava huvidega“ peaks äriühingu kasumi teenimise eesmärki arvesse võttes tähendama kahjulikku tehingut ehk kahju teket.

Hoolsuskohustuse rikkumise juhud erinevad lojaalsuskohustuse rikkumisest eelkõige selle poolest, et need ei eelda esindaja kokkumängu tehingu teise poolega, mis on

---

⁴⁴ CA s 175(2).

⁴⁵ Ühendkuningriigi äriõiguses on ühetasandiline/astmeline äriühingu juhtimise struktuur, st et otseselt ei eristata nõukogu ja juhatust ning nende kohta kasutatakse mõistet “directors”. Seega heakskiidu võivad ilmselt anda kõik “direktorid”. Samas võib osatühingu põhikirjas ette näha, et heakskiidu peavad andma osanikud. Vt ka Hannigan, B., Prentice, D. (ed.). Hannigan and Prentice: The Companies Act 2006 – A Commentary. London: LexisNexis Butterworths 2007, lk 35-36.

⁴⁶ Käerdi 2010, lk 521.

⁴⁷ RKTKo 3-2-1-40-13, p 27.

lojaalsuskohustusele tihti iseloomulik. Õiguskirjanduse järgi piisab hoolsuskohustuse rikkumiseks vaid esindaja poolt esindatavale objektiivselt kahjuliku tehingu tegemisest või sisesuhtes esindaja tegevusele seatud piirangute eiramisest.⁴⁸ Töö autor on seisukohal, et lojaalsuskohustuse rikkumine toob peaaegu alati kaasa ka hoolsuskohustuse rikkumise, kuid hoolsuskohustuse rikkumisega ei kaasne alati lojaalsuskohustuse rikkumine. Juhatuse liikme hoolsuskohustus tuleneb samuti TsÜS §-st 35 ning VÕS §-st 620, hoolsuskohustust täpsustavad asjakohased äriseadustiku sätted (ÄS § 187 lg 1 osaühingu puhul ning ÄS § 315 lg 1 aktsiaseltsi suhtes), mille kohaselt peab juhatuse liige käituma korraliku ettevõtja hoolsusega. Hoolsuskohustus on objektiivne käitumisstandard, mille abil saab hinnata, kas juhatuse liige on oma kohustusi nõuetekohaselt täitnud. Kohtupraktikas on selgitatud, et äriühingu juhatuse liikme hoolsuskohustus tähendab seda, et juhatuse liige peab tegutsema heas usus ja äriühingu huvides, samuti olema otsuste vastuvõtmiseks piisavalt informeeritud ega tohi ühingu võtta põhjendamatuid riske.⁴⁹

Korraliku ettevõtja hoolsus juhatuse liikme vastutuse standardina on leebem võrreldes VÕS §-s 103 sätestatud vabandatavusel põhineva vastutusstandardiga⁵⁰. Äriühingu juhatuse liikmed peavad täitma oma kohustusi juhtorani liikmelt tavaliselt oodatava hoolega. Oluline on silmas pidada, et juhtorgani liikme puhul on tegemist majandus- ja kutsetegevuses tegutseva professionaalse käsundisaajaga. Riigikohtu seisukoha järgi saab hoolsuskohustust pidada täidetuks, kui ka teine keskmine heas usus tegutsev professionaal oleks sarnases olukorras samamoodi käitunud.⁵¹ Õiguskirjanduses on märgitud, et üldise hoolsuskohustuse kriteeriumiga on tagatud, et ainuüksi äriühingu tema juhtimisest tekkinud kahjulik tagajärg või loodetud positiivse tulemuse saabumata jäämine ei ole aluseks juhtorgani liikme vastutusele.⁵² Juhatus liige on hoolsuskohustust järginud, kui ta on heas usus rakendanud optimaalseid abinõusid ja viise oma kohustuste täitmisel.⁵³ Juhatus liige peab tulenevalt ÄS § 306 lg-st 2 tegutsema majanduslikult kõige otstarbekamal viisil. Kuigi see säte on aktsiaseltsi puudutavate normide hulgas, siis on Riigikohus leidnud, et see põhimõte laieneb ka osaühingutele.⁵⁴ Majandusliku otstarbekuse nõuet hinnates on olulise tähtsusega tehinguga

---

⁴⁸ Käerdi 2010, lk 521.

⁴⁹ Vt nt RKTko 3-2-1-38-15, p 14; RKTko 3-2-1-113-16, p 15; RKTko 3-2-1-54-17, p 13.1.

⁵⁰ Saare, K jt 2015, lk 140.

⁵¹ RKTko 3-2-1-33-10, p 18.

⁵² Varul, P jt 2010, lk 130.

⁵³ Saare, K jt 2015, lk 139.

⁵⁴ RKTko 3-2-1-45-03, p 21.

saadud vastusoorituse väärtus. Vastusoorituse väärtuse kaudu hinnatakse, mis oli tehingu tegelik majanduslik sisu ning kas see tuli äriühingule kasuks või kahjuks.⁵⁵ Otstarbekalt käituv juhatuse liige on hoolas, otsuste vastuvõtmiseks piisavalt informeeritud ning ei võta ühingule põhjendamatuid riske.

Kohtupraktikas on näiteks leitud, et korraliku ettevõtja hoolsuskohustuse juurde kuulub äriühingu tehingute tegemisel tagatise kasutamine äriühingu nõuete tagamiseks, nt kinnistu müügi korral hüpoteegi seadmine ostja poolt lepingu sõlmimisel tasumata jääva ostuhinna tasumise tagamiseks.⁵⁶ Samas on Riigikohus märkinud, et tagatiskokkuleppe sõlmimata jätmine võib vastavalt asjaoludele kujutada endast liigset riski, et lepingupartner jätab oma kohustuse täitmata, ja sellise riski võtmine on üldjuhul hoolsuskohustuse rikkumine.⁵⁷ Seega ei saa tagatiste seadmata jätmisel automaatselt järeldada, et juhatuse liige on oma hoolsuskohustust rikkunud, vaid tuleb arvestada konkreetsete asjaoludega. Riigikohus on lisaks leidnud, et juhatuse liige rikub hoolsuskohustust, kui ta seab äriühingule kuuluvale kinnistule endaga seotud äriühingute kasuks tasuta kasutusvalduse ja hüpoteegi, mille tulemusel muutub kinnistu väärtusetuks.⁵⁸

Riigikohus on pidanud hoolsuskohustuse rikkumist võimalikuks juhul, kui juhatuse liige teeb tehingu endaga seotud äriühinguga turuhinnast erinevatel tingimustel.⁵⁹ Samas on Riigikohus märkinud, et ainuüksi vara müük alla turuhinna ei tähenda veel automaatselt juhatuse liikme kohustuste rikkumist.⁶⁰ Viidatud lahendist võiks järeldada, et vara võõrandamisel alla turuhinna tuleks siiski vastavalt asjaoludele hinnata, kas juhatuse liige rikkus oma hoolsus- või lojaalsuskohustust ning välja selgitada, kas juhatuse liige käitus korraliku ettevõtja hoolsusega.

Eelnevast järeldub, et esmajoones kuuluvad TsÜS § 131 kohaldamisalasse lojaalsuskohustuse rikkumised, kuivõrd just lojaalsuskohustuse rikkumine seondub huvide konfliktis tegutsemisega, sh kollusiooniga. Iseenesest ei ole välistatud TsÜS § 131 kohaldamine ka hoolsuskohustuse rikkumise korral. Seega on iseenesest võimalik tehing tühistada nii olukorras, kus juhatuse liige rikub lojaalsuskohustust kui ka siis, kui ta rikub hoolsuskohustust. Sellest

---

⁵⁵ RKTko 3-2-1-20-14, p 12.

⁵⁶ *Ibid.*, p 12.

⁵⁷ RKTko 2-17-10474 (18.12.2019), p 21.

⁵⁸ RKTko 3-2-1-34-14, p-d 15-18.

⁵⁹ RKKko 1-16-4197 (16.02.2018), p 38.

⁶⁰ RKTko 3-2-1-41-05, p 49.

tulenevalt on õiguskirjanduses väljendatud autori seisukohaga ühitavat seisukohta, et TsÜS §-s 131 sisalduva esindusõiguse kuritarvitamise regulatsiooni kohaldamisala on Saksa õiguse eeskujul oluliselt laiem reeglistiku eeskujuks olnud PECL ja DCFR esindusõiguse kuritarvitamise sätetest, mille kohaldamisala piirdub klassikalise kollusiooni juhtumitega.⁶¹

1.1.3 Esindaja kohustuste rikkumine ja kohustuste rikkumise hindamine

TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamisel tuleb näidata, millise konkreetse kohustuse rikkumine tõi kaasa esindatava huvidega vastuolus oleva tehingu tegemise. Selleks tuleb hinnata selliste sisesuhtest tulenevate kohustuste rikkumist, mis määravad, milliseid tehinguid, millisel viisil ning millistel tingimustel esindaja esindatava nimel teha võib, või sätestavad piiranguid ja keelde esindaja teatavatele tehingutele. Sellised piirangud ja keelud võivad olla konkreetset või tuleneda üldisema iseloomuga kohustustest, eelkõige lojaalsus- ja hoolsuskohustusest.

Õiguskirjanduse järgi reguleerivad äriühingu juhatuse liikmete tegevust reeglid ja standardid ehk äriühingu juhatuse liikmed on kohustatud oma ametis järgima teatud reegleid ning standardeid. Seejuures on reeglid konkreetset käitumisjuhised ning üldjuhul kohustuvad need eelnevalt (*ex ante*) subjekti ehk juhatuse liiget konkreetset viisil käituma.⁶² Standardid on abstraktsemad ja nõuavad täiendavat tõlgendamist ehk need sätestavad kriteeriumid, kuidas juhatuse liikme käitumisele tagantjärele (*ex post*) hinnang anda.⁶³

Eelkäsitletud äriühingu juhatuse liikme lojaalsus- ning hoolsuskohustus on standardid, mille järgi juhatuse liikme tegevuse nõuetekohasust hinnatakse. Lojaalsuskohustuse täitmist hinnatakse sisuliselt selle järgi, kas äriühingu juhatuse liige käitus äriühingu huvides ehk ei eelistanud teisi (sh enda) huve äriühingu omadele. Kollusiooni juhtumid on üks lojaalsuskohustuse rikkumise näide. Õiguskirjanduse kohaselt on kollusiooniga tegemist siis, kui esindaja teeb tahtlikult esindatava jaoks kahjuliku tehingu eesmärgiga teenida sellega tehingu teiselt poolelt vastutasu või varaline eelis ning kollusioon tähendab seda, et esindaja ja

---

⁶¹ Käerdi 2010, lk 521.

⁶² Cahn, A., Donald, D. C. Comparative Company Law: Text and Cases on the Laws Governing Corporations in Germany, the UK and the USA. Cambridge: Cambridge University Press 2010, lk 301.

⁶³ Armour, J., Hansmann, H., Kraakman, R. Agency Problems and Legal Strategies. – Kraakman, R. jt. The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach. Third edition. Oxford: Oxford University Press 2017, lk 32–33.

teingu teine pool tegutsevad ühiselt ja kooskõlastatult esindatava huvide kahjustamise või tema arvel õigustamatu eelise saamise eesmärgil.⁶⁴

Erinevalt kollusioonist ei eelda hoolsuskohustuse rikkumine kokkumängu tehingu teise poolega. Sisuliselt piisab hoolsuskohustuse rikkumiseks esindaja poolt esindatavale objektiivselt kahjuliku tehingu tegemisest või sisesuhtes esindaja tegevusele seatud piirangute eiramisest. Riigikohus on asunud seisukohale, et hoolsuskohustuse kui käitumisstandardi täitmist hinnatakse eelõige ärilise kaalutluse reegli abil⁶⁵ ehk juhatuse liige loetakse korraliku ettevõtja hoolsuskohustust järginuks eelõige siis, kui ta on täitnud ärilise kaalutluse reegli nõudeid. Õiguskirjanduses on leitud, et üldise õiguse maadest pärineva ärilise kaalutluse reegli (*business judgement rule*) mõte on anda juhatusele piisav diskretsiooniruum, et sel oleks võimalik äriühingut paindlikult ja efektiivselt juhtida, kuid samas kindlustab see reegel äriühingule kaitse selgete hoolsuskohustuse rikkumiste eest.⁶⁶ Riigikohus on korduvalt märkinud, et ärilise kaalutluse reegli nõudeid saab lugeda täidetuks juhul, kui juhatuse liige ei ole oma tegevusest isiklikult huvitatud, ta on informeeritud määral, mida saab vastavalt asjaoludele pidada mõistlikuks, ja kui sarnases olukorras tegutsev heauskne juhatuse liige võib ratsionaalselt uskuda, et tema tegevus või otsus on ühingu parimates huvides. Kui eelnimetatud nõuded on täidetud, tuleb juhatuse liikme tegevus lugeda osaühingu suhtes põhjendatuks sõltumata sellest, milline on tegelik tagajärg. Ärilise kaalutluse reegli järgimise hindamisel ongi keskse tähendusega otsuse tegemise protsess, mitte otsusega kaasnev tagajärg.⁶⁷

Õiguskirjanduses on väljendatud seisukohta, et üldjuhul ei tohiks hinnata otsusega kaasnevat tagajärge, vaid analüüsida otsuse tegemise protsessi, hinnates mh seda, kas juhtorgani liikmed olid piisavalt informeeritud ja käitusid otsuse vastuvõtmisel mõistlikult.⁶⁸ Juhatuse liikmed peavad enne tehingu tegemist end kõigi oluliste aspektidega kurssi viima, arvestades eelõige äririske aga ka õigusküsimustega ning vajadusel kaasama oma ala eksperte. Õiguskirjanduse kohaselt sõltub juhatuse liikmelt nõutav hoolsuse määr väga erinevatest asjaoludest, nagu otsuse tähtsus, ajafaktor, olemasoleva info ning tehingu ettevalmistanud abiliste ja spetsialistide

---

⁶⁴ Käerdi 2010, lk 521.

⁶⁵ RKTko 2-17-10474 (18.12.2019), p 20.

⁶⁶ Kalas, T. Juhatuse liikmete hoolsuskohustus ja ärilise otsuse reegel üldise õiguse maades. – *Juridica* 2000/V, lk 275.

⁶⁷ Vt nt RKTko 3-2-1-129-15, p 17; RKTko 3-2-1-54-17.

⁶⁸ Kraakman, R., Armour, J., Davies, P. jt. *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*. 3rd Edition. Oxford University Press, 2017, lk 69.

analüüside ja soovitude usaldusväärsus, isiklikud kogemused jms. Juhatuse teostatav uurimine ja analüüs ei pea olema ammendav, kuid vastavalt olukorrale mõistlikult piisav.⁶⁹

Selleks, et kontrollida juhatuse liikme võimalikku kohustuste rikkumist, tuleb kõigepealt tuvastada, kas juhatuse liikmel oli kohustus teatud viisil käituda, ning seejärel hinnata, kas ja kuidas on juhatuse liige seda kohustust rikkunud. Teisisõnu, juhatuse liikme kohustuste täitmise hindamisel ja rikkumise tuvastamisel tuleb kohtupraktika järgi hinnata seda, kuidas kohustus täideti, võrrelda sellega, kuidas see tulnuks täita ehk mida juhatuse liige oleks pidanud tegema. Seega ei saa rikkumist järeldada üksnes sellest, et saabus negatiivne tagajärg.⁷⁰ Kuivõrd juhatuse liige ei ole käsundilaadse suhte iseloomu tõttu kohustatud saavutama konkreetset lõpptulemust, siis tuleks kohustuste rikkumise hindamisel eelkõige hinnata seda, kuidas jõudis juhatuse liige tehinguni ehk hinnata tema käitumist. Hinnata tuleb juhatuse liikme tegevuse kvaliteeti, mis viis vastava otsuseni (tehingu tegemiseni), ning vaadata, kas selle eesmärk oli tagada ettevõtte jätkusuutlikkus või püüid suurendada kasumit.⁷¹ Samas ei saa äriühingu põhilise vara (nt kinnisasja) võõrandamist äriühingu majandustegevuse jätkumise tagamiseks lugeda kooskõlas olevaks juhatuse liikme hoolsuskohustusega. Riigikohus on selgitanud, et juhatuse liikmete vastutus ei saa olla välistatud seetõttu, et võõrandati äriühingu põhiline vara vältimaks vara arvel äriühingu võlausaldaja nõude sissenõudmist. Võlausaldajatele kahju tekitamisega ei saa juhatuse liikmete käitumist õigustada. Veelgi enam, selline juhatuse liikmete käitumine võib kvalifitseeruda ka äriühingu maksejõuetuse tahtliku põhjustamisena KarS⁷² § 384 mõttes.⁷³

Kohustuse rikkumise all tuleb eelkõige mõista käitumist viisil, mis ei ole kooskõlas juhatuse liikme ja äriühingu vahelisest võlasuhtest tuleneva oodatava käitumisega. Ilmselgelt ei ole oodatava käitumisega kooskõlas näiteks olukord, kus juhatuse liige on äriühingu pangakontolt võtnud välja sularaha ning ei ole tõendanud, et väljavõetud sularaha on kasutatud äriühingu huvides. Sellises olukorras on ta hoopis rikkunud äriühingu vara hoidmise kohustust.⁷⁴ Juhatuse liige võib olla oma hoolsuskohustust rikkunud ka näiteks olukorras, kus ta teeb äriühingu nimel ja arvel lepingu või muu õigusliku aluse olemasolul makseid kolmandale isikule, kui ta teab või

---

⁶⁹ Tiivel, T. Äriühingu juhtorgani liikme kohustused ja vastutus. Tartu 2004, lk 33.

⁷⁰ RKTKo 3-2-1-129-15, p 15.

⁷¹ Tiivel 2004, lk 36.

⁷² Karistusseadustik. – RT I, 03.03.2021, 3.

⁷³ RKTKo 3-2-1-33-10, p-d 17, 18.

⁷⁴ RKTKo 3-2-1-113-16, p 18.

peab teadma, et leping, mille alusel ta makse teeb on nt tühine näilikkuse või seadusele või headele kommetele mittevastavuse tõttu või et selle saaks tühistada või et majanduslikult oleks mõistlik sellest taganeda või see üles öelda. Lepingu täitmist võib rikkumiseks pidada ka juhul, kui lepingu eesmärgiks oligi äriühingu varatuks muutmine. Kui juhatuse liige ei tee makseid ise, võib tema kohustuste rikkumist näha selles, et ta talub põhjendamatute maksete tegemist ega võta midagi ette nende takistamiseks.⁷⁵

Juhtorgani liikme käitumise hindamisel kasutatakse mõistlikkuse põhimõtet (VÕS § 7), mõistlikke või vastavas majandusvaldkonnas tegutsevate isikute õiguspäraseid ootusi.⁷⁶ Näiteks ei saa juhatuse liiget pidada mõistlikult tegutsenuks ning juhatuse liikme kohustusi nõuetekohaselt täitnuks, kui ta müüb teenust nii madala hinnaga, mis tekitab äriühingule likviidsusprobleeme ja maksuvõla. Isegi kui juhatuse liikme soov on tulla vastu teenuse tellijale, kel esineb ajutisi finantsprobleeme, ei saa pidada lubatavaks olukorda, kus tehing viib äriühingu enda majandusraskusteni, eriti kui arvestada, et maksejõuetus tehingu tagajärjena peaks olema mõistlikule juhatuse liikmele juba eelnevalt teada.⁷⁷

Kohustuste rikkumise tuvastamisel tuleb arvesse võtta konkreetse juriidilise isiku ja tema juhtorgani liikme vahelise õigussuhte sisu mõjutavaid asjaolusid, sh õigussuhtes välja kujunenud tavadid.⁷⁸ Juhatuse liikmele laienev korraliku ettevõtja hoolsuse määr võib olla äriühinguti erinev. Arvestada tuleb konkreetse äriühingu eesmäärke, tegevusvaldkonda ja sellel tegutsemise tavadid, tegevuse ulatust, äriühingu organisatsiooni eripära, toimingu liiki, iseloomu jms.⁷⁹ Siiski on kõigil äriühingute juhatuse liikmetel minimaalne hoolsusstandard, mida kõik peavad täitma.⁸⁰

Mõistlik isik võtab arvesse oma tegude võimalikku riski, selle suurust, võimalikke alternatiive riski maandamiseks ning nende maksumust, samuti riski realiseerimisel tekkiva kahju võimalikkust. Näiteks väga madala intressiga, tagatiseta ja pikaajalise laenu andmine ei ole üldjuhul äriühingu huvides. Äriühingu põhieesmärk on saada majandustegevuse kaudu tulu. Seda eesmärki täidab äriühing eelkõige oma tegevusvaldkonnas tegutsedes ning kui laenude

---

⁷⁵ RKTko 3-2-1-40-13, p 26.

⁷⁶ Tiivel 2004, lk 12.

⁷⁷ Madisson, K jt 2014, lk 49.

⁷⁸ Varul, P jt 2010, § 35.

⁷⁹ Saare, K jt 2015, lk 140.

⁸⁰ RKTko 3-2-1-169-14, p 19.

andmine ei ole osa äriühingu majandustegevusest, ei ole igasugune laenu andmine eelduslikult äriühingu huvides. Seetõttu on tegemist juhatuse liikme lojaalsus- ja hoolsuskohustuse rikkumisega.⁸¹ Riigikohus on pidanud võimalikuks juhatuse liikme kohustuste rikkumist juhul, kui tehing tehakse ebakindla lepingupartneriga ning ei nõuta reaalselt tagatist.⁸² Samaselt luges Riigikohus hoolsuskohustuse rikkumiseks pideva kauba juurdeandmise olukorras, kus lepingupartner selle eest vastusooritust ei tee. Samas lahendis märkis Riigikohus lisaks, et korraliku ettevõtja hoolsusega ei ole lepingupartneri vastu olemasoleva nõude täielik tähelepanuta jätmise kooskõlas isegi juhul, kui tegu on äriühingu jaoks olulise ja pikaajalise lepingupartneriga.⁸³

Kui juhatuse liige on mingi valdkonda asjatundja, siis on tema hoolsusstandard kõrgem kui tavalisel juhatuse liikmel. Selleks, et niisugust kõrgendatud standardit juhatuse liikmele omistada, peab siiski olema selgelt tuvastatud, et isik oli vastava valdkonna professionaal (st et ta tegutses vastava valdkonna ettevõtjana või omas vajalikke teadmisi ja kogemusi). Üksnes asjaolu, et isik on kunagi omandanud vastava hariduse või selles valdkonnas töötanud, ei ole piisav, et omistada juhatuse liikmele kõrgendatud hoolsusstandardi järgimise kohustust.⁸⁴ Juhatuse liige ei saa vabandada oma kohustuste rikkumist asjaoluga, et võetud kohustused käivad talle üle jõu. VÕS § 620 lg 2 kohaselt peab juhatuse liige toimima üldiselt tunnustatud kutseoskuste tasemel. Kui isik ei suuda sellisel tasemel oma ülesandeid täita, siis ei tohiks ta üleüldse anda oma nõusolekut juhatuse liikmeks valimiseks.

Eelnevast järeldub, et TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamisel tuleb konkreetselt näidata, milline kohustuse rikkumine tõi kaasa äriühingu jaoks kahjuliku tehingu. Juhatuse liikme kohustuste rikkumisel tuleb tuvastada, kuidas juhatuse liige pidi käituma (sealjuures arvestades mh ärilise kaalutluse reeglit ja mõistlikkuse põhimõtet) ning võrrelda seda juhatuse liikme tegeliku käitumisega.

---

⁸¹ TlnRnKo 2-16-15052 (16.02.2018), p 18.3.

⁸² RKTKo 3-2-1-41-03, p-d 9-11.

⁸³ RKTKo 3-2-1-38-15, p 17.

⁸⁴ RKTKo 3-2-1-169-14, p 20.

1.1.4 Tehingu vastuolu esindatava huvidega

TsÜS § 131 kohaldamise üheks täiendavaks eelduseks on esindaja tehtud tehingu vastuolu esindatava huvidega. Kuivõrd äriühingu eesmärgiks on teenida kasumit, siis loetakse äriühingu huvidega vastuolus olevaks eelkõige tehingut, mis on äriühingule objektiivselt majanduslikult kahjulik. Kohtupraktika järgi on tehing äriühingule kahjulik reeglina siis, kui see ei vasta sõlmimise hetkel kehtinud turutingimustele⁸⁵. Kui juhatuse liige teeb tehingu oma kohustusi rikkudes, aga tehtud tehing on äriühingule kasulik ehk ei ole äriühingu huvidega vastuolus, siis ei ole võimalik tehingut TsÜS § 131 alusel tühistada. Selline lahendus on autori hinnangul loogiline, sest esiteks ei peaks seadus kergekäeliselt andma äriühingule võimalust kõikvõimalikke tehinguid, mis äriühingu juhatuse liige on teinud oma kohustusi rikkudes, tühistada, ning eelduslikult puudub äriühingul üldjuhul ka huvi enda jaoks kasulikke tehinguid tühistada. Selliseks näiteks võiks olla olukord, kus juhatuse liige rikub põhikirjast tulenevat esindusõiguse piirangut, mille kohaselt võib juhatuse liige teha tehinguid maksimaalselt konkreetses summas või ei tohi teha teatud liiki tehinguid. Kui juhatuse liige teeb äriühingule kasuliku tehingu põhikirjas sätestatud piirangut ületades, on ta küll oma juhatuse liikme kohustusi rikkunud, kuid äriühing tehingut tühistada ei saa.

Esindatavana tuleb mõista äriühingut tervikuna, seega TsÜS § 131 alusel tühistatav tehing peaks olema vastuolus äriühingu huvidega ehk majanduslikult kahjulik äriühingule. Kuivõrd äriühingu ning selle osanike või aktsionäride huvid ei ole reeglina 100% kattuvad, siis ei oma TsÜS § 131 kohaldamisel otseselt tähtsust, kas tühistatav tehing on vastuolus äriühingu osanike või aktsionäride huvidega. Samas kui tehing on vastuolus äriühingu huvidega, on see üsna tõenäoliselt vastuolus ka vähemalt osade osanike või aktsionäride huvidega, seega teatud huvide kattuvus on võimalik. Praktikas võib vaidlusi tekitada tehingu äriühingu huvide kooskõla hindamine. Majanduslikku kahjulikkust ehk turutingimustele mittevastavust tuleb hinnata tehingu tegemise hetke seisuga ning võrdluseks tuleb võtta turutingimustele vastav tehing, mitte näiteks äriühingu eelnev olukord. Näiteks on Riigikohus märkinud, et hindamaks seda, kas TsÜS § 131 lg 1 järgi võib uue üürilepingu sõlmimine olla üürileandjast osaühingu jaoks kahjulik tehing, tuleb võrrelda mitte seda, kui palju sai üürileandja üüri esialgse üürilepingu järgi ja kui palju saab ta üüri uue üürilepingu järgi, vaid seda, kas uue üürnikuga sõlmitud üürileping vastab selle sõlmimise ajal kehtinud turutingimustele.⁸⁶ Probleemaatilised on näiteks olukorrad, kus tehing on justkui äriühingu huvides, kuid on selgelt vastuolus näiteks

---

⁸⁵ Vt nt RKTko 3-2-1-26-17, p 14.

⁸⁶ RKTko 3-2-1-26-17, p 14.

ühe osaniku või aktsionäri huvidega. Siiski tuleks kohtupraktikas väljendatud ühinguõiguse üldpõhimõtte kohaselt aktsionäride või osanike huvide vastandlikkuse korral eelistada ühingu üldisi huvisid.⁸⁷

Nagu eelnevalt analüüsitud, võiksid TsÜS § 131 lg 1 kohaldamisalasse kuuluda nii juhatuse liikme hoolsuskohustust kui ka lojaalsuskohustust rikkuvad tehingud. Sätte üheks allikaks olev Euroopa lepinguõiguse põhimõtete (PECL)⁸⁸ artikkel⁸⁹ 3:205 lõike 1⁹⁰ sõnastus on erineb veidi TsÜS § 131 lg 1 sõnastusest ja selle kohaselt saab tehingu tühistada, kui esindaja oli tehingu tegemisel huvide konfliktis. Sätte kommentaari järgi on huvide konfliktiga tegemist eelkõige siis, kui esindaja rikub lojaalsuskohustust.⁹¹ DCFR artikkel II.–6:109 lõige 1 on peaaegu identne viidatud PECL sättega.⁹² TsÜS § 131 sõnastus viitab erinevalt PECL ja DCFR sättest sellele, et tehingu tühistamisest ei piisa huvide konfliktist kui sellisest, vaid tehing peab olema ka äriühingule kahjulik ehk äriühingu huvidega vastuolus. Tallinna Ringkonnakohtus on väljendanud seisukohta, et huvide konflikti olukord kui selline ei tähenda automaatselt seda, et tehing oleks vastuolus esindatava huvidega.⁹³ Võiks argumenteerida, et huvide konflikti vältimine kui selline ei ole eesmärk omaette, vaid pigem abinõu ühingu huvide kaitsmiseks. Seega selleks, et tugineda TsÜS § 131 alusel tehingu tühisusele, peaks huvide konflikt olema sisuline ning äriühingule kahjulik. Seega TsÜS § 131 äriühingutele kohaldamisel on oluline eristada abstraktseid huvide konflikti juhtumeid ning huvide konflikti realiseerumist lojaalsuskohustuse rikkumisena, mis väljendub äriühingu huvidega vastuolus kahjuliku tehingu tegemises. Vaid viimasel juhul saaks TsÜS § 131 alusel tekkivat tehingu tühistamise õigust jaatada.

---

⁸⁷ RKTKo 3-2-1-89-14, p 36.

⁸⁸ Principles of European Contract Law – https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/ (10.02.2021).

⁸⁹ Varul, P jt 2010, § 131.

⁹⁰ PECL artikkel 3:205 lg 1: *Conflict of Interest. (1) If a contract concluded by an agent involves the agent in a conflict of interest of which the third party knew or could not have been unaware, the principal may avoid the contract according to the provisions of articles 4:112 to 4:116.*

⁹¹ Busch, D jt. The principles of European contract law (Part III) and Dutch law: a commentary II. The Hague: Kluwer Law International 2006, lk 159.

⁹² DCFR artikkel II.–6:109 lg 1: *(1) If an act done by a representative involves the representative in a conflict of interest of which the third party knew or could reasonably be expected to have known, the principal may avoid the act according to the provisions of II.–7:209 (Notice of avoidance) to II.– 7:213 (Partial avoidance).* https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/2009_02_DCFR_OutlineEdition.pdf

⁹³ RKTKo 3-2-1-26-17, p 5 (Ringkonnakohtu lahend ja põhjendused). „Üksnes väidetav huvide konflikt ei anna alust tehingut tühistada, selleks peab tehing olema vastuolus esindatava huvidega.“

1.1.5 Teise tehingupoole pahausksus ning kollusioon

Esindusõigust reguleerivate sätete eesmärk laiemalt peaks olema saavutada tasakaal esindatava huvide, esindaja tegevuse ja kolmanda isiku huvide vahel (eelkõige uskumine esindusse ja seeläbi tehingu kehtivusse). Õiguskirjanduses on valitsev seisukoht, mille kohaselt mõnevõrra eelistatakse kolmandate heausksete isikute huvi käibekindlusesse äriühingu huvidele (huvi olla kaitstud juhatuse liikme kohustuste rikkumise eest, mis väljendub esindusõigust kuritarvitades kahjuliku tehingu tegemises).⁹⁴ Autori hinnangul on see seisukoht mõneti põhjendatav ka asjaoluga, et äriühing (täpsemalt osanikud või nõukogu) peaks olema hoolas end esindavate juhatuse liikmete valimisel ning veenduma, et tegemist on usaldusväärsete isikutega, kellel on sobivad omadused ja vajalikud oskused, et nõuetekohaselt juhatuse liikme kohustusi täita. Üldtunnustatud on põhimõte, et sisesuhtest tulenevaid riske, sealhulgas esindaja isiku ning esindusõiguse kuritarvitamise võimalusega seotud riske, peaks esmajoones kandma esindatav. Sisesuhtest tulenevate kohustuste rikkumine peaks õiguskirjanduse kohaselt mõjutama esindaja tehtud tehingute kehtivust esindusõiguse olemasolu usaldavate kolmandate isikute suhtes seega üksnes erandlikel juhtudel, eelkõige kollusiooni olukorras ehk juhul, kui tehingu teine pool on teinud esindajaga koostööd, kallutamaks viimast tegema esindatavale kahjulikku tehingut, et omandada seeläbi heade kommee vastasel viisil õigustamatuid varalisi eeliseid esindatava arvel. Märksa vaieldavam on aga küsimus, kas esindusõiguse kuritarvitamine peaks mõjutama esindaja tehtud tehingu kehtivust ka juhul, kui tehingu teine pool ei tee küll esindajaga esindatava kahjustamise eesmärgil koostööd, ent talle on tehingu tegemisel teada asjaolu, et esindaja rikub tehingut tehes oma sisesuhtest tulenevaid kohustusi, mistõttu ei vääri tema usaldus esindusõiguse olemasolu vastu kaitset.⁹⁵

Põhimõtet, mille kohaselt äriühingu esindajal peaks olema piiramatult esindusõigus kolmandate (heausksete) isikute suhtes, annab edasi ka äriühingute esindamise üldpõhimõtteid reguleeriv äriühinguõiguse direktiiv ehk avalikustamisdirektiiv.⁹⁶ Kuigi see direktiiv on nüüdseks

---

⁹⁴ Vt nt Saare 2020, lk 719; Käerdi 2010, lk 519, 522.

⁹⁵ Käerdi 2010, lk 520.

⁹⁶ Esimene nõukogu direktiiv, 9. märts 1968, tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 58 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad, et muuta sellised tagatised ühenduse kõigis osades võrdväärseteks (68/151/EMÜ). – ELT L 065, lk 0008 – 0012. Autor märgib, et praegu kehtib selle direktiivi asemel Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta.

kehtivuse kaotanud, siis praegu kehtiv äriühinguõiguse direktiiv⁹⁷ sisaldab samu põhimõtteid⁹⁸. Sisuliselt on äriühinguõiguse direktiivi üheks eesmärgiks panna liikmesriikidele kohustus tagada, et siseriiklikud õigusnormid kaitseksid kolmandate isikute huve ja õiguskindlust seeläbi, et piiratakse äriühingute sõlmitud tehingute õigustühisuse aluseid.⁹⁹ Ka Riigikohus on avaldanud seisukohta, et äriühinguõiguse direktiivi eesmärk on tagada, et äriühingu esindusõiguslike isikute tehtud tehingud jääksid kolmandate isikute suhtes kehtima sõltumata sellest, millised piirangud äriühingu sisesuhtes kehtivad.¹⁰⁰ Nii äriühinguõiguse direktiiv kui ka ÄS § 34 lõige 2 on suunatud juhatuse liikme kande positiivse avaliku usaldatavuse põhimõtte kaudu kaitsma eelkõige heausksete kolmandate isikute usaldust kande õigsuse ja juhatuse liikmel registrist nähtuva üldjuhul piiranguteta esindusõiguse olemasolu vastu.¹⁰¹ Äriühinguõiguse direktiivi artikkel 9 lg 1 sätestab, et äriühingu organite tehtud toimingud on äriühingule siduvad ka juhul, kui nimetatud toimingud ei vasta äriühingu eesmärkidele, välja arvatud juhul, kui sellised toimingud ületavad volituste piire, mis on neile organitele seadusega antud või mida seadus lubab neile anda. Samas sätestab nimetatud artikli teine lause, et liikmesriigid võivad siiski sätestada, et sellised äriühingu eesmärkide vastased toimingud ei ole äriühingule siduvad, kui äriühing tõendab, et kolmas isik teadis, et kõnealune toiming ei vastanud äriühingu eesmärkidele, või arvestades asjaolusid pidi ta sellest teadlik olema. Seega on lubatud liikmesriikidel kehtestada seadusega äriühingu juhatuse volitustele teatavad piirid (Eesti ühinguõiguse kontekstis oleks nt ÄS §181 lg 3, § 307 lg 3), samuti piirata juhatuse esindusõigust juhtudel, kui tegu ei ole äriühingu suhtes heauskse kolmanda isikuga. Seda seisukohta on väljendatud ka Eesti õiguskirjanduses.¹⁰² Seega annab direktiiv liikmesriigile diskretsiooni reguleerida seda, kas pahauskliku kolmanda isiku suhtes on kehtiv äriühingu

---

⁹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta. – L 169/46, lk 46-127.

⁹⁸ Direktiivi 68/151/EMÜ asemel hakkas 2009. aastal kehtima direktiiv 2009/101/EÜ, mille asjakohased preambuli punktid 2 ja 9 on praktiliselt identsed eelmise direktiivi preambuli punktidega 2 ja 5. Direktiivi 2009/101/EÜ artikkel 10 lg 1 teine lause on identne artikkel 9 lg 1 teise lausega direktiivis 2009/101/EÜ (eestikeelses versioonis on sõnastuslik erinevus, ingliskeelses versioonis on sätted identsed). Käesoleva töö kirjutamise hetkeks on ka see direktiiv kaotanud kehtivuse ning selle asemel kehtib direktiiv 2017/1132/EL, mille eesmärk on põhimõtteliselt kodifitseerida erinevad ühinguõiguse direktiivid. Preambuli punktile 9 vastab uues direktiivis preambuli punkt 5, mis on oma tähenduses sama, kuid seda täpsustati terminitega (*public or private limited company*). Preambuli punktile 2 vastab uues direktiivis punkt 7 ning artikkel 9 on uues direktiivis muutmata kujul.

⁹⁹ Vt äriühinguõiguse direktiivi preambuli punkte 5,6.

¹⁰⁰ 2-17-10474 (18.12.2019), p 47.

¹⁰¹ Saare 2020, lk 720.

¹⁰² Vt Saare 2020.

nimel tehtud ühingu eesmärkidega vastuolus olev tehing, mille esindaja tegi huvide konfliktis esindusõigust kuritarvitades. Pahauskse teise poole puhul eelistatakse äriühingu huve tehingu teise poole huvidele, sest teine pool väärrib kaitset ainult seni, kuni ta tegutseb heas usus. Hetkest, mil teine pool tegutseb pahauskselt ehk teab või peab teadma, et äriühingu juhatuse liige kuritarvitab oma esindusõigust, ta enam kaitset ei vääri, sest see läheks vastuollu eraõiguse üldpõhimõtetega. Äriühinguõiguse direktiiv ei anna aga täpsemaid suuniseid selle kohta, millised tagajärjed võiksid kaasneda, kui kolmas isik on pahauskne, sealhulgas kollusiooni juhtumitel, seega on liikmesriikidel täielik diskretsioon otsustada, milline oleks sellisel juhul asjakohane õiguslik tagajärg.

Tehingu tühistamine TsÜS § 131 lg 1 alusel ongi võimalik vaid siis, kui tehingu teine pool¹⁰³ oli pahauskne. Seega on TsÜS § 131 kohaldamine äriühingutele äriühinguõiguse direktiiviga kooskõlas, seda on kinnitanud ka Riigikohus¹⁰⁴. Mõistagi muudab pahausksuse nõue TsÜS § 131 kohaldumisala aga üsna kitsaks. Nagu eelnevalt mainitud, tähendab pahausksus TsÜS § 131 mõttes teise poole teadmist või teadma pidamist asjaolust, et äriühingu esindaja kuritarvitab tehingut sõlmides oma esindusõigust. Teadmine on selge kriteerium, probleeme esineb vaid selle tõendamisel. Tõlgendades VÕS § 15 lg-t 4 koosmõjus VÕS § 104 lg-ga 4, jaatatakse teise poole teadma pidamist, kui tema mitteteadmine tuleneb raskest hooletusest ehk käibes vajaliku hoole olulisel määral järgimata jätmisest.¹⁰⁵ Raske hooletuse esinemine tuleb tuvastada vastavalt konkreetse juhtumi asjaoludele, hinnates objektiivselt poole käitumist. Õiguskirjanduse järgi tähendab objektiivselt raske hooletus hoolsuse tavalise määra tunduvalt ületamist, mistõttu isiku käitumine peaks olema rikkujale sarnasele inimesele mõistlikult vastuvõetamatu. Subjektiivsed asjaolud (nt konkreetse isiku kogenematus või rumalus) reeglina rasket hooletust ei välista, sest standardiks on (abstraktne) teine mõistlik isik.¹⁰⁶ See tähendab, et sisesuhtest tulenevate kohustuste või piirangute rikkumine peab olema niivõrd ilmne, et esindusõiguse kuritarvitamine esindaja poolt peaks olema selge igale mõistlikule kolmandale isikule.

---

¹⁰³ Märkimist väärrib asjaolu, et TsÜS § 131 ei kasuta mõistet „kolmas isik“ vaid „teine pool“. Segaseks jääb, miks TsÜS § 131 on erinevalt sõnastatud nii äriühinguõiguse direktiivist, ning sätte allikatest olevatest PECL-ist kui ka DCFR-ist, mis kõik kasutavad mõistet „kolmas isik“. Samas ei ole ilmselt lähtuvalt TsÜS § 131 eesmärgist kohane hakata omistama mõistele „teine pool“ teistsugust tähendust kui mõistele „kolmas isik“.

¹⁰⁴ RKTkm 3-2-1-110-15, p 13.

¹⁰⁵ Varul, P jt. Äriühingu juhtorganid: äriühingu juhtorganite liikmete õigused, kohustused ja vastutus. Tallinn: Äripäeva Kirjastus 2005, lk 49-50.

¹⁰⁶ Varul, P jt 2016, § 104.

Praktikas kohaldub TsÜS § 131 eelkõige siis, kui teine tehingu pool oli kohustuste rikkumisest reaalselt teadlik, teise poole teadma pidamise juhtumid on pigem erandlikud. Põhimõttest, et esindusõigus ei sõltu sisesuhtest, tuleneb, et kolmandad isikud, kellega esindaja tehingu teeb, peavad esindajaga tehingu tegemisel kontrollima vaid esindusõiguse olemasolu (nt vastavat volikirja, seadust või (äri)registrikannet). Tehingu teisel poolel ei ole reeglina kohustust kontrollida, kas esindusõigust omav esindaja tegutseb tehingu tegemisel esindatava parimates huvides ning ega ta ei riku tehingu tegemisega sisesuhtest tulenevaid kohustusi või piiranguid. Sisesuhtest tulenevad esindusõiguse piiranguid ei mõjuta esindusõigust ega kolmanda isiku heausksust ning seeläbi tehingu kehtivust isegi siis, kui esindusõiguse piirang on avalik. Seega ei ole autori arvates tähendust asjaolul, et äriühingu põhikiri, mis sisaldab juhatuse liikme esindusõiguse piiranguid, on äriregistris kättesaadav. Selline seisukoht vastab ka direktiivi artikli 9 lg-s 2 sätestatule, mille kohaselt ei või äriühing kolmanda isiku vastu tugineda äriühingu organi volituste piirangutele kas põhikirja või pädeva organi otsuse alusel, sh juhul, kui need on avalikustatud. Lisaks on õiguskirjanduses väljendatud seisukohta, et tehingu teine pool ei pea kontrollima, kas juhatuse liige tegutseb nõukogu nõusolekul ning ta võib heausksena tehingu allkirjastada ka juhul, kui leping väljub ilmselgelt igapäevase majandustegevuse raamest.¹⁰⁷ Kohustuste rikkumisest teadma pidamist võiks jaatada siis, kui tehingu tingimuste või selle tegemisega seotud väga erandlike asjaolude tõttu on tehingu teisele poolele selge, et esindaja kuritarvitab esindusõigust. Selliseks juhtumiks võiks olla olukord, kus tehingu eseme hind on keskmisest turuhinnast tunduvalt madalam.¹⁰⁸ Autori hinnangul on hind keskmisest turuhinnast tunduvalt madalam eelkõige siis, kui see on vähem kui pool turuhinnast. Euroopa lepinguõiguse põhimõtteid analüüsisvas kirjanduses on väljendatud seisukohta, et teadmine või teadma pidamine pelgalt potentsiaalsest huvide konfliktist ei ole tehingu tühistamiseks piisav.¹⁰⁹ Ka Saksa õiguskirjanduses on väljendatud seisukohta, et kui vaid hooletu teadmatust tooks kaasa teise tehingupoole kaitse kaotuse, läheks selline tulem vastuollu esindusõiguses kehtiva abstraktsioonipõhimõttega ning see ei oleks põhjendatud.¹¹⁰ Saksa õigusteadlaste valitseva arvamuse kohaselt saab tehingu teise poole lugeda teadma pidanuks,

---

¹⁰⁷ Varul, P jt 2010, § 131.

¹⁰⁸ Varul, P jt 2012, lk 216.

¹⁰⁹ Busch, D jt 2006, lk 157.

¹¹⁰ Saksa esindusõiguses mõeldakse abstraktsioonipõhimõtte all seda, et esinduse aluseks olev õigussuhe ning esindusõigus on sarnaselt Eesti õigusele eraldiseisvad. Abstraktsioonipõhimõtte eesmärk esindusõiguses on tagada õigus- ja käibekindlust.

kui juhatuse liikme poolne õiguste kuritarvitamine on objektiivselt (ilm)selge. Selle asjaolu mittemärkamist on seostatud raske hooletusega.¹¹¹

Tallinna Ringkonnakohus on jaatanud teise lepingupoole (vähemalt) teadma pidamist olukorras, kus teiseks lepingupooleks on äriühingu endine töötaja, kellele olid seetõttu teada äriühingu äritegevuse sisu ja eesmärgid, ja/või tehingupolte esindajateks on lähisugulased.¹¹² Kõnealuses lahendis andis äriühingu (hageja) juhatuse liige neli laenu teisele äriühingule (kostja), mille ainuosanikud olid nimetatud juhatuse liikme tütreid ning laenulepingu allkirjastas kostja nimel tütar, kes oli varasemalt olnud hageja töötaja. Kõik sõlmitud laenulepingud olid allkirjastatud turutingimustest oluliselt erinevatel tingimustel ning hagejale kahjulikud – intress oli turutingimustest madalam, kostjal ehk laenusajal puudus rikkumise korral kohustus tasuda leppetrahvi või viivist, puudus kokkulepe laenu tagastamise maksegraafiku kohta, laenu anti ilma tagatiseta, laenulepingutes puudusid viited sellele, millal saab neid üles öelda, lepingute sõlmimise ajal oli hageja enda maksevõime kordaja nõrk ja tal endal oli raskusi lühiajaliste kohustuste täitmisega. Lisaks ei olnud laenu andmine hageja igapäevaseks majandustegevuseks (hageja põhiliseks tegevusalaks on kütuste, maakide, metallide ja tööstuskemikaalide vahendamine) ning kostja osanikule ja juhatuse liikmele kui endisele hageja töötajale oli see teada. Seetõttu oleks majanduselus mõistlikult tegutsev isik pidanud saama aru nende tingimuste ebatavalisest kahjulikkusest hagejale ja kasulikkusest kostjale. Koosmõjus eelnimetatud asjaoludega, sealhulgas kostja tõdemusega, et krediitiasutusest ei oleks ta sellistel tingimustel laenu saanud, andis Tallinna Ringkonnakohtu seisukohal esindajate lähikondsus alust lugeda, et kostja vähemalt pidi teadma hageja juhatuse liikme kohustuste rikkumisest. Autori hinnangul on selle lahendi asjaolud justkui õpikunäiteks TsÜS § 131 kohaldamisalasse kuuluvate juhatuse liikme kohustuste rikkumiste kohta (kahjulike laenulepingute sõlmimisega huvide konfliktis rikuti nii lojaalsus- kui ka hoolsuskohustust) ning illustreerib ilmekalt asjaolusid, mille korral saab lugeda teise lepingupoole pahauskseks ehk juhatuse liikme kohustuste rikkumisest teadlikuks.

Teises lahendis on Tallinna Ringkonnakohus aga leidnud, et kui juhatuse liige võõrandab sõiduki alla turuhinna oma äiale, ei saa automaatselt eeldada äia teadmist sellest, et sõiduki võõrandamine on vastuolus äriühingu huvidega.¹¹³ Nimetatud lahendis oli juhatuse liige

---

¹¹¹ Lieder, J. Missbrauch der Vertretungsmacht und Kollusion. JuS. Heft 8. C.H.Beck 2014, lk 681-686.

¹¹² TlnRnKo 2-16-15052 (16.02.2018), p 18.4.

¹¹³ TlnRnKo 2-14-56212 (26.10.2016), p 51.

muuhulgas võõrandanud sõiduki 11 000 euroga, kuid selle turuväärtuseks hinnati orienteeruvalt 20 000 eurot ehk sisuliselt võõrandati lepinguese veidi enam kui poolega turuhinnast, mis on autori hinnangul võrdlemisi märkimisväärne erinevus. Äriühing tugines õigusele TsÜS § 131 alusel tehing tühistada, kuid ringkonnakohus leidis, et seda sätet ei ole võimalik kohaldada, sest ei ole tõendatud teise lepingupoole pahausksus, ning rahuldab hoopis kahju hüvitamise nõude juhatuse liikme vastu, kelle ringkonnakohus luges sõiduki alla turuhinna võõrandamise tõttu oma juhatuse liikme kohustusi rikkunuks. Kuigi teise poole pahausksust ei saa kergekäeliselt jaatada, võiks autori hinnangul pahausksuse hindamisel lepingueseme turuhind siiski rolli mängida, arvestades asjaolu, kui palju alla turuhinna lepinguese võõrandatakse ehk kui ese võõrandatakse selgelt mitu korda alla turuhinna või vaid sümboolse summa eest, siis on teise poole pahausksus ehk teadmine tehingu kahjulikkusest äriühingule tõenäolisemalt tõendatav.

Tallinna Ringkonnakohus on samuti väljendanud seisukohta, et kuigi TsÜS § 131 lg 1 ega sama seaduse muud normid sellele selgelt ei viita, siis saab küsimusele, kas lähikondne pidi teadma mõnda õiguslikku tähendust omavat asjaolu, vastata lähtudes peale VÕS § 15 lg 4 ka pankrotiseaduse (PankrS)¹¹⁴ ja täitemenetluse seadustiku (TMS)¹¹⁵ asjakohastest normidest. Nimelt näevad nii PankrS § 110 lg 4, § 113 lg 2 ja § 114 lg 3, § 116 lg 3 kui ka TMS § 188 lg 2 ja § 191 lg 3 ette mitmed juhtumid, mille puhul eeldatakse võlgniku lähikondse teadmist kahjustatavatest asjaoludest.¹¹⁶ Viidatud normid sätestavad, et lähikondse teadmist asjaoludest eeldatakse. Seega võiks ringkonnakohtu seisukohast järeldada, et lähikondne, kes vaidleb tehingu tühisusele vastu, peaks tõendama, et ta ei teadnud juhatuse liikme esindusõiguse sisesuhtest tulenevate kohustuste rikkumisest. Viidatud normid pööravad tõendamiskoormise sisuliselt ümber, aga ei sätesta muid kriteeriume, mille alusel lähikondse teadmist hindama. Kuivõrd lähikondse mõiste PankrS ja TMS tähenduses on üsna lai¹¹⁷, siis ei ole autori hinnangul ilmselt iga lähikondse teadmise eeldamine põhjendatud, sest praktikas on keeruline tõendada negatiivset asjaolu. Kui juhatuse liige sõlmib tehingu isikuga, kes loetaks PankrS § 117 kohaselt lähikondseks, võiks äriühingul olla mõnevõrra kergem teadmist või teadma pidamist sellele sättele viidates argumenteerida, kuid autori hinnangul ei oleks teadmise eeldus ilmselt piisavalt põhjendatud.

---

¹¹⁴ Pankrotiseadus. – RT I, 04.01.2021, 49.

¹¹⁵ Täitemenetluse seadustik. – RT I, 09.04.2021, 3.

¹¹⁶ TlnRnKo 2-16-15052 (16.02.2018), p 18.1.

¹¹⁷ Vt PankrS § 117, TMS ei sisalda eraldiseisvat lähikondse mõistet, vaid viitab PankrS §-ile 117.

Eelnevast järeldub, et nii äriühinguõiguse direktiiviga kui ka esindusõiguse põhimõtetega on kooskõlas, et pahauskse tehingu teise poole puhul võivad liikmesriigid teha erandi juhatuse piiramatu esindusõiguse põhimõttest kolmandate isikute suhtes, kuivõrd pahauskse teise poole usaldus esindusõiguse kehtivusse ei vääri kaitset. Teine pool on pahauskne, kui ta on raskelt hooletu või teab, et juhatuse liige kuritarvitab esindusõigust või teeb juhatuse liikmega hoopis koostööd (kollusiooni juhtumid). Pahausksust hinnatakse vastavalt asjaoludele objektiivselt ehk keskmise mõistliku isiku järgi ning arvesse võetavateks asjaoludeks on eelkõige tehingu tingimused ning tehingupoolte omavahelised seosed.

1.2 Tehingu tühistamise formaalsed eeldused ning tühistamisõigust välistavad asjaolud

1.2.1 Tühistamisavalduse esitamiseks õigustatud isik

Tehingu tühistamine TsÜS § 131 alusel toimub TsÜS §-s 98 sätestatud üldkorras, mille järgi peab esindatav tegema tehingu teisele poolele tühistamisavalduse. Tehingu tühistamisõigust saab seega teostada esindatav. Esindatavaks TsÜS § 131 mõttes saab olla äriühing, kuid tulenevalt asjaolust, et äriühing tegutseb tsiviilkäibes oma organite kaudu, siis tuleb järgnevalt analüüsida, millisel organil on õigus tehing tühistada. Seadus ei anna konkreetset vastust küsimusele, milline äriühingu organ on õigustatud tehingu tühistamise avaldust esitama. TsÜS § 34 lg 1 koos ÄS § 180 lg 1 ning ÄS § 306 lg-ga 1 sätestavad põhimõtte, et juhatus on äriühingu juhtorgan, mis esindab ja juhib äriühingut. Seega on juhatus tehingute tegemiseks õigustatud organ ning sellest tulenevalt peaks juhatus nõ tavaolukorras olema ka õigustatud tehinguid tühistama. Reeglina peaks saama iga juhatuse liige äriühingu nimel tehingu tühistamisavalduse esitada, kui ei ole põhikirjaga ette nähtud ja äriregistrisse kantud ühist esindusõigust ÄS § 181 lg 1 või 307 lg 1 mõttes. Kuid kui tehingu tühistamise põhjuseks on juhatuse liikme esindusõiguse kuritarvitamine, siis tähendaks tühistamisõiguse andmine samale isikule seda, et seda õigust ei kasutataks mitte kunagi.

Kehtiv seadus annab esindusõiguse siiski juhatusele, kuivõrd juhatus on äriühingut esindav organ. Konkreetseks olukorraks esindusõiguse andmine (seega ka tehingute tühistamine) nõukogule või osanikele peaks olema seaduses selgelt reguleeritud. Seega kui jaatada äriühingute võimalust TsÜS § 131 alusel tehing tühistada, siis tuleks seaduses ka määratleda, kes on tehingu tühistamiseks õigustatud organ.

Võib püstitada küsimuse, kas eelnimetatud olukorras ei oleks võimalik tõlgendada laiendavalt ÄS § 168 lg 1 p-i 10 ÄS § 317 lg-t 8 ehk asuda seisukohale, et TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamiseks võiks olla õigustatud juhatusest kõrgemalseisev organ. Aktsiaseltsi puhul on kõrgemalseisvaks organiks nõukogu, kelle üheks peamiseks ülesandeks on ÄS § 316 lg 1 kohaselt juhatuse tegevuse üle järelevalve teostamine. Seega kui nõukogu saab teada, et juhatuse liige on oma kohustusi rikkudes teinud aktsiaseltsile kahjuliku tehingu, võiks nõukogu olla õigustatud selle tehingu äriühingu nimel tühistama. Osahingu puhul on kõrgemalseisvaks organiks eelkõige osanikud, nõukogu olemasolul aga nõukogu. Kohtupraktikas on tuletatud osanike õigus kiita heaks osahingu nimel sõlmitud leping, kui lepingu sõlmijaks oli isik, kellel esindusõigus puudus. Osahingu juhatuse esindusõiguse piiratus (eelkõige otsese huvide konflikti) juhtudel võib osahingu esindusõigus kuuluda osahingu juhatusest kõrgemalseisvale organile, kas osanikele või nõukogule.¹¹⁸ Seega võiks töö autori hinnangul osanikele või nõukogule kuuluda ka pädevus tehinguid tühistada. Aktsiaseltsi puhul saab tehingu tühistamise õigus kuuluda eelkõige nõukogule.

Eeltoodud seisukohta toetab ka ÄS § 168 lg 1 p 10 ning ÄS § 317 lg 8 objektiiv-teleoloogiline tõlgendamine. Nimetatud sätete kohaselt otsustab nõukogu (kui osahingul nõukogu puudub, siis osanikud) õigusvaidluse pidamise äriühingu juhatuse liikmega ning selles õigusvaidluses esindaja määramise. Õigusvaidluse mõistet vastavates sätetes tuleks äriühingu huvide kaitse seisukohast tõlgendada laialt. Näiteks on Saksa õiguskirjanduses leitud, et õigusvaidluse pidamise all tuleb mõista nii kõigi kohtu- ja vahekohtumenetluste algatamist (nt konkreetset liiget puudutavas küsimuses kohtu poole pöördumist, hagi ja hagi tagamise avalduse esitamine, eeltõendamismenetluse algatamine), samuti tema suhtes jõustunud kohtulahendi sundtäitmist. Lisaks hõlmab õigusvaidluse pidamine juhtorgani liikmega kohtuvälise vaidluse pidamist, eelkõige nõudekirja esitamist, aga ka kohtuväliselt kujundusõiguse teostamist (nt nõuete tasaarvestusavalduse tegemist).¹¹⁹ Sarnase seisukoha võiks töö autori arvates võtta ka Eesti õiguse kontekstis ehk äriühinguga õigusvaidluse pidamise all tuleks mõista nii kohtulikku kui ka kohtuvälist õiguskaitsevahendite kohaldamist, sh äriühingu poolt õiguskaitsevahendina kujundusõiguse teostamist¹²⁰, milleks võiks lugeda ka TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamise läbi tühistamisavalduse esitamise. Kui osahingul nõukogu ei ole, siis juhul, kui juhatuse liige on ühtlasi osanik, on tema hääleõigus piiratud ÄS § 177 lg 1 alusel ehk oma juhatuse liikme

---

¹¹⁸ Saare, K jt 2015, lk 149; RKTko 3-2-1-50-14 p 12.

¹¹⁹ Fleischer, H., Goette, W. Münchener Kommentar zum GmbHG. 3. Auflage. Verlag C.H. Beck: München 2019., § 47 (I. Drescher).

¹²⁰ Seda seisukohta on väljendanud ka Riigikohtu kohtunik Kalev Saare, vt Saare 2020, lk 732.

kohustusi rikkunud osanik ei oma hääleõigust tema ja ühinguvahelise õigusvaidluse pidamise otsustamise küsimuses. Selliselt on tagatud, et huvide konfliktis olev juhatus liige kes on ühtlasi osanik, ei saaks otsustada enda sõlmitud äriühingule kahjuliku tehingu tühistamist.

Huvide konflikt ei ole aga nii konkreetne olukorras kus kohustusi rikkunud juhatus on tagasi kutsutud ning uuega asendatud. Sellisel juhul võiks argumenteerida, et uus juhatus on õigustatud TsÜS § 131 alusel tehingut tühistama, kuid seda eeldusel, et kõik juhatuse liikmed on välja vahetatud (kas tagasi astunud või tagasi kutsutud). Vastasel juhul jääks vähemalt eelduslikult huvide konflikti küsimus üles, sest endiste kolleegide vahel on tõenäoliselt isiklikud suhted ning seetõttu on oht, et otsuse tegemisel lähtutakse rohkem isiklikest suhetest ja (endiste) juhatuse liikmete vahelisest solidaarsusest kui äriühingu huvidest. Õiguskirjanduses on aga väljendatud seisukohta, et sarnaselt Saksa õigusele võiks ka meie viidatud äriseadustiku sätteid tõlgendada laiendavalt selliselt, et kui ühingu on tekkinud kahju endise juhatuse liikme ametiajal toime pandud juhatuse liikme kohustuste rikkumisest, siis on kahjunõude esitamiseks õigustatud organiks nõukogu (ilma nõukoguta osaühingu puhul osanikud).¹²¹ Iseenesest võiks sellise laiendatud tõlgendamisega nõustuda ning teha järelduse, et ka endise juhatuse liikme tehtud kahjuliku tehingu tühistamiseks on õigustatud nõukogu (osaühingu puhul osanikud, kui nõukogu puudub).

Olukorras, kus äriühingu juhatuses on mitu juhatuse liiget ning vaid üks juhatuse liige teeb äriühingule kahjuliku tehingu, kerkib küsimus, kas mõni teine juhatuse liige võiks olla õigustatud tehingu tühistama. Iseenesest pole selline lahendus välistatud, kuid see eeldab autori hinnangul huvide konflikti puudumist. Ka õiguskirjanduses on, küll veidi teisest vaatenurgast, väljendatud seisukohta, et teatud juhtudel oleks võimalik tunnustada juhatuse liikme esindusõigust vaidluses sama äriühingu juhatuse liikmega seni, kuni juhtorgani liikmega õigusvaidluse pidamise üle otsustamise õigust omav organ (nõukogu või osanikud) on teinud oma otsuse õigusvaidluse pidamise ja äriühingule esindaja määramise kohta. Seda seetõttu, et juhatuse liikme asemele ühingusiseselt esindaja määramine võib olla aeganõudev, kuid menetlustoimingute tähtajad kohtus ning kujundusõiguse teostamise tähtajad on reeglina lühikesed ja nõuavad ühingu huvide kaitsmiseks kiirelt reageerimist.¹²²

---

¹²¹ Saare 2020, lk 736.

¹²² *Ibid.* 2020, lk 733.

Autori arvates võiks eeltoodu pinnalt teha järelduse, et kehtivat õigust kitsendavalt tõlgendades on TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamiseks õigustatud organiks juhatus, kuivõrd juhatus on äriühingu seaduslikuks esindajaks. Juhatuse tühistamisõiguse teostamise pädevuse jaatamine aga ei taga kõnealuse sätte kohaldamise võimalust olukorras, kus kahjuliku tehingu teinud juhatuse liige on endiselt ametis (teda ei ole tagasi kutsutud või teda ei õnnestu tagasi kutsuda), sest on naiivne eeldada sellise juhatuse liikme valmidust tühistamisõigust teostada. Asjakohaseid sätteid (ÄS 168 lg 1 p 10 ja ÄS § 317 lg 8) laiendavalt tõlgendades ehk lugedes juhatuse liikme tehtud tehingu tühistamist õigusvaidluseks juhatuse liikmega ÄS-i asjakohaste sätete mõttes, saab teha järelduse, et tühistamisõiguse teostamise õigus on nõukogu (nõukoguta osaühingu puhul osanike) poolt määratud isikul. Siiski ei ole sellist tõlgendust kohtupraktikas siiani jaatatud ning õigusselguse huvides tuleks seadust täpsustada, sätestades selle, millisel isikul on õigus äriühingu tehtud tehing tühistada. Autori hinnangul võiks selleks isikuks olla eelkõige nõukogu või osanike määratud isik.

1.2.2 Tühistamisavalduse vorminõuded ja tähtaeg

Seadus tühistamisavaldusele konkreetseid vorminõudeid ei esita, seega saab tühistamisavalduse teha mis tahes vormis. Kohtupraktikas on tehingu tühistamisavalduseks loetud ka hagiavaldust või vastuhagi, millest tuleneb hagi või vastuhagi esitanud isiku tahe tehing tühistada.¹²³ Tühistamisavaldus muutub kehtivaks hetkest, kui see jõuab tehingu teise pooleni, hagiavalduse loetakse tühistamisavalduseks alates hetkest, mil see jõudis kostjani.¹²⁴ Kui tehingu tühistamise materiaalsed eeldused on täidetud ning tühistamisavaldus on õigeaegselt esitatud, muutub tühistatud tehing algusest peale kehtetuks (TsÜS § 90 lg 1).

TsÜS § 131 lg 3 sätestab, et esindatav võib tehingu tühistada kuue kuu jooksul, arvates ajast, mil ta sai teada asjaoludest, mis annavad õiguse tehing TsÜS § 131 lg 1 järgi tühistada. TsÜS § 131 lg 3 teise lause järgi ei ole võimalik tehingut tühistada pärast kolme aasta möödumist tehingu tegemisest. TsÜS § 131 lg 3 määrab üleüldise tähtaja tehingu tühistamiseks, mis on sõltuvuses reaalselt tehingu tühistamise asjaoludest teada saamisest. Tähtaja kulgemise alguse kohta äriühingu spetsiifika valguses Riigikohtu praktika puudub. Tallinna Ringkonnakohtu praktikas on kõnealuses küsimuses väljendatud erinevaid seisukohti. Ühes tsiviilasjas on Tallinna Ringkonnakohus märkinud, et TsÜS § 131 lg 3 ei sea tähtaja kulgemise algust

---

¹²³ Vt nt RKTkm 3-2-1-40-07, p 35.

¹²⁴ RKTko 3-2-1-41-04, p 22.

sõltuvusse sellest, millal isik pidi tühistamise alusest teada saama, vaid konkreetselt teada saamise ajast.¹²⁵ Samas ei oma autori hinnangul äriühingute puhul selline vahetegu Eesti ühinguõiguses kehtiva organiteooria tõttu tähtsust.

Nimelt on juriidilise isiku organi kogu tegevus oma pädevuse piires organiteooria kohaselt käsitletav juriidilise isiku enese tegevusena.¹²⁶ Kuivõrd juriidiline isik saab oma teovõimet teostada üksnes oma esindusorganite liikmete kaudu, siis õiguskäibes osalemiseks ning tehingute tegemiseks vajab juriidiline isik õiguskirjanduse järgi tahet, mis toimiks juriidilise isiku huvides ja oleks suunatud juriidilise isiku eesmärkide saavutamisele.¹²⁷ Oluline aspekt sealjuures on see, et tegutsemine juhatuse liikmena suhetes kolmandate isikutega toob äriühingule kaasa õigusi ja kohustusi sõltumata sellest, kas äriühingu tahe, mida juhatuse kui organ on väljendanud, vastab sisemisele tahtele või mitte. Tähendust omab üksnes juhatuse liikme objektiivne väline käitumine, mille tagajärgi peab äriühing üldreeglina taluma.¹²⁸ Juriidilise isiku organ on juriidilise isiku struktuuri lahutamatu osa ning ei ole iseseisev subjekt.¹²⁹ Kuivõrd TsÜS § 31 lg 5 kohaselt loetakse juriidilise isiku organi (nii juhatuse kui nõukogu) tegevus äriühingu enda tegevuseks, siis olukorras, kus äriühingu juhatuse liige teeb tehingu, saab äriühing sellest tehingust teada tehingu tegemisel ehk kuue kuu tähtaeg TsÜS § 131 mõttes peaks tehingu tegemisel automaatselt kulgema hakkama. Organiteooriast lähtudes on ka Tallinna Ringkonnakohus väljendanud seisukohta, et äriühingu juhatuse liikme vahetus ei muuda ega katkesta seadusega sätestatud tähtaegade kulgemist, st tehingu tühistamisõiguse tähtaega ei saa siduda äriühingu juhatuse liikme muudatusega.¹³⁰

Teises tsiviilasjas¹³¹ on Tallinna Ringkonnakohus aga vastuoluliselt leidnud, et esindatav ehk äriühing sai TsÜS § 131 mõttes tehingust teada mitu aastat pärast tehingu tegemist ning sellest teada saamise ajast hakkas kulgema ka tehingu tühistamise tähtaeg. Kaasuse asjaolude kohaselt oli endine juhatuse liige (tagasikutsutud veebruaris 2016) sõlminud äriühingule kahjulikud

---

¹²⁵ TlnRnKo 2-16-15052 (16.02.2018), p 18.5.

¹²⁶ Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku tegutsemine oma organite kaudu ning vastutus nende tegude eest. Läbiva vastutuse printsiip. – *Juridica* 2000/IV, lk 203-204.

¹²⁷ Varul, P jt 2012, lk 264-265.

¹²⁸ Saare, K. Esindusorgani liikme käitumise omistamisest eraõiguslikule juriidilisele isikule seoses vastutuse küsimusega. – *Juridica* 2003/X, lk 677.

¹²⁹ Varul, P jt 2012, lk 264-265.

¹³⁰ TlnRnKo 2-13-4243 (12.06.2014), p 6.

¹³¹ TlnRnKo 2-16-15052 (16.02.2018).

laenulepingud vahemikus märts 2014 kuni aprill 2015. Uus juhatuse liige sai laenulepingute olemasolust (mh nende kahjulikkusest) teada märtsis 2016 ning Tallinna Ringkonnakohus luges tehingu tühistamisõiguse tekkimise ajaks aja, mil uus juhatuse liige sa tehingutest teada. Autori hinnangul on ringkonnakohus sellisele järeldusele jõudnud ilmselt praktilistel kaalutlustel, sest organiteooriat arvestamata tundub tähtaja arvestamisel loogiline arvestada selle organi või isiku teadmist, kellel on tahe ja huvi tehingut ka tegelikkuses tühistada ehk selle organi või isiku teadmist, kes lähtub oma tegevuses äriühingu huvidest. Autori hinnangul pole selline seisukoht organiteooriaga kooskõlas ning mitmes teises lahendis on Tallinna Ringkonnakohus asunud siiski seisukohale, et äriühing saab tehingu tingimustest teada tehingu tegemise päeval.¹³² Seega saab autori hinnangul teha järelduse, et tegelikkuses on äriühingul tehingu tühistamiseks aega kuus kuud alates tehingu tegemise päevast. Võrdlemisi lühike tühistamistähtaeg on põhjendatav õiguskindluse eesmärgil ning võiks lähtuda eeldusest, et äriühingu juhtimine on korraldatud selliselt, et äriühingu huvides käituvad organite liikmed (nt kõrgemalseisva organi liikmed) saavad kahjulikust tehingust kiiresti ehk enne kuue kuu möödumist teada. Autor nendib, et kuue kuu pikkune tähtaeg muudab TsÜS § 131 kohaldamise äriühingutele praktikas aga üsna ebatõenäoliseks, sest tihti ei pruugi äriühingu huvidega kooskõlas käituvad isikud (teised juhatuse liikmed, nõukogu liikmed, osanikud) kahjulikust tehingust reaalsuses teada saada (mh seetõttu, et kahjuliku tehingu teinud juhatuse liige teadlikult varjab tehingut) ning seetõttu ei ole võimalik äriühingul läbi tühistamisõiguse teostamise oma õigusi kaitsta. Samas ei võimalda kehtiv seadus autori hinnangul teistsugusele järeldusele jõuda, selleks oleks vaja seadust täpsustada.

Alternatiivselt võiks asuda seisukohale, et lähtuvalt TsÜS § 131 mõttest ja eesmärgist tuleb arvestada hoopis tehingut tühistama õigustatud organi teada saamist tehingu tühistamise aluseks olevatest asjaoludest. See tähendaks, et tähtaja kulgema hakkamise päevaks tuleks lugeda päeva, mil nõukogu või osanikud kahjulikust tehingust teada said. Sellise lahenduse kasuks räägiks tõsiasi, et äriühingu juhatuse liikmel on ametis oleku ajal laialdased võimalused oma kuritarvitusi varjata ja juhatuse liikme kohustuste tahtlik rikkumine võidakse seetõttu avastada alles siis, kui juhatuse liige on ametist lahkunud või äriühing on muutunud maksejõuetuks. Samas on ka selle järelduse tegemine organiteooria tõttu küsitav ning õigusselguse huvides oleks vaja seadust täpsustada.

---

¹³² Vt nt TlnRnKo 2-13-49324 (08.06.2016), p 68; TlnRnKo 2-13-4243 (12.06.2014), p 6.

Tähtaja väljaselgitamisel on oluline arvestada ka TsÜS § 131 lg 2 p-ga 2, mille kohaselt kaotab esindatav tühistamise õiguse kui ta ei tee seda mõistliku aja jooksul pärast seda, kui esindaja on talle teatanud asjaoludest, mis annavad õiguse tehingu tühistamiseks. Lõike 2 p 2 vahekord lg-ga 3 on üsna ebaselge ning õiguskirjanduses on märgitud, et kui tõlgendada sätteid koosmõjus, siis võib järeldada, et „mõistlik aeg“ ei möödu üldjuhul enne kuue kuu möödumist tehingu tühistamist õigustavatest asjaoludest teada saamist.¹³³ Autori hinnangul on selline seisukoht küsitav, sest raske on leida loogilist põhjendust sellele, miks peaks olema mõistlik tähtaeg pikem ja mitte hoopis lühem kui kuus kuud. On ebaselge, miks eristab TsÜS § 131 tähtaja kulgema hakkamisel olukordi, kus esindaja teatas esindatavale tühistamise aluseks olevatest asjaoludest (TsÜS § 131 lg 2 p 2) ja olukordi, kus esindatav saab nõ iseseisvalt teada tehingu tühistamise asjaoludest (TsÜS § 131 lg 3) – mõlemal juhul saab esindatav teada tehingu tühistamise aluseks olevatest asjaoludest, lihtsalt erineval viisil.

Eeltoodust tuleneb, et TsÜS § 131 kohaldamisel äriühingutele esineb ebaselgust ka tühistamisõiguse teostamise tähtaja arvutamisel. Sätte sõnastamisel ei ole ilmselt arvestatud äriühingute spetsiifikaga ning sätet tõlgendades saab autori hinnangul praegu kehtiva õiguse alusel teha järelduse, et äriühingul on tehingu tühistamiseks aega vaid kuus kuud alates tehingu tegemise päevast. Kuus kuud tehingu tegemisest on aga väga lühike tähtaeg ning autori hinnangul on pigem ebatõenäoline, et tehingut tühistama õigustatud organ saab pahatahtliku juhatuse liikme tehtud kahjulikust tehingust teada enne kuue kuu möödumist, mistõttu ei ole äriühingul realsuses võimalik TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamisõigust teostada.

1.2.3 Tehingu tühistamise õigust välistavad asjaolud

Lisaks tehingu tühistamise materiaalsetele ja formaalsetele eeldustele seab seadus tühistamisõigusele ka teatud piirangud. Nimelt ei saa esindatav tehingut tühistada, kui ta teadis või pidi teadma asjaoludest, mis annavad õiguse tehingu tühistada ja esindatav andis nõusoleku sellise tehingu tegemiseks (TsÜS § 131 lg 2 p 1). Selle piirangu eesmärk on välistada esindatava õigus tehing tühistada olukorras, kus ta on ise tehinguga sisuliselt nõustunud, olenemata sellest, kas tehing on esindatavale kahjulik või mitte. Samas ei ole üheselt mõistetav, millal saab lugeda äriühingut asjaoludest teadvaks või teadma pidavaks ning millist äriühingu tegevust võiks käsitleda nõusolekuna. Peamine küsimus on selles, kas äriühingu tegevus (tehingu sõlmimine)

---

¹³³ Varul, P jt 2010, § 131.

loetakse ka äriühingu teadmiseks tehingut tühistama õigustatud asjaoludest TsÜS § 131 lg 2 p 1 mõttes.

Esindusorgani liikme poolt tehtava tehingu ja selle tagajärgede omistamine juriidilisele isikule eeldab TsÜS § 115 lg 1 järgi eelkõige seda, et (1) tehing on tehtud juriidilise isiku nimel ning et (2) tehing on tehtud kehtiva esindusõiguse alusel. TsÜS § 31 lg 5 sätestab, et juriidilise isiku organi tegevus loetakse juriidilise isiku tegevuseks. Seega saab iga äriühingu juhatuse liikme käitumist suhtes kolmandate isikutega lugeda äriühingu *tegevuseks*. Kui juhatuse liige teeb juriidilise isiku (äriühingu) nimel tehingu, siis loetakse, et äriühing on teinud tehingu. Seega loogiliselt loetakse äriühing tervikuna tehingust teadvaks, küsitav on, kas äriühing loetakse teadvaks ka tehingu kahjulikkusest ehk tühistamist õigustavatest asjaoludest. Eelnevas peatükis koostatud analüüsis jõudis autor järeldusele, et organiteooriast lähtudes on praegu kehtiva õiguse kohaselt raske asuda seisukohale, et äriühing saab tehingust teadvaks hilisemal ajahetkel, kui tehingu tegemisel. Küsimuses, kas äriühing saab juhatuse poolt tehingu tegemise hetkel teada ka tehingu kahjulikkusest, on autori hinnangul võimalik kahte pidi argumenteerida. Ühest küljest saab võtta konservatiivsema seisukoha, argumenteerides, et arvestades asjaolu, et TsÜS § 31 lg 5 hõlmab ka juriidilisele isikule tema organi teadmise omistamist, siis organiteooriast lähtudes ei tohiks õiguslikult olla võimalik olukord, kus äriühing loetakse tehingu sisust ehk selle kahjulikkusest teadvaks hilisemal ajahetkel kui tehingu tegemise päeval. Sarnaselt eelnevas alapeatükis väljendatud seisukohaga, võiks ka TsÜS § 131 lg 2 p 1 mõttes võtta alternatiivse seisukoha, et tuleks arvestada tehingut tühistama õigustatud organi teadmist asjaoludest, mis annavad aluse tehingu tühistamiseks (ehk tehingu kahjulikkusest), mitte tehingu teinud organi teadmist. sest vastasel juhul oleks TsÜS § 131 lg 2 p 1 välistava asjaolu esimene eeldus äriühingute puhul automaatselt täidetud ning vähendaks tuntavalt äriühingu võimalust TsÜS § 131 lausel tehingut tühistada. Praktikaks oleks loogikavastane lugeda nimetatud sätte kontekstis oma kohustusi rikkunud organi (või organi liikme) teadmist esindatava teadmiseks, sest see vähendaks oluliselt sätte kohaldamisala määral, mis muudaks praktikas sellele tuginemise äriühingute puhul väga ebatõenäoliseks. Selles valguses on sätte tekst koostatud ilma äriühingute spetsiifikat arvestamata ning seetõttu ei võimalda kehtiv regulatsioon teha ühest järeldust selle kohta, millise äriühingu organi teadmine loetakse esindatava teadmiseks TsÜS § 131 lg 2 p 1 mõttes.

Lisaks äriühingu (esindatava) teadmisele on TsÜS § 131 lg 2 p 1 kohaldamiseks vaja ka esindatava nõusolekut. Küsitav on, kas nõusolek peab olema väljendatud konkreetselt (näiteks nõukogu otsusena) või kas äriühingu tegevusetust saab lugeda äriühingu (vaikimisi)

nõusolekuks. Kuivõrd kõnealune säte ei sisalda vorminõudeid nõusoleku suhtes, on tulenevalt TsÜS § 68 lg-st 1 võimalik juhatusse liikme tehtud tehing heaks kiita nii otsese kui kaudse tahteavaldusega. TsÜS § 68 lg 2 kohaselt peab otsene tahteavaldus sisaldama sõnaselgelt heakskiitu tehingule, kas siis suulises või kirjalikus vormis. Selliseks otsese tahteavalduse kaudu nõusoleku andmise näiteks võiks olla kõrgemalseisva organi nõusolek ehk tehingu tühistamine peaks kindlasti olema välistatud juhtudel, kus tehinguks on andnud nõusoleku osanikud või nõukogu kui kõrgemalseisev organ. Näiteks olukorras, kus juhatuse liige teeb aktsiaseltsi igapäevasest majandustegevusest väljuva kahjuliku tehingu nõukogu nõusolekul (ÄS § 317), ei ole TsÜS § 131 lg 2 p 1 järgi võimalik hiljem tehingut tühistada. TsÜS § 131 lg 2 p 1 nõuab nii tehingu tühistamise asjaoludest teadmist (või teadma pidamist) kui nõusolekut. Praktikas on ilmselt ebatõenäoline olukord, kus nõukogu annab tehinguks nõusoleku kahjulikest asjaoludest (vähemalt) teadma pidamata. Selliseks erandlikuks situatsiooniks võiks olla näiteks olukord, kus juhatuse liige võltsib tehingu aluseks olevaid dokumente või esitab nõukogule muid valeandmeid.

Kui tehingut tühistama õigustatud organ tegelikkuses ei tea kahjulikust tehingust või sellest teab ainult oma kohustusi rikkunud juhatuse liige, siis oleks ilmselt TsÜS § 131 mõttega vastuolus tõlgendus, et äriühingu tegevusetust loetakse nõusolekuks TsÜS § 131 lg 2 p 1 mõttes. Ebaselge on, kas nõusolek peaks olema väljendatud just konkreetselt kahjuliku tehingu suhtes otsese tahteavaldusena TsÜS § 68 lg 2 mõttes või kaudse tahteavaldusena TsÜS § 68 lg 3 mõttes osana mõne muu toimingu või juhatuse tegevuse heakskiidus. Näiteks on ebaselge, kas näiteks majandusaastaaruande kinnitamist saaks lugeda ka kahjuliku tehingu heakskiiduks. TsÜS § 68 lg 3 järgi saab tahteavaldust lugeda kaudseks, kui see väljendub teos, millest võib järeldada tahet tuua kaasa õiguslik tagajärg. Majandusaasta aruande kinnitamine on suunatud eelkõige tahteale kinnitada konkreetselt majandusaasta aruanne ning selles sisalduvad finantsnäitajad (õiguslik tagajärg) ning ilmselt saab majandusaasta aruandega konkreetse kahjuliku tehingu heakskiitmist jaatada vaid erandlikel juhtudel. Selliseks erandlikuks juhiks peaks kahjulik tehing konkreetselt majandusaasta aruandest välja tulema, nt olema mainitud juhatuse koostatud tegevusaruandes. Töö autori hinnangul ei ole välistatud, et äriühingu tegevusetust on võimalik lugeda tehingu heakskiitmiseks. TsÜS § 68 lg 4 sätestab, et vaikimise või tegevusetuse saab lugeda tahteavalduseks juhul, kui vaikimise või tegevusetuse lugemine tahteavalduseks tuleneb seadusest, isikute kokkuleppes või nendevahelisest praktikast. Siiski on autor seisukohal, et tehingut heakskiitva organi vaikimist või tegevusetust tuleks ilmselt vaid erandlikel juhtudel lugeda esindatava heakskiiduks TsÜS § 131 lg 2 p 1 mõttes. Erandina peaks tehingu tühistamine TsÜS § 131 alusel olema välistatud juhul, kui juhatuse liige teavitab

kõrgemalseisvat organit huvide konfliktist enne tehingu tegemist ning kõrgemalseisev organ ei võta tehingu tegemise takistamiseks midagi ette.

Võib püstitada ka küsimuse, kas TsÜS § 131 lg 2 p 1 mõte võiks olla reguleerida äriühingu teadmist või teadma pidamist vaid enne tehingu tegemist. See eeldaks seda, et juhatuse liige teavitab teisi juhatuse liikmeid või kõrgemalseisvat organit oma võimalikust huvide konfliktist enne tehingu tegemist ning siis on äriühingul võimalik otsustada, kas ta annab tehinguks nõusoleku või mitte. Juhatuse liikmel on tulenevalt lojaalsus- ja hoolsuskohustusest ning TsÜS § 32 selline teavitamiskohustus ka praegu kehtiva õiguse kohaselt, lihtsalt seadus seda sõnaselgelt ei sätesta. Kui juhatuse liige teeb tehingu ilma kõrgemalseisvat organit teavitamata, ei ole TsÜS § 131 lg 2 p 1 välistava asjaoluna kohaldatav.

Eelnevast analüüsist selgus, et TsÜS § 131 lg 2 p 1 kohaldumine äriühingutele on suures osas ebaselge. Autori hinnangul saab esindatav ehk äriühing tehingust teada tehingu tegemise päeval. Küsimusele, kas äriühing saab juhatuse poolt tehingu tegemise hetkel teada ka tehingu kahjulikkusest, on autori hinnangul võimalik vastata kahel viisil. Organiteooriast lähtudes saab võtta nõ konservatiivsema seisukoha ehk lugeda esindaja tehingut tühistama õigustavatest asjaoludest teada saamise hetkeks tehingu tegemise päeva. Teise seisukoha järgi võiks äriühingu kui terviku teadmise asemel arvestada hoopis tehingut tühistama õigustatud organi teadmist. Kuivõrd TsÜS § 131 lg 2 p 1 ega muu säte ei näe ette täpsemaid nõuded äriühingu nõusoleku osas, siis võib teoorias olla äriühingu nõusolek väljendatud nii otsese ja kaudse tahteavaldusena kui ka tegevusetusega (seda siiski erandlikel juhtudel, nt olukorras, kus juhatuse liige on kõrgemalseisvat organit huvide konfliktist teavitanud, aga vastav organ ei ole sellele reageerinud). Alternatiivselt võiks asuda seisukohale, et TsÜS § 131 lg 2 p 1 mõte on reguleerida äriühingu teadmist või teadma pidamist vaid enne tehingu tegemist ning seetõttu juhul, kui juhatuse liige teeb tehingu ilma kõrgemalseisvat organit teavitamata, ei ole TsÜS § 131 lg 2 p 1 välistava asjaoluna kohaldatav.

2 HUVIDE KONFLIKTIS TEHTUD TEHINGU TÜHISUS

2.1 Huvide konfliktis tehtud tehing pahauskse kolmanda isikuga

Eesti õiguses puudub säte, mille kohaselt juhul, kui juhatuse liige sõlmib oma esindusõigust kuritarvitades pahauskse teise tehingupoolega äriühingule kahjuliku tehingu, loetakse see tehing tühiseks. Kehtiva õiguse järgi on ainsaks võimaluseks (vähemalt teoreetiliselt) TsÜS § 131 alusel tehing tühistada. Saksa õiguses (BGB-s) puudub TsÜS § 131 taoline üldine säte tehingu tühistamise võimalikkuse kohta selle aluseks olevast õigussuhtest tulenevate puuduste tõttu. Olukorras, kus juhatuse liige teeb oma esindusõigust kuritarvitades ühingule kahjuliku tehingu ning teine pool teadis või pidi sellest teadma, on nii Saksa kui Ühendkuningriigi õiguse järgi võimalikuks õiguslikuks tagajärjeks tehingu tühisus. Üks erinevus Saksa ja Ühendkuningriigi vastavas regulatsioonis seisneb selles, et Saksa õiguses on õiguslikud tagajärjed mõnevõrra erinevad olenevalt sellest, kas juhatuse liige sõlmib tehingu „pelgalt“ pahauskse poolega või tegemist on kollusiooniga ehk juhatuse liige ja tehingu teine pool tegutsevad kooskõlastatult.¹³⁴ Ühendkuningriigi õigus ei erista kollusiooni juhtumeid ning kollusiooni õiguslik tagajärg on sama, mis olukorras, kus juhatuse liige sõlmib kahjuliku tehingu pahauskse kolmandast isikust teise poolega.

Saksa õiguse järgi teostavad äriühingud õigusvõimet oma organite kaudu,¹³⁵ esindusõigus on nii osaühingu kui ka aktsiaseltsi puhul üldreeglina juhatusel, mille liikmetel on piiramatu äriühingu esindusõigus, st selle ulatust ei saa sarnaselt Eesti õigusele kolmandate isikute suhtes piirata ei äriühingu põhikirja ega osanike või aktsionäride otsusega.¹³⁶ Sellise piiramatu esindusõiguse mõte on sarnaselt Eesti äri- ja esindusõiguse põhimõtetele kaitsta heauskseid kolmandaid isikuid. Erinevat Eesti õigusest aga kehtib juhatuse liikmetele seadusjärgne ühise esindusõiguse põhimõte¹³⁷ ehk seadus annab äriühingu esindusõiguse juhatusele kui organile,¹³⁸ kuid see ei ole absoluutne. Näiteks saab juhatuse liikmele anda iseseisva esindusõiguse kas äriühingu põhikirjas või osanike otsusega (nt mingiks konkreetseks tehinguks, eesmärgi elluviimiseks).¹³⁹ Sisesuhtest tulenevalt peavad juhatuse liikmed järgima

---

¹³⁴ Busch, D., Macgregor, L. J. *The Unauthorized Agent: perspectives from European and comparative law.* Cambridge : Cambridge University Press, 2009, lk 109.

¹³⁵ Säcker, F.J. jt. 2018, BGB § 164, vnr. 11-13.

¹³⁶ GmbHG § 37 lg 2, AktG § 82 lg 1.

¹³⁷ GmbHG § 35 lg 2, AktG § 78 lg 2.

¹³⁸ Cahn, A., Donald, D. C. 2010, lk 315.

¹³⁹ AktG § 78 lg 1, 2, 4; Cahn, A., Donald, D. C. 2010, lk 315.

põhikirjast ning kõrgemalseisva organi otsustest tulenevaid piiranguid¹⁴⁰ ning nad vastutavad äriühingu ees nende piirangute rikkumise eest.¹⁴¹ Põhikirjast tulenevate kohustuste või piirangute rikkumine ei muuda juhatuse liikme tehtud tehingut aga reeglina tühiseks.¹⁴² Kuigi Saksamaale kui Euroopa Liidu liikmesriigile kohaldub samuti äriühinguõiguse direktiiv, mis kohustab liikmesriike järgima äriühingu juhatuse piiramatut esindusõiguse põhimõtet kolmandate isikutega, on Saksa õiguskirjanduses väljendatud seisukohta, et direktiiv ei reguleeri otseselt ega ammendavalt esindusõiguse kuritarvitamise juhtumeid. See tähendab, et juhatuse liikme poolset esindusõiguse kuritarvitamise juhtudel võib esindusõiguse sisesuhtest tulenev rikkumine erandjuhul kanduda üle välissuhtesse. Siiski olukorras, kus kollusiooni ei esine, saab äriühing vaid väga piiratud ja erandlikel juhtudel toetuda kolmanda isiku suhtes juhatuse liikme esindusõiguse kuritarvitamisele (ja seeläbi tehingu tühisusele).¹⁴³ Juhatuse liikme esindusõiguse piiratust välissuhetes saab jaatada juhtudel, kus kolmas isik ei saa juhatuse liikme piiramatule esindusõigusele tugineda, mis on asjakohane eelkõige olukordades, kus juhatuse liige kuritarvitab oma esindusõigust ning kolmas isik on pahauskne ehk sellisest kuritarvitusest teadlik, teadlikult ignoreerib seda¹⁴⁴ või raskest hooletusest ei tea seda.¹⁴⁵

Ühendkuningriigi õiguses reguleerib juhatuse liikme esindusõigusega seotud küsimusi nii üldise õigusena kehtiv esindusõigus (ing k *agency law*) kui ka Companies Act 2006 (CA). Sarnaselt Saksa ühinguõigusele annab CA juhatusele kui organile äriühingu esindamise õiguse ehk juhatuse liikmed tegutsevad ühiselt, kuid põhikirjaga on võimalik erandeid teha.¹⁴⁶ Veel 20. sajandi alguses kehtis Ühendkuningriigi ühinguõiguses *ultra vires* doktriin, mille kohaselt oli äriühingu õigusvõime (ing k *capacity*) piiratud tema eesmärgiga, mis on määratud ühingu alusdokumentides (Eesti õiguse kontekstis eelkõige põhikirjas).¹⁴⁷ Lihtsustatult tähendas see seda, et tehingud, mis olid vastuolus äriühingu põhikirjas määratletud eesmärgiga, olid tühised ning ei toonud äriühingule kaasa õiguslikke tagajärgi. Doktriini mõte oli kaitsta äriühingu

---

¹⁴⁰ GmbHG § 37 lg 1, AktG 82 lg 2.

¹⁴¹ GmbHG § 43, AktG § 93.

¹⁴² Säcker, F.J. jt. 2018, BGB § 138, vnr 52.

¹⁴³ Goette, W jt. Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. 5. Auflage. München: C.H.Beck 2019, AktG § 82, vnr 59 (Spindler).

¹⁴⁴ Wirth, G jt. Corporate Law in Germany. 3rd edition. C.H.Beck: München 2017, lk 37; Siems, M., Cabrelli, D. Comparative company law: a case based approach. Oxford; Portland, OR : Hart, 2013, lk 46.

¹⁴⁵ Gerner-Beuerle, C., Schilling, M. Comparative Company law. New York, NY : Oxford University Press, 2019, lk 207.

¹⁴⁶ Gerner-Beuerle, C., Schilling, M. 2019, lk 202.

¹⁴⁷ Cahn, A., Donald, D. C. 2010, lk 313-314.

investorite (osanike või aktsionäride) huve. Kuni 2006. aastani oli äriühingutel kohustus põhikirjas oma eesmärgid sätestada ning *ultra vires* doktriin teoorias küll kehtis, kuid realsuses kohtud seda enam ei kohaldanud, kui siis väga limiteeritult,¹⁴⁸ sest Ühendkuningriigile hakkas 1969. aasta lõpus kohalduma esimene äriühinguõiguse direktiiv.¹⁴⁹ 2006. aastal hakkas kehtima uus CA, millega muuhulgas võeti üle ka äriühinguõiguse direktiiv. CA s 39 näeb põhimõtteliselt ette äriühingu piiramatut õigusvõime, sätestades, et äriühingu toiminguid ei saa kahtluse alla seada õigusvõime puudumise tõttu äriühingu põhikirjast tulenevatel põhjustel. Juhtudel, kui äriühingu juhatuse liige teeb sisesuhtest tulenevate esindusõiguse piiranguid rikkudes äriühingu nimel tehingu heauskse teise poolega, siis jääb tehing sõltumata kuritarvitusest kehtima.¹⁵⁰ CA s 40(1) rõhutab eraldi juhatuse liikmete piiramatut esindusõigust heausksete kolmandate isikute suhtes – see sätestab, et juhatuse liikme piiramatule esindusõigusele tuginemiseks peab kolmas isik olema heauskne ning seejuures kolmanda isiku heauskust eeldatakse (st vastupidist väitev pool ehk äriühing peab tõendama, et kolmas isik ei tegutsenud heas usus). Seejuures ei loeta kolmandaks isikuks äriühingu või tema emaühingu (ing k *holding company*) juhatuse liiget ega temaga seotud isikut.¹⁵¹ Lisaks on kolmandate isikute ringist välistatud juhatuse liige ning temaga seotud isikud. Ühendkuningriigi õiguse valitseva seisukoha järgi ei saa kolmandaks isikuks CA s 40 mõttes üldjuhul olla ka ühingu liikmed ehk siis osanikud või aktsionärid.¹⁵²

Nii Saksamaa kui Ühendkuningriigi õiguses rõhutatakse, et tehingu tühisust on võimalik jaatada erandjuhtudel, milleks ongi teise tehingupoole pahausksus. Kui teine tehingu pool on heauskne (sh kui teise poole pahausksust pole äriühingul võimalik tõendada), jääb tehing küll

---

¹⁴⁸ Hannigan, B. *Company law*. 5th Edition. Oxford: Oxford University Press 2019, lk 98.

¹⁴⁹ Esimene nõukogu direktiiv, 9. märts 1968, tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 58 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad, et muuta sellised tagatised ühenduse kõigis osades võrdväärseteks (68/151/EMÜ). – ELT L 065, lk 0008 – 0012.

¹⁵⁰ Seejuures on kolmandal isikul võimalik tugineda nii CA erisättele (CA s 40) kui ka üldisele esindusõigusele (eelkõige *doctrine of apparent authority*) selliselt, et esindusõiguse kuritarvitamine ei mõjuta tehingu kehtivust tema ehk kolmanda isiku suhtes. Tulenevalt asjaolust, et CA (eelkõige s 40) pakub kolmandale isikule laiaulatuslikku kaitset (ja see kaitse on laiem kui Ühendkuningriigi üldisest esindusõigusest tulenevad õiguskaitsevahendid), ei peatuta käesolevas töös pikemalt Ühendkuningriigi üldisel esindusõigusel, vaid keskendutakse CA asjakohastele sätetele.

¹⁵¹ CA s 41, kui juhatuse liige sõlmib esindusõigust kuritarvitades tehingu eelmainitud isikutega, on see tehing tühistatav. Lisaks väärrib märkimist, et CA's on eraldi säte, mis määratleb juhatuse liikmega seotud isikud (vt CA s 252).

¹⁵² Hannigan 2019, lk 199.

kehtima ning seda ei ole võimalik ka tühistada, aga äriühingul on võimalik nõuda oma kohustusi rikkunud juhatuse liikmelt kahju hüvitamist.

Tulenevalt BGB §-st 242 peaks äriühing olema kaitstud kolmandale isikule äratuntavate, ilmselgete esindusõiguste kuritarvituste eest (see tähendab, et pahauskse teise poole puhul võib õiguslikuks tagajärjeks olla tehingu tühisus). Kolmandale isikule on esindusõiguse kuritarvitamine äratuntav siis, kui juhatuse liige on kasutanud oma esindusõigust selgelt ebatavalisel või kahtlustärataval viisil, nii et kolmandal isikul pidi tekkima põhjendatud kahtlus, et juhatuse liige (ilmselt) rikub oma lojaalsuskohustust.¹⁵³ Üldpõhimõtteks on, et seni kuni konkreetseid kahtlustärata vaid asjaolusid ei esine, saab kolmas isik eeldada, et juhatuse liige tegutseb oma kohustusi järgides ja oma esindusõigust kuritarvitamata.¹⁵⁴ Küsimused, kas juhatuse liikme tehtav tehing on kooskõlas äriühingu eesmärkidega või kas tegemist on täiesti ebatavalise tehinguga, on indikatiivsed (kuid mitte eraldiseisva tähtsusega), välja selgitamiseks seda, kas juhatuse liige objektiivselt ja äratuntavalt oma esindusõigust kuritarvitab.¹⁵⁵ Kolmas isik peab järgima käibes vajalikku hoolt. Saksa õiguskirjanduse valitseva arvamuse kohaselt saab tehingu teise poole lugeda teadma pidanuks, kui juhatuse liikme poolne õiguste kuritarvitamine on objektiivselt (ilm)selge. Selle asjaolu mittemärkamist on seostatud raske hooletusega.¹⁵⁶ Kui kolmandal isikul tekib kahtlus, et juhatuse liige kuritarvitab esindusõigust, peaks ta küsima äriühingu juhatusest täiendavat selgitust veendumaks, et juhatuse liige ei tegutse oma esindusõigust kuritarvitades.¹⁵⁷

Ühendkuningriigi õiguse kohaselt ei loeta kolmandat isikut CA s 40(2)(b)(iii) järgi pahauskseks pelgalt seetõttu, et ta teadis, et tehingu tegemine väljub juhatuse liikmele põhikirjaga antud volituste piirest. Seega kolmanda isiku teadmine juhatuse liikme esindusõiguse kuritarvitusest ei muuda teda automaatselt pahauskseks.¹⁵⁸ Järelikult annab CA s 40 kolmandatele isikutele isegi laiaulatuslikuma kaitse, kui äriühinguõiguse direktiiv seda nõuab. Olukorras, kus kolmas isik teab, et äriühingu juhatuse liikmele on seatud teatud piirang eelneva nõusoleku saamise näol (nt on teatud tehinguteks vajalik nõukogu või osaühingu eelnev nõusolek), kuid tal puudub

---

¹⁵³ Spindler, G., Stilz, E. Kommentar zum Aktiengesetz. 5. Auflage. Verlag C.H. Beck: München 2019, § 82, vnr 61.

¹⁵⁴ *Ibid.*, § 82, vnr 65

¹⁵⁵ *Ibid.*, § 82, vnr 65.

¹⁵⁶ Lieder 2014, lk 681-686.

¹⁵⁷ Spindler, G., Stilz, E. 2019, § 82, vnr 65.

¹⁵⁸ Hannigan 2019, lk 199.

teadmine, kas juhatuse liige käitub piirangut järgides või ei (st kas ta on saanud vajaliku nõusoleku), siis sellises situatsioonis loetakse ka Eesti õiguse järgi kolmas isik pigem heauskseks. Kui kolmas isik aga teaks, et juhatuse liige pole vastavat nõusolekut saanud, loetakse ta Eesti õiguse kohaselt pahauskseks, kuigi selle tõendamine võib praktikas keeruliseks osutuda. Sarnaselt Eesti õigusele ei ole kolmandal isikul ka Ühendkuningriigi õiguse kohaselt kohustust kontrollida või küsida täiendavat informatsiooni juhatuse liikme esindusõiguse kohta. Kuigi kolmandal isikul ei ole kohustust uurida äriühingu ja juhatuse liikme sisesuhteid, võib äriühingu huvide kaitse olla ülimuslik kolmanda isiku huvide ees olukorras, kus asjaolud viitavad selgelt sisesuhtest tuleneva esindusõiguse puudumisele. Selleks, et tõendada, et teine pool on pahauskne, on vajalik näidata midagi enam, näiteks teadmist või kahtlust, et juhatuse liikmed ei tegutses äriühingu huvides või et esineb kollusioon kolmanda isiku ja oma kohustusi rikkuva juhatuse liikme vahel.¹⁵⁹ Juhul, kui juhatuse liige ja kolmas isik tegutsevad kooskõlastatult, ei loeta kolmandat isikut heauskseks ning Ühendkuningriigi õiguse järgi ei too selline tehing äriühingule kaasa õiguslikke tagajärgi ehk on tühine algusest peale.¹⁶⁰

Kolmandal isikul ei ole üldiselt CA kohaselt kohustust äriühingu põhikirja ja muid dokumente, mis võivad sisaldada juhatuse liikme esindusõiguse piiranguid (siia alla lähevad mistahes dokumendid, mis sisaldavad konstitutsioonilisi piiranguid (ing k *constitutional limitations*)), nagu nt osanike otsused, mistahes muud ühingu ja selle organite või osanike või aktsionäride suhteid reguleerivad lepingud. Siiski on Ühendkuningriigi kohtupraktikas asunud seisukohale, et isikul võib tekkida uurimiskohustus (ing k *duty of inquiry*) tehingu asjaolude tõttu. Kuivõrd CA s 40 (2)(b)(i) sätestab selgelt, et kolmandal isikul ei ole uurimiskohustust seoses juhatuse liikme volituste või esindusõiguse piirangutega, siis kolmandal isikul lasuv uurimiskohustus puudutab saab puudutada hoopis üleüldiseid kahtlust äratavaid asjaolud. Sellised asjaolud saavad autori hinnangul puudutada eelkõige tehingut ja selle vastavust äriühingu huvidele. Näiteks on Ühendkuningriigi õiguskirjanduses väljendatud seisukohta, et kui kolmas isik teab või tal on põhjendatult alust uskuda, et tehing on vastuolus esindatava (äriühingu) majanduslike huvidega, siis on kolmandal isikul peaaegu et võimatu tõendada, et ta uskub, et juhatuse liige tegutses oma esindusõigust kuritarvitamata.¹⁶¹ Kui kolmas isik uurimiskohustust ei täida, siis ei ole CA s 40 sätestatud heausksuse eeldus täidetud ning kolmas isik ei saa enam sellele tugineda. Seega juhul, kui kolmas isik teadis või oleks pidanud teadma juhatuse liikme

---

¹⁵⁹ Hannigan 2019, lk 199.

¹⁶⁰ Cahn, A., Donald, D. C. 2010, lk 319-320.

¹⁶¹ Busch, D., Macgregor, L. J. *The Unauthorized Agent: perspectives from European and comparative law*. Cambridge: Cambridge University Press 2009, lk 195.

esindusõiguse piirangust, on tehing CA s 40 järgi ikkagi kehtiv ning äriühingul ei ole võimalik tehingu tühisusele tugineda. Kolmanda isiku saab lugeda pahauskseks ja tehingu seetõttu tühiseks vaid juhul, kui tema teadmine või teadma pidamine ei olnud seotud konkreetselt esindusõiguse piiranguga, vaid mõne muu tehingu asjaoluga (eelkõige tehingu ilmselge kahjulikkus äriühingule, tehingu tegemine vastuolus äriühingu eesmärkidega (ing k *improper purpose*)).

Nagu eelnevalt mainitud, siis nii Ühendkuningriigi kui ka Saksa õiguse alusel on juhatuse liikme poolt esindusõigust kuritarvitades tehtud tehingu tagajärjeks tühisus, kui tehingu teiseks pooleks on pahauskne kolmas isik. Kui teine pool teadis või loeti õiguste kuritarvitamisest teadma pidanuks, siis vastavalt Saksa kohtupraktikale kohaldatakse BGB § 242,¹⁶² sest tegemist on hea usu põhimõtte vastase käitumisega. Valitseva arvamuse kohaselt ei ole selline tehing aga automaatselt tühine vaid pigem hõljuvalt kehtetu. See tähendab, et analoogia korras kohaldatakse BGB sätteid § 177-180 ning esindataval on võimalus tehing heaks kiita.¹⁶³ Seda põhjendatakse asjaoluga, et isegi kui tehingu sõlmimise ajahetkel on tehing esindatavale kahjulik, siis sellest tehingust teada saamise hetkeks võib olla see muutunud kasulikuks, nt turutingimuste muutuse tõttu. Seetõttu peaks kahjustatud esindataval olema õigus valida, kas tehing heaks kiita või mitte. Märkimisväärne on, et varasemas Saksa õiguskirjanduses asuti aga seisukohale, et selline tehing loetakse hoopis kehtivaks, kuid esindataval oli õigus restitutsioonile (praegu on restitutsioonipõhimõtte kahju hüvitamise kontekstis sätestatud BGB § 249), mis saavutatakse läbi tehingu tühistamise.¹⁶⁴ Ühendkuningriigi õigus võimaldab sarnasele järeldusele jõuda ehk tehingu tühisusest hoolimata on osanikel või juhatusel võimalik tehing heaks kiita.¹⁶⁵ Oma kohustusi rikkunud juhatuse liige vastutab aga äriühingu ees olenemata sellest, kas tehing kiidetakse heaks või mitte.¹⁶⁶

Kokkuvõttes nähtub nii Saksa kui ka Ühendkuningriigi õigusest, et võrreldes Eestiga on esindusõiguse kuritarvitamise olukordade jaoks ette nähtud rangem õiguslik tagajärg ehk niisugune tehing on tühine (hõljuvalt kehtetu), mitte aga tühistatav. Töö autori arvates on tühisus õigusliku tagajärjena põhjendatud, sest pahauskse teise poole huvi tehingu kehtivusse

---

¹⁶² BGB § 242 sätestab, et kohustatud isik peab oma kohustusi täitma heas usus, arvestades väljakujunenud tavasid.

¹⁶³ Lieder 2014, lk 684; Busch, D., Macgregor, L. J. *The Unauthorized Agent: perspectives from European and comparative law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, lk 109.

¹⁶⁴ Lieder 2014, lk 684.

¹⁶⁵ Hannigan 2019, lk 202.

¹⁶⁶ *Ibid.*, lk 203.

ei tohiks eelistada äriühingu huvidele ehk õiguskord ei tohiks lubada tehingute kehtivust, mille juhatuse liige on sõlminud oma esindusõigust kuritarvitades. Poolte huvide ja õiguste tasakaal on autori arvates tagatud seeläbi, et äriühing kui tehingu tühisusele tuginev pool peab vajadusel tõendama, et tehingu teine pool oli pahauskne.

2.2 Heade kommete vastane tehing

2.2.1 Heade kommete vastuolu mõiste ja olemus

Heade kommetega vastuolus oleva tehingu tühisuse sätestab TsÜS § 86. Nimetatud sätte allikaks on BGB § 138,¹⁶⁷ mis sätestab, et avaliku korra või moraaliga (saksa k *Gute Sitten*)¹⁶⁸ vastuolus olevad tehingud on tühised. BGB § 138 lg 1 näeb ette tehingu tühisuse olukorras, kus tehing ei lähe vastuollu mitte konkreetse seadusesättega, vaid kus tehingut ei saa kehtivaks lugeda avaliku korra või moraali tõttu. Tegemist on väga üldise sättega, mille sisu on ajas muutuv. Sätte võlu ja valu seisneb selles, et kohtutel on üsna laiulatuslik diskretsioon määratleda, mis on konkreetsetel ajahetkedel avaliku korra ja moraaliga kooskõlas ja mis mitte, ning seeläbi kujundada (sh piirata) eraõiguslike tehingute lubatavat sisu võrdlemisi ebamääraste standardite ja kriteeriumite alusel.¹⁶⁹ Samas võimaldab see sätte BGB-d „kohandada“ ning õigust edasi arendada, sest selle avatud sisu võimaldab võimalikke seaduslünki ületada. Kuigi TsÜS § 86 eristab heade kommete vastaseid ja avaliku korraga vastuolus olevaid tehinguid, siis saab autori hinnangul üldistatult teha järelduse, et heade kommetega vastuolus olevad tehingud on ühtlasi vastuolus avaliku korraga. Seda seisukohta on väljendatud ka Eesti õiguskirjanduses, samuti ei ole kohtupraktika andnud headele kommetele ja avalikule korrale erinevat õiguslikku tähendust.¹⁷⁰

Kuivõrd Eesti asjakohased õigusaktid ega ka Saksa õigusallikad (sh BGB) ei sisalda avaliku korra ega moraali mõistet, on nii TsÜS § 86 kui ka BGB § 138 sisu eelkõige kohtupraktika sisustada. Riigikohus on korduvalt käsitlenud probleeme seoses heade kommete vastaste tehingutega ning selgitanud, et heade kommete vastane tehing on seotud õigluse ja moraaliga

---

¹⁶⁷ Varul, P jt. 2010, § 86.

¹⁶⁸ Gute Sitten saab olenevalt kontekstist tõlkida erinevalt, ingliskeelses sätet käsitlevas kirjanduses on seda näiteks tõlgitud kui “public policy or good morals” (vt Markesinis, B jt. The German law of contract: a comparative treatise. 2nd edition. Oxford; Portland (Oreg.): Hart 2006, lk 248.)

¹⁶⁹ Markesinis, B jt. The German law of contract: a comparative treatise. 2nd edition. Oxford; Portland (Oreg.): Hart 2006, lk 248.

¹⁷⁰ Varul 2011, lk 37.

ning eeldab objektiivset heade kommete vastast käitumist. See tähendab, et ei ole oluline, kuidas suhtub konkreetseesse käitumisse üksikisik, vaid millised on ühiskonnas valitseva enamuse väärtushinnangud, st mida peab ühiskond kui tervik avaliku korra või moraali vastuolus olevaks. Heade kommetega võivad tehingud olla vastuolus erinevatel põhjustel, mida ühiskonnas valitsevate arusaamade järgi võib pidada ebamoraalseteks ja taunitavateks.¹⁷¹ Saksa õiguskirjanduse kohaselt loetakse avaliku korra või moraali vastaseks käitumist, mis on vastuolus ausalt ja õiglaselt mõtleivate inimeste sündsustundega.¹⁷² Ka Riigikohus on märkinud, et tehing on vastuolus heade kommetega, kui see eksib ausalt ja õiglaselt mõtleivate inimeste õiglustunde ja väärtushinnangute ning õiguse üldpõhimõtete vastu,¹⁷³ mida hinnatakse tehingu tegemise aja seisuga. Asjaolude või väärtushinnangute hilisem muutumine ei tingi heade kommete vastasust.¹⁷⁴ Samas, kui tehing selle tegemise ajal vastab headele kommetele, kuid tehingust tulenevaid õigusi teostatakse hiljem, kui heade kommete mõiste sisustamine on muutnud, siis võib tehingust tulenevate õiguste teostamine sattuda vastuollu hoopis hea usu põhimõttega.¹⁷⁵ Tehingu heade kommete vastasuse võivad tingida mitmed erinevad asjaolud. Kohtud peavad TsÜS § 86 kui üldklauslit igal üksikjuhtumil eraldi tõlgendama. Näiteks tehingud, mille eesmärgiks on teise isiku huvide kahjustamine, on selgelt heade kommetega vastuolus. Ka võib tehingu heade kommete vastasus tuleneda tehingu eesmärgi heade kommete vastasusest või ühe poole ebamoraalsest käitumisest tehingu tegemise eesmärgil.¹⁷⁶ Kohtupraktikas on just tehingu eesmärgil olnud oluline tähtsus heade kommete vastasuse tuvastamisel. Heade kommetega vastuolu võib tuleneda näiteks asjaolust, et tehinguga seotud poolte eesmärk on teadlikult ja tahtlikult teha koostööd, et kahjustada kolmandate isikute õigusi.¹⁷⁷ Seega on tehingu heade kommete vastasuse tuvastamiseks vajalik hinnata nii tehingu sisu kui ka eesmärki. Riigikohus on kinnitanud, et selle hindamise teostamisel tuleb arvestada kogumis kõiki tehinguga seotud olulisi asjaolusid, mh tehingu sisu ja selle tegemise

---

¹⁷¹ RKTko 3-2-1-80-02, p 10; RKTko 3-2-1-158-05, p 9.

¹⁷² Saksa keeles „Anstandsgefühl aller billig und gerecht Denkenden“, Palandt, O. Bürgerliches Gesetzbuch. Band 7. Aufl. 74. München: C.H.Beck 2015, § 138.

¹⁷³ RKTko 3-2-1-140-07.

¹⁷⁴ RKTko 3-2-1-76-01.

¹⁷⁵ Vt Kaurson, T. Osaühingu osa käsutustehingu vastuolu heade kommetega ja selle tagajärjed. Magistritöö. Tallinn: 2020, lk 28. Selguse huvides märgib autor, et vastuolu heade kommetega (TsÜS § 86) ja vastuolu hea usu põhimõttega (TsÜS § 138) õiguslikud tagajärjed on erinevad, st heade kommetega vastuolu mõjutab tehingu kehtivust ehk kaasneb tehingu tühisus, vastuolu hea usu põhimõttega võimaldab jätta teatud sätte kohaldamata, kui sellele tuginemine tooks kaasa ebaõiglase tulemuse.

¹⁷⁶ RKTko 3-2-1-80-05, p 23

¹⁷⁷ Kaurson 2020, lk 28.

asjaolusid,¹⁷⁸ poolte ettekujutusi, ajendeid ja eesmärke. Järelikult tuleb TsÜS § 86 alusel võimalik tühisus tuvastada iga konkreetse kaasuse puhul eraldi ning kohus peab hindama, mis konkreetsel ajahetkel ja arvestades konkreetseid asjaolusid läheb heade kommetega vastuollu ja mis mitte. Tehingu tühisuse alused seaduses peavad olema põhjendatud, sest teatud tehingute automaatselt kehtetuks lugemine tekitab õiguskindlusetust, kuivõrd tehingu tühisus on absoluutne, sellele tuginemise õigust ei ole piiratud tähtaegadega ning kohus saab omal algatusel tühisuse tuvastada.¹⁷⁹ Heade kommetega vastuolu ei saa tuvastada kergekäeliselt, põhjused peavad olema mõjuvad, sest heade kommete vastasuse tõttu tühisuse tuvastamisel sekkub kohus lepinguvabadusse. Näiteks ei saa tehing olla TsÜS § 86 järgi heade kommete vastane ainuüksi põhjusel, et lepingu ees on müüdnud liiga odavalt või ostetud liiga kallilt.¹⁸⁰ Võimalik n-ö ebaõiglane hinnakokkulepe ei saa samuti ainuüksi olla aluseks kohustuslepingu lugemiseks heade kommetega vastuolus olevaks, st lepinguvabaduse põhimõttest tulenevalt ei ole kohtul õigust sekkuda isikute vabasse majandustegevusse ega kontrollida seaduses sätestatud aluseta hinna suurust. Lisaks, vaid hinda puudutavad väited ei saa mõjutada (võimaliku heade kommete vastasuse tõttu) käsutustehingu kehtivust, vaid puudutada üksnes kohustustehingut.¹⁸¹

Kokkuvõttes saab eeltoodust järeldada, et nii TsÜS §-is 86 kui sätte allikaks oleva BGB §-is 138 sätestatud heade kommete vastasuse mõiste on kohtupraktika sisustada. Kohus peab analüüsima tehingu sisu ja eesmärki ning lähtuma sellest, mis oli tehingu tegemise vastuolus ausalt ja õiglaselt mõtleivate inimeste sündsustundega ning õiguse üldpõhimõtetega. Heade kommetega vastuolus oleva tehingu tagajärjeks on nii Saksa kui Eesti õiguse kohaselt tehingu tühisus.

2.2.2 Kollusioon kui heade kommete vastasus

Seadusandja on loonud heade kommete vastasusest tuleneva tühisuse regulatsiooni lähtuvalt tõsiasjast, et praktikas ei ole võimalik kõiki tühisuse aluseid ette näha. TsÜS § 86 sisu on ajas muutuv, kuivõrd heade kommete vastasuse kontseptsiooni sisu võib ajas muutuda ning seetõttu on säte ajas universaalne ja võiks ideaalis kõrvaldada seaduslünki. Sisuliselt katab TsÜS § 86 need olukorrad, mil seadusest tulenevalt oleks tehing kehtiv, kuid kehtivuse jaatamine läheks

---

¹⁷⁸ RKTko 3-2-1-140-07, p 30.

¹⁷⁹ Vt nt RKTko 3-2-1-137-09 p 12; RKTko 3-2-1-122-08, p 19.

¹⁸⁰ RKTko 3-2-1-163-11, p 31.

¹⁸¹ RKTko 3-2-1-140-07, p-d 32-33.

vastuollu ühiskonna liikmete enamuse õiglustunde ja väärtushinnangutega või põhiseadusest tulenevate põhimõtetega.¹⁸² Tehingu tühisuse tuvastamisel tuleb reeglina otsida eriseadustest sätteid, millega tehing on vastuolus. Juhul kui tehingu tühisus ei tulene eriseadustest ja õigustatud isikule tundub, et tehing ei saa olla kehtiv, siis saab analüüsida, kas tehing võib olla vastuolus heade kommetega ja seetõttu tühine.¹⁸³ TsÜS § 86 on n-ö viimane õlekõrs, ehk sellele on võimalik tugineda, kui teisi konkreetseid tehingu tühisuse või tühistamise aluseid ei esine. Seega tehingu kehtivust tuleks TsÜS § 86 alusel kontrollida alles siis, kui ei esine spetsiifilisi tehingu tühisuse või tühistatavuse aluseid. See järeldus on tingitud asjaolust, et enamus tühised või tühistatavad tehingud on oma olemuselt ka heade kommetega vastuolus. Seda seisukohta on kinnitanud mitmel korral ka Riigikohus.¹⁸⁴

Nagu eelnevalt kirjeldatud, on kollusiooni puhul tegemist olukorraga, kus äriühingu juhatuse liige tegutseb teise isikuga kooskõlastatult, eesmärgiga esindatava huve kahjustada või saada tema arvel õigustamatu (nt rahaline) eelis. Töö autori hinnangul on kollusioon üks esindusõiguse kuritarvitamise erijuhte, mis õiguskirjanduse kohaselt kuulub TsÜS § 131 kohaldamisalasse.¹⁸⁵ TsÜS § 131 kontekstis tuleks kollusiooni mõista kui olukorda, kus juhatuse liige teeb äriühingule kahjuliku tehingu, tegutsedes seejuures tehingu teise poolega kooskõlastatult. Riigikohus on märkinud, et heade kommete vastane on üldjuhul tehing, mille sisu on suunatud üldiselt hukkamõistetud tegevusele või mis piirab suurel määral teist lepinguparterit tema isiklikus või majanduslikus vabaduses, samuti tehing, mille üks pool on sõlminud oma positsiooni ebaausalt ära kasutades.¹⁸⁶ Kollusiooni juhtumitel teeb juhatuse liige tehingu just oma õiguslikku positsiooni ära kasutades ning tehingu sisu on eelkõige isikliku kasu saamine äriühingu arvelt, harvemini konkreetset äriühingu huvide kahjustamine, mis peaksid mõlemad kuuluma hukkamõistetud tegevuse alla. Lisaks on Riigikohus märkinud, et juhatuse liikme tahtlik lojaalsuskohustuse rikkumine ja sellega kahju tekitamine äriühingule (seejuures oma tegevust kontrolliva isikut huvide konfliktist teavitamata) on käsitletav tahtliku heade kommete vastase teona.¹⁸⁷

---

¹⁸² Varul, P jt. 2010, § 86.

¹⁸³ Kuurberg, M. Heade kommetega vastuolus olevad tehingud kui tühised tehingud. *Juridica* 2005/III, lk 201.

¹⁸⁴ Vt nt RKTko 3-2-1-140-07, p 32; RKTko 3-2-1-29-04, p 16

¹⁸⁵ Varul, P jt 2010, § 131. Seda seisukohta toetab ka kohtupraktika, mille kohaselt ei saa olla tehing tühine heade kommete vastasuse tõttu, kui eksisteerib tühistatavuse erialus (sh TsÜS § 131).

¹⁸⁶ RKTko 3-2-1-158-05, p 9.

¹⁸⁷ RKÜko 1-17-2359/122 (03.03.2021), p 65.

Kollusiooni ja heade kommete vastasuse seost kinnitab ka Saksa õigus. Nimelt kuuluvad kollusiooni juhtumid Saksa õiguse kohaselt BGB § 138 kohaldamisalasse, mis nagu eelnevalt mainitud, on TsÜS § 86 allikaks. See tähendab, et Saksa õiguse kohaselt juhul, kui nii esindaja kui teingu teine pool tegutsevad lepingu sõlmimisel kooskõlastatult ja tahtlikult esindajat kahjustades, loetakse tehing tühiseks, sest see on vastuolus heade kommetega BGB § 138 mõttes. Samas soovitakse analoogia korras rakendada BGB § 177-180 ehk jaatatakse äriühingu võimalust tehing heaks kiita¹⁸⁸, seega sisuliselt on kollusiooni juhtumitel BGB § 138 järgi õiguslikuks tagajärjeks teingu hõljuv kehtetus. Nagu eelmises alapeatükis märgitud, põhjendatakse sellist analoogiat asjaoluga, et (nt turutingimuste muutuse tõttu) sõlmimise hetkel äriühingule kahjulik tehing võib olla sellest teingust teada saamise hetkeks muutunud äriühingule kasulikuks. Seetõttu antakse kahjustatud isikule õigus valida, kas tehing heaks kiita või mitte. Autorile teadaolevalt Eestis selline praktika, mille kohaselt oleks esindataval heade kommete vastane tehing võimalik heaks kiita, puudub, ning on kaheldav, et Eesti kohtud jõuaks järeldusele, et heakskiitmine on nt analoogselt TsÜS § 131 lg 2 p-ile 1 või ÄS § 181 lg-le 3 või § 307 lg-le 3 võimalik.

Autor mõonab, et kuivõrd kehtiva regulatsiooni kohaselt loetakse kollusiooni juhtumid esindusõiguse kuritarvitamiseks TsÜS § 131 mõttes ehk eksisteerib teingu tühistatavuse alus, siis kohtupraktika järgi ei tule TsÜS § 86 kohaldamisele. Tegemist on mõneti õiguspoliitilise küsimusega – on seadusandja otsustada, kas kollusiooni tagajärjeks peaks olema teingu automaatne tühisus või tühistatavus. Töö autor on seisukohal, et kollusiooni juhtumitel peaks sarnaselt Saksa õigusele teingu õiguslikuks tagajärjeks olema tühisus, mis peaks puudutama nii kohustus- kui ka käsutustehingut.¹⁸⁹ Pahauskse teise teingu poole puhul võiks regulatsioon asuda resoluutsele seisukohale ning teingu kehtivust mitte lubada, sest puuduvad mõjuvad argumendid, miks tuleks eelistada pahauskse teise poole huve äriühingu huvidele. Autori hinnangul oleks kollusiooni juhtumitel asjakohasem kohaldada TsÜS § 86 ka seetõttu, et praegu kohalduva TsÜS § 131 alusel on äriühingutel praktikas võrdlemisi keeruline, kui mitte võimatu juhatuse liikme tehtud tehinguid tühistada ning seeläbi oma õigusi efektiivselt kaitsta, arvestades TsÜS §-i 131 keerukaid eeldusi, ebaselgust tühistamisõiguse teostamise küsimustes ning lühikest tühistamisõiguse teostamise tähtaega.

---

¹⁸⁸ Busch, D., Macgregor, L. J. 2009, lk 109.

¹⁸⁹ Seda seisukohta käsitleb autor pikemalt alapeatükis 3.1.

2.3 Juhatuse liikme tehing iseendaga

Üheks juhatuse liikme esindusõiguse potentsiaalse kuritarvitamise olukorraks on juhatuse liikme tehingud iseendaga (või endaga seotud isikuga) ning sellisel juhul peaks kehtima huvide konflikti eeldus. Riigikohus on seisukohal, et ÄS § 181 lg 2 ei ole TsÜS § 131 suhtes erinorm, sest need sätted reguleerivad erinevaid õiguslikke olukordi.¹⁹⁰ Analoogia korras saab väita, et ka ÄS § 307 lg 2 ei ole TsÜS § 131 suhtes erinormiks.

ÄS § 181 sätestab osaühingu juhatuse liikmete esindusõiguse üldreeglid, sealhulgas ka esindusõiguse piirangud. ÄS § 181 lg 2 annab hästi edasi esimeses peatükis käsitletud juhatuse liikme piiramatut esindusõigust kolmandate isikute suhtes ning kannab põhimõtet, et esindusõiguse sisesuhet tuleb välissuhtest eraldi käsitleda. ÄS § 181 lg 2 sätestab, et juhatuse liikmed on osaühingu nimel tehingute tegemisel kohustatud osaühingu suhtes järgima põhikirjas ettenähtud või osanike, nõukogu või juhatuse kehtestatud piiranguid, kuid eelnimetatud piirangud ei kehti kolmandate isikute suhtes. Kohtupraktikas on märgitud, et ÄS § 181 lg 2 mõte on välistada juhatuse liikmete esindusõiguse sisepiirangute kehtivus väljapoole.¹⁹¹ ÄS § 181 lg 3 järgi on osaühingu ja juhatuse liikme vahel tehtud tehing tühine, kui tehinguga ei nõustunud osanikud või nõukogu (va tehingud igapäevases majandustegevuses turuhinna alusel). Osanike nõusolek juhatuse liikmega tehingu tegemiseks on sätestatud huvide konflikti vältimise eesmärgil, sest juhatuse liikmel võib tehingut tehes tekkida soov eelistada oma majanduslikke huve ühingu omadele. Selline erand juhatuse piiramatust esindusõigusest tühisuse regulatsiooni näol on põhjendatav asjaoluga, et juhatuse liige ei ole ühingu suhtes kolmas isik, mistõttu ta ei vääri sellises olukorras kaitset ehk sellisel juhul eeldatakse huvide konflikti ning eelistatakse äriühingu huve juhatuse liikme huvidele. Õiguskirjanduse kohaselt on tegemist olukordadega, kus rääkida ei saa kolmandate isikute usalduse kaitse vajadusest ning äriühingu esindamise küsimus lahendatakse ühingu organite sisemise pädevuse alusel.¹⁹²

Ka Saksa ühinguõiguses kehtib juhatuse liikmele iseendaga tehingu tegemise keeld ning keeld olla mõlema tehingupoole esindajaks. Tegemist on juhatuse liikme seadusest tuleneva esindusõiguse piiranguga, BGB § 181 sätestab, et esindaja ei tohi esindatava nimel sõlmida tehingut iseendaga või teise tehingupoole esindajana, välja arvatud juhul, kui tehing seisneb üksnes kohustuse täitmisel või kui talle on selleks eraldi luba antud (luba võib seisneda

---

¹⁹⁰ RKTkm 3-2-1-110-15, p 11.

¹⁹¹ *Ibid.*, p 11.

¹⁹² Saare 2020, lk 719.

volitusena põhikirjas või pädeva organi nõusolekus¹⁹³). BGB § 181 näol on tegemist iseendaga tehingu tegemise keelu põhimõttega.¹⁹⁴ Äriühingu esindajaks suhetes juhatuse liikmega on Saksa õiguse kohaselt nõukogu.¹⁹⁵ BGB § 181 sätestatud keeldu rikkuvat tehingut käsitletakse esindusõiguseeta tehtud tehinguna ning selle tagajärjeks on vastavalt BGB § 177 lg-le 1 tehingu hõljuv kehtetus ehk tehing on kehtetu seni, kuni seda ei ole heaks kiitnud pädev äriühingu organ. Seega on BGB § 181 väga sarnane ÄS § 181 lg-le 3 ja § 307 lg-le 3. Sisuliselt katab BGB §-s 181 sätestatud iseendaga tehingu tegemise keeld TsÜS § 131 reguleerimisala osas, mil äriühingu juhatuse liige tegutseb teise poole esindajana. Eesti äriseadustiku analoogsed sätted (ÄS § 181 lg 2, § 307 lg 3) näevad ette tehingu hõljuva kehtetuse sõnaselgelt vaid juhatuse liikme ja äriühingu vahelise tehingu puhul, kuigi õiguskirjanduses on väljendatud seisukohta, et säte võiks Saksa eeskujul kohalduda ka juhtumitele, kus juhatuse liige tegutseb teise poole esindajana.¹⁹⁶ Erinevalt Saksa ja Eesti õigusest on Ühendkuningriigi õiguse kohaselt juhatuse liikme iseendaga tehtud tehing tühistatav ehk kui juhatuse liige teeb tehingu iseendaga või endaga seotud isikuga,¹⁹⁷ siis on tagajärjeks tehingu hõljuv kehtivus.¹⁹⁸ Kui tehingu pooleks on aga lisaks juhatuse liikmele või temaga seotud isikule ka kolmas heauskne isik, siis ei ole võimalik tehingut kolmanda isiku suhtes tühistada.¹⁹⁹

Olenemata asjaolust, et nii ÄS § 181 lg 3 kui ka TsÜS § 131 puudutavad huvide konflikti juhtumeid, reguleerivad need sätted Riigikohtu hinnangul erinevaid õiguslikke olukordi. ÄS § 181 lg 3 kehtestab osaühingu juhatuse liikmele esindusõiguse piirangu, mis erandina kehtib ka kolmandate isikute suhtes. See piirang on Riigikohtu seisukoha järgi seotud juhatuse liikme lojaalsuskohustusega ning ÄS § 181 lg 3 järgi on juhatusest kõrgemalseisva organi (osanikud või nõukogu) nõusolekuta tehtud igapäevasest majandustegevusest väljuv tehing tühine. Sätte eesmärgiks on vältida huvide konfliktiga kaasnevaid rikkumisi. TsÜS § 84 lg 1 sätestab, et tühisel tehingul ei ole algusest peale õiguslikke tagajärgi. TsÜS § 131 reguleerib aga tehingu tühistamist esindaja kohustuste rikkumise tõttu ning annab äriühingule võimaluse tehingu

---

¹⁹³ Wirth, G jt. 2017, lk 37.

¹⁹⁴ Saare 2020, lk 735.

¹⁹⁵ AktG § 112.

¹⁹⁶ Saare 2020, lk 735.

¹⁹⁷ CA artikkel 252 kohaselt loetakse seotud isikuteks muuhulgas juhatuse liikme pereliikmeid ning juhatuse liikmega seotud äriühinguid. Juhatuse liikmega seotud äriühinguteks loetakse CA s 254 kohaselt, kui juhatuse liige ja temaga seotud isik kas (a) omavad äriühingus äriühingu kogu aktsia/osakapitali nimiväärtusest vähemalt 20%; või (b) neil on õigus kasutada või kontrollida üle 20% hääleõiguse kasutamist äriühingu üldkoosolekul.

¹⁹⁸ CA s 41 (1)(2).

¹⁹⁹ CA s 41 (1) ja (6).

tühistada, kui esindaja (juhatuse liige) rikkus oma kohustusi ja tegi tehingu, mis oli vastuolus esindatava (äriühingu) huvidega, kui teine pool kohustuste rikkumisest teadis või pidi teadma.²⁰⁰

ÄS § 181 lg 3 kohaldamise eeldused ja TsÜS § 131 kohaldamise eeldused on samuti erinevad. ÄS § 181 lg 3 kohaldamise eeldusteks on sisuliselt ainult juhatuse liikmega igapäevasest majandustegevusest väljuva tehingu tegemine turutingimustest erinevatel tingimustel ning osanike või nõukogu nõusoleku puudumine. Seega ei eelda ÄS § 181 lg 3 erinevalt TsÜS §-ist 131 juhatuse liikme poolset kohustuste rikkumist, tehtud tehingu kahjulikkust, samuti ei ole tühisusele tuginemine seotud õigust lõpetavate tähtaegadega. ÄS § 181 lg 3 puhul kehtib huvide konflikti eeldus, TsÜS § 131 kohaldamisel tuleb huvide konflikt eraldi tuvastada. Lisaks on ÄS-i sätete rakendamisel äriühingule soodne tõendamiskoormise jaotus – TsMS²⁰¹ § 230 lg-st 1 tulenevalt peab vaidluse korral tehingu vastavust turutingimustele ja seotust igapäevase majandus- ja kutsetegevusega tõendama tehingu teinud juhatuse liige.

Juhul, kui juhatuse liige teeb ilma kõrgemalseisva organi nõusolekuta (osaühingu puhul osanikud või nõukogu, aktsiaseltsi puhul nõukogu) igapäevasest majandustegevusest väljuva tehingu turuhinnast erinevatel tingimustel iseendaga või isikuga, kellega tal on kattuv majanduslik huvi, on sobivaks õiguskaitsevahendiks tehingu tühisusele tuginemine ÄS § 181 lg 3 või 307 lg 3 alusel, mitte tehingu tühistamine TsÜS § 131 alusel. TsÜS § 131 võiks tulla kohaldamisele siis, kui igapäevasest majandustegevusest väljuv turuhinnast erinevatel tingimustel tehing on tehtud juhatuse liikme kohustusi rikkudes, see tehing on äriühingule kahjulik ning esindusõiguse kuritarvitamine on teisele poolele teada. Selliseks teiseks pooleks võib olla ka juhatuse liikmega seotud isik. Äriseadustikus seotud isiku mõiste puudub, kuid Riigikohus on objektiiv-teleoloogilise tõlgendamise kaudu välja kujundanud seisukoha, et ÄS § 181 lg 3 kohaldub ka osaühingu ja juhatuse liikmega seotud isikule. Sama seisukoht peaks olema kohaldatav ka aktsiaseltsidele. Täpsemalt, kohtupraktika on laiendanud ÄS § 181 lg 3 (analoogia korras ka ÄS § 307 lg 3) kohaldamisala juhtumitele, kus tehingu teiseks pooleks pole mitte juhatuse liige ise, vaid isik, kellel on juhatuse liikmega samaväärne majanduslik huvi, sh eelkõige ühing, milles juhatuse liikmel on osaniku või aktsionärina täielik häälteenus.²⁰² Kohtupraktikas on näiteks leitud, et juhatuse liikmega tehtud tehing on

---

²⁰⁰ RKTko 3-2-1-81-15, p 15.

²⁰¹ Tsiviilmenetluse seadustik – RT I, 22.03.2021, 5.

²⁰² Vt nt RKTkm 3-2-1-144-11, p 13.

võrdsustatud tehingu tegemisega äriühinguga, mis on juhatuse liikme ja tema abikaasa 100%-lise kontrolli all. Seda seetõttu, et kui juhatuse liikme ja tema abikaasa vahel on varaühisuse varasuhe, saab järeldada, et osatühingu potentsiaalseks lepingupartneriks oleva äriühingu ja juhatuse liikme majanduslikud huvid on suurel määral sarnased.²⁰³ Seda seisukohta on Riigikohus ka hilisemas praktikas kinnitanud.²⁰⁴ Töö autori hinnangul on selline mõttekäik (st ÄS § 181 lg 3 kohaldamine sisuliselt juhatuse liikmega seotud isikutele) loogiline, kuigi selguse huvides võiks vastav säte ka seotud isikule viidata ehk näha selgelt ette, et esindusõiguse piirang kohaldub ka juhatuse liikmega seotud isikule. Seotud isiku mõiste võiks aga jääda pigem kohtupraktika sisustada. Võttes arvesse, et kõnealuste äriseadustiku sätetega kehtestatud esindusõiguse piirangu isikulise laiendamise põhjusena on viidatud asjaolule, et selle piirangu (s.t kõrgemalseisva organi nõusoleku vajalikkuse) eesmärgiks on vältida huvide konflikti, ei ole välistatud ka tõlgendus, mille kohaselt laieneb esindusõiguse piirang ka juhtudele, kus juhatuse liige omab muul viisil kontrolli konkreetse ühingu üle. Huvide konflikti olukorraga on tegemist ka juhul, kui üks isik omab olulist mõju teises isikus.²⁰⁵ Samas ei ole äriühingu juhatuse liikme esindusõigus ei Eesti ega ka Saksa õiguse kohaselt üldjuhul piiratud siis, kui juhatuse liige teeb ühingu nimel tehingu isikuga, milles juhatuse liige omab osalust²⁰⁶ (aga seejuures ei ole ainuosanik või -aktsionär). Sellisel juhul oleks ilmselt asjakohane igal juhul eraldi hinnata, kas tehingu tegemine toob kaasa huvide konflikti või mitte. Lisaks on Riigikohus väljendanud seisukohta, et ÄS § 181 lg-st 3 tulenevat piirangut ei saa kohaldada juhatuse liikme poolt äriühingu nimel tehtud tehingutele kolmandate isikutega, kelle puhul ei ole ära näidatud selget ja üheselt mõistetavat majanduslike huvide samasust.²⁰⁷

Juhul, kui juhatuse liige teeb kahjuliku tehingu iseendaga või endaga seotud äriühinguga, on TsÜS § 131 kohaldumine ebatõenäoline, aga ilmselt mitte ka välistatud, kuivõrd Riigikohtu hinnangul ei ole tegemist erisätetega. Olukordades, kus juhatuse liige teeb tehingu iseendaga või endaga seotud isikuga (nt enda või oma abikaasa äriühinguga), oleks õigem kohaldada ÄS § 181 lg-t 3 või ÄS § 307 lg-t 3. Kui juhatuse liige teeb tehingu endaga seotud isikuga, kus huvide konflikt ei ole nii selge, siis oleks võimalik kohaldada TsÜS §-i 131. TsÜS § 131 kohaldub ka juhul, kui juhatuse liige on teise tehingupoole esindaja, tegutsedes (teise poole) äriühingu prokuristina või esindajana. Kohtupraktika ei ole konkreetselt sisustanud, kas

---

²⁰³ RKTko 3-2-1-26-17, p 10.

²⁰⁴ RKTko 2-17-1725 (22.11.2019), p 15.1, 15.2; RKKko 1-16-4197 (16.02.2018), p 41.

²⁰⁵ Saare 2020, lk 736.

²⁰⁶ *Ibid.*, lk 736.

²⁰⁷ RKKko 1-16-4197 (16.02.2018), p 41.

olukord, kus äriühingu juhatuse liige teeb tehingu äriühinguga, mille juhatuse liige ta on (st on tehingus samaaegselt mõlema poole esindaja vastava juhatuse liikmena), langeb ÄS § 181 lg 3 või §307 lg 3 kohaldamisalasse. Vastus sellele küsimusele võib olla erinev olenevalt sellest, kas juhatuse liikme majanduslik huvi kattub teise tehingu poole ehk äriühinguga, mille juhatuse liikmena ta samuti tegutseb. See tähendab, et kui ühe äriühingu juhatuse liige omab nt ainuosalus tehingu teises pooles, mille juhatuse liikmena ta samaaegselt tegutseb, siis oleks kooskõlas Riigikohtu praktikaga järeldus, et kohaldada tuleks ÄS § 181 lg 3 või §307 lg 3. Kui aga selline majanduslik huvi ei kattu või see pole nii ilmselge (eelkõige olukorras, kus juhatuse liikmel ei ole tehingu teiseks pooleks olevas äriühingus osalus), siis võiks olla edukam tuginemine TsÜS §-le 131, äriseadustiku sätete kohaldamine on ebatõenäolisem. Samas on õiguskirjanduses väljendatud ka seisukohta, et normi eesmärgile ja ka äriühinguõiguse direktiivile saab vastavaks pidada ÄS § 181 lõike 3 ja § 307 lõike 3 sellist tõlgendust, mille kohaselt tuleb iseendaga tehingu tegemise keeldu (ja juhatusest kõrgemalseisva organi nõusoleku vajadust) kohaldada ja pidada juhatuse esindusõigust seadusest tulenevalt piiratuks nii juhul, kui juhatuse liige on ise tehingu teiseks pooleks, kui ka juhul, kui juhatuse liige on tehingu teise poole esindajaks. Seda seisukohta põhjendatakse asjaoluga, et mõlemal juhul teeb juhatuse liige tahteavalduse nii ühingu kui ka teise poole nimel, äriühingu huvid on ohustatud ning kolmanda isiku kaitse vajadus puudub.²⁰⁸ Kuigi need argumendid on mõjuvad, on autori hinnangul sellise seisukoha miinuseks see, et tegutsemine teise poole esindajana ei tähenda automaatselt, et eksisteerib huvide konflikt ning tehingu automaatne tühisus võib osutuda ebakohaseks tagajärjeks, näiteks olukorras, kus tehing on äriühingule majanduslikult kasulik. Autor nõustub, et selline õiguskirjanduses väljendatud ÄS-i sätete tõlgendamine tagaks paremini äriühingu huvide kaitse, kuid samas mõjuks negatiivselt käibekiirusele ja -kindlusele. Kui selle seisukohaga nõustuda, siis tuleks autori arvates selline tühisuse alus (juhatuse liikme tegutsemine teise poole esindajana) õigusselguse huvides seadusesse sõnaselgelt lisada, analoogselt BGB § 181 sõnastusega.

Eelnevast järeldub, et ÄS § 181 lg 3 või § 307 lg 3 ja TsÜS § 131 võimalik kohaldamisala on kattuv ning nende sätete omavaheline vahekord on mõneti ebaselge. Töö autori hinnangul on Riigikohtu järeldus, et vaidlusalused ÄS-i sätted ja TsÜS § 131 reguleerivad erinevaid õiguslikke olukordi, veidi ennatlik. Nii ÄS § 181 ja § 307 kui ka TsÜS § 131 reguleerivad potentsiaalselt olukordi, kus äriühingu juhatuse liige teeb tehingu iseendaga. Kuivõrd mõnes mõttes saaks väita, et ÄS-i sätete kohaldamise künnis (ehk eelduste hulk) on madalam kui TsÜS

---

²⁰⁸ Saare 2020, lk 735.

§ 131 puhul ning tagajärg äriühingule soodsam (tagajärjena kaasnev tühisus ei ole seotud õigust lõpetavate tähtaegadega ega kehtiva tühistamisavalduse tegemisega), siis tuleks eelistada ÄS-i sätete kohaldamist. Kuivõrd Riigikohus on laiendanud ÄS § 181 lg 3 kohaldamisala ka juhatuse liikmega seotud isikutele, siis olukorras, kus juhatuse liige teeb oma kohustusi rikkudes äriühingule kahjuliku tehingu endaga seotud isikuga (ning see seotus on läbi ühise majandusliku huvi tuvastatud), on autori hinnangul õigem kohaldada äriseadustiku sätteid (ja mitte TsÜS § 131, isegi kui tehingu teine pool on pahauskne). Seevastu olukorras, kus juhatuse liige tegutseb tehingus teise poole esindajana, on loogilisem kohaldada TsÜS § 131. Seega kuigi osaliselt vaidlusaluste ÄS-i sätete ja TsÜS § 131 kohaldamisalad kattuvad, siis lähtuvalt põhimõttest, et tühisuse sätted on ülimuslikud tühistatavuse sätete ees, kohaldatakse kattuvuse korral ÄS-i tühisuse sätteid.

3 HUVIDE KONFLIKTIS TEHTUD TEHINGU TAGASITÄITMISE NÕUE JA TEHINGUGA TEKITATUD KAHJU HÜVITAMISE NÕUE

3.1 Tehingu kehtetusest tulenev tagasitaitmise nõue

Nii tühise tehingu kui ka tühistatud tehingu õiguslikuks tagajärjeks on tehingu kehtetus. Tühise tehingu puhul on tegemist olukorraga, kus tehing on küll tehtud, sest vastavasisulised tahteavaldused on vahetatud, kuid esineb puudus (antud kontekstis heade kommete vastasus ning nõusoleku puudumine juhatuse liikme tehinguks iseendaga ÄS § 181 lg 3 või § 307 lg 3 mõttes), mille tõttu ei kaasne tehinguga õiguslikke tagajärgi. Seega tühine tehing loetakse algusest peale automaatselt kehtetuks. Tühistatav tehing kehtib kuni selle tühistamiseni ning pärast tühistamist loetakse tehing (tagasiulatavalt) algusest peale kehtetuks (TsÜS § 90 lg 1 teine lause). See tähendab, et tehingu tühistamisel on tagasiulatav mõju. Seega on tühise ja tühistatud tehingu tagajärjed sisuliselt kokkulangevad, vaid selle erisusega, et tühistatav tehing kehtib kuni selle tühistamiseni. Kui tehing on tühine või tühistatud, ei saa kumbki pool nõuda tehingu täitmist ning seega saavad mõlemad pooled ka tehingu täitmisest keelduda, esitades tehingu tühisuse vastuväite. Sellesisulise vastuväite saab tühise tehingu puhul esitada mistahes ajahetkel ning tühistatud tehingu puhul alates tühistamisavalduse kehtivaks muutumisest (st alates hetkest, kui tühistamisavaldus jõuab teisele poolele).

Oluline menetluslik erinevus tühise ja tühistatud tehingu vahel seisneb selles, et tehingu tühisusele tuginemisel ei ole ajalist piirangut. Sisuliselt on tühisus automaatne ning sellele võib tugineda igal ajahetkel, näiteks esitades nõuet välistava vastuväite. Kohus saab tehingu tühisuse tuvastada ka oma algatusel, st ilma, et keegi menetlusosalistest seda taotlenud oleks.²⁰⁹ Sealhulgas tehingu vastavust headele kommetele tuleb kohtul menetlusosalise esitatud asjaolude pinnalt kontrollida ka omal algatusel, seega isegi juhul, kui pooled ei ole tehingu heade kommete vastasusele viidanud.²¹⁰ Lisaks saab tehingu tühisusele tugineda ilma, et kohus peaks olema selleks tühisuse eelnevalt tuvastanud. Seevastu tehingu tühistamise õigust saab teostada vaid TsÜS § 131 lg-s 3 sätestatud tähtaja jooksul ehk tegemist on õigust lõpetava tähtajaga. Selline regulatsioon on põhjendatav õiguskindluse eesmärkidel. Selles mõttes on tehingu tühisus õigusliku tagajärjena rangem võrreldes tehingu tühistamisega.

---

²⁰⁹ Vt nt RKTko 3-2-1-137-09 p 12; RKTko 3-2-1-122-08, p 19.

²¹⁰ Vutt, M. Tehingu heade kommete vastasus TsÜS § 86 alusel. Kohtupraktika analüüs. Tartu: 2012.

Kui tehing on tühisuse või tühistamise tõttu kehtetu, siis olenevad (õiguslikud) tagajärjed sellest, kas pooled on tehingu enne tehingu tühisusele tuginemist või tehingu kehtivalt tühistamist juba täitnud (kas täielikult või osaliselt) või mitte. Nii tühine kui ka tühistatav tehing ei tekita eesmärgiks olnud õigusi ja kohustusi, samas võivad kaasneda teistsugused tagajärjed, mis on reeglina suunatud tehingueelse olukorra taastamisele ehk sisuliselt restitutsioonile. Nii tühist kui tühistatud tehingut ei pea täitma ning nii TsÜS § 84 lg 1 teine lause kui ka TsÜS § 90 lg 2 sätestavad, et tühise või tühistatud tehingu alusel saadu tuleb tagastada vastavalt alusetu rikastumise sätetele.

Kuivõrd tühise tehingu puhul kohustust ei teki ning tehingu kehtivalt tühistamisel langeb tehing kui õiguslik alus ära, siis on tegemist alusetu rikastumisega VÕS § 1027 mõttes. VÕS § 1028 lg 1 sätestab, et kui isik (saaja) on teiselt isikult (üleandja) midagi saanud olemasoleva või tulevase kohustuse täitmisena, võib üleandja saadu saajalt tagasi nõuda, kui kohustust ei ole olemas, kohustust ei teki või kui kohustus langeb hiljem ära. Seega saab tühise tehingu pool esitada VÕS § 1028 lg 1 alusel nõude üleantu tagastamiseks, selle nõude sisu täpsustavad VÕS §-id 1032-1035. Kui tegemist on vastastikuse lepinguga, siis peavad pooled VÕS § 1034 lg 3 järgi nende poolt saadu välja andma või selle väärtuse hüvitama samaaegselt. VÕS § 111 lg 1 kohaselt on vastastikuste lepingute puhul kohustused vastastikku seotud ehk ühe poole kohustuse täitmine on seotud teise poole kohustuse täitmisega, selliseks näiteks on nt müügilepingud. VÕS § 1032 lg 1 määrab nõude ulatuse, mille järgi saab üleandja nõuda saajalt tagasi saadu (natuuras) ja sellest saadud kasu. Õiguskirjanduse kohaselt on VÕS § 1032 lg 1 suunatud naturaalrestitutsioonile ning selle alusel saab nõuda mistahes toimingute tegemist, mis on suunatud endise olukorra taastamisele, konkreetne toiming sõltub saadu iseloomust.²¹¹ Sama sätte teine lõige sätestab, et kui saadu väljaandmine ei ole saadu olemuse tõttu või muul põhjusel võimalik, peab saaja hüvitama saadu hariliku väärtuse tagasinõudmise õiguse tekkimise ajal. Tühise tehingu puhul on selleks ajahetkeks (tehingu) tahteavalduste vahetamise aeg, tühistatud tehingu puhul tekib tagasinõude õigus tühistamisavalduse kehtivaks muutumise hetkel ehk alates tühistamisavalduse kättesaamisest teise poole poolt. Selline fikseeritud ajahetkel asja väärtuse määramine ei arvesta aga kõnealuse asja turuväärtuse võimalikku kõikumist. Samas on õiguskirjanduses väljendatud seisukohta, et kui üleantud eseme, mille tagastamine on võimatu, väärtus on lepingu täitmise ning tühistamise vahelisel perioodil langenud, võib

---

²¹¹ Varul, P jt. Võlaõigusseadus IV. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2020, § 1032.

lepingu tühistanud isikul olla võimalik nõuda tühistatud lepingu alusel üleantu väärtuse vähenemise hüvitamist TsÜS § 101 või VÕS § 15 lg 1 või lg 2 alusel.²¹²

Oluline on märkida, et tulenevalt Eesti tsiviilõiguses kehtivast abstraktsiooniprintsiibist ei mõjuta kohustustehingu kehtivus reeglina käsutustehingu kehtivust (TsÜS § 6 lg 4). Seega käsutustehingu ja selle kehtivust tuleb hinnata sõltumata kohustustehingu kehtivusest ehk nende tehingute kehtivust tuleb hinnata eraldi. Sellest tuleneb ka arusaam, et käsutustehing on abstraktne. Üldiselt kehtib reegel, et kohustustehingud on kausaalsed ja käsutustehingud abstraktsed. Kuivõrd õiguskirjanduse järgi on igal sooritusel mingisugune majanduslik või õiguslik eesmärk (ilma sellise eesmärgita oleks see mõttetu), ei ole ka käsutustehingu täielik abstraheerimine alustehingust mõeldav. Käsutustehingu *causa* asub reeglina väljapool seda tehingut, kokkuleppes, mille täitmiseks käsutus toimub või mis luuakse samaaegselt käsutusega (alus- või kausaaltehing). Abstraktse iseloomu tõttu on käsutustehing üldjuhul õiguslikult neutraalne, tema sisu stereotüüpne ja see toimub reeglina *causa solvendi*. Kohustustehingu eesmärk on seevastu üldjuhul osaks tehingust ehk kohustustehing on üldjuhul kausaalne.²¹³

Riigikohtu seisukoha järgi saab heade kommetega vastuolu üldjuhul tuua kaasa vaid kohustustehingu tühisuse, kuivõrd käsutustehing on oma olemuselt reeglina õiguslikult neutraalne (ja seega ei saa see olla ka heade kommete vastane).²¹⁴ Kuigi käsutustehing on reeglina õiguslikult neutraalne, siis teatud juhtudel on võimalik jaatada ka käsutustehingu vastuolu heade kommetega. Riigikohus on selle osas märkinud, et see tuleks kõne alla eelkõige siis, kui käsutustehingu eesmärk on heade kommete vastane (kuigi pole välistatud ka käsutustehingu enda heade kommete vastasus), näiteks kui asja käsutamise eesmärk on teise isiku kahjustamine.²¹⁵ Näiteks luges Riigikohus ühes hiljutises lahendis²¹⁶ heade kommete vastaseks ja tühiseks äriühingu osade võõrandamise käsutustehingud põhjusel, et tehingu tegelik eesmärk oli hääleõiguse piirangu vältimine ning pikemas perspektiivis vähemusosaniku äriühingust välja tõrjumine. Viidatud lahendis asutasid äriühingu osanikud, kes olid ühtlasi ka juhatuse liikmed, teise äriühingu, millele need osanikud võõrandasid oma osaluse äriühingus. Need juhatuse liikmed olid ühtlasi rikkunud oma juhatuse liikme kohustusi ning nad teadsid, et vähemusosanik võib soovida esitada nende vastu kahju hüvitamise nõude. Kuna osanikena ei

---

²¹² Varul, P jt. 2020, § 1032.

²¹³ Kõve (2009), lk 20.

²¹⁴ Vt nt RKTko 3-2-1-80-05, p 26, RKTko 3-2-1-156-12, p 11; RKTko 2-16-11216 (06.11.2019), p 19.

²¹⁵ RKTko 3-2-1-80-05, p 26; RKTko 3-2-1-140-07, p 31.

²¹⁶ RKTko 2-16-11216 (06.11.2019).

oleks juhatuse liikmed saanud selliste otsuste tegemisel hääletada, otsustasid nad asutada uue äriühingu ja anda oma osaluse sellele üle, vältides nii ka vähemusosaniku ostueesõigust. Selliselt äriühingu asutamise ja osade võõrandamise eesmärk oli vältida nõuete maksmapanekut endiste osanike ja juhatuse liikmete vastu ning kahjustada vähemusosaniku õigusi – selline eesmärk on Riigikohtu hinnangul taunitav ja ebamoraalne ning seetõttu vastuolus heade kommetega.

Seega on Riigikohtu praktikast võimalik järeldada, et heade kommete vastasuse tuvastamisel mängib keskset rolli just tehingu sisu ja eesmärk. Nendele argumentidele tuginedes on kindlasti (vähemalt) kollusiooni puhul võimalik väita, et ka käsutustehing on oma eesmärgi tõttu heade kommete vastane, kuivõrd esindaja ja tehingu teine pool tegutsevad ühiselt ja kooskõlastatult esindatava huvide kahjustamise või tema arvel õigustamatu eelise saamise eesmärgil (mis reeglina kahjustab lõpuks ka äriühingut) – mõlemad eesmärgid riivavad keskmise inimese õigluse- ja moraalitunnet. Sama võiks ilmselt väita ka juhul, kui juhatuse liige ei tegutse teise poolega kooskõlastatult (teine pool on „lihtsalt“ pahauskne), kuid tehingu tegemise eesmärk on sama ehk äriühingu huvide kahjustamine või viimase arvel õigustamatu eelise saamine.

Tähelepanuta ei saa aga jätta TsÜS § 86 ja TsÜS § 131 sätete omavahelist vahekorda. Kuigi töö autor on seisukohal, et (vähemalt) kollusiooni juhtumitel oleks adekvaatsemaks õiguslikuks tagajärjeks tehingu tühisus heade kommete vastasuse tõttu,²¹⁷ siis on Riigikohus korduvalt toonitanud, et TsÜS-is ette nähtud tühistamise koosseisud (sh TsÜS § 131) on erinormiks TsÜS § 86 suhtes, mis tähendab, et tehingu tühistamise aluseks olevad asjaolud ei saa olla paralleelselt tehingu tühisuse aluseks heade kommete vastasuse tõttu.²¹⁸ Kuivõrd TsÜS § 86 kujuneb kohtupraktikas ning seni kuni pole selget seisukohta, et kollusiooni juhtumitel kohaldub TsÜS § 86, ei saa TsÜS §-ist 131 tulenevat tühistamisõigust tähelepanuta jätta. See tähendab, et kui jaatada äriühingute võimalust tehinguid kollusiooni juhtumitel TsÜS § 131 alusel tühistada, siis on TsÜS § 131 erinormiks TsÜS § 86 ees. Omaette küsimus on, kas kohus jääks selle seisukoha juurde ka siis, kui TsÜS §-ist 131 tulenevat tehingu tühistamise õigust ei ole võimalik õigust lõpetava tähtaja tõttu teostada ehk tühistamise tähtaeg on möödunud.

Olenemata sellest, kas tehingu võimalik kehtetus tuleneb TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamisest või heade kommete vastasusest TsÜS § 86 mõttes, puudutab autori arvates

---

²¹⁷ Seda seisukohta on autor täpsemalt põhjendanud alapeatükis 2.2.2.

²¹⁸ Vt nt RKTko 3-2-1-140-07, p 32; RKTko 3-2-1-29-04, p 16.

tehingu kehtetus nii käsutus- kui ka kohustustehingut. Kuigi kohtupraktika kohaselt ei saa käsutustehingut üldjuhul tühistada esindaja kohustuste rikkumise tõttu,²¹⁹ siis olukorras, kus tehingu eesmärk on oma olemuselt heade kommete vastane (eelkõige kollusiooni juhtumid), tuleks olemuse sarnasuse tõttu jaatada ka TsÜS § 131 alusel tühistatud käsutustehingu kehtetust (st TsÜS § 131 alusel tühistatud käsutustehingu kehtetust tuleks jaatada samadel (eelkirjeldatud) põhjustel, mis TsÜS § 86 alusel tühise käsutustehingu kehtetust).

Kui tehing on tühine ÄS § 181 lg 3 või § 307 lg 3 mõttes, siis tuleks autori hinnangul jaatada nii kohustus- kui ka käsutustehingu tühisust. Äriseadustiku sätete alusel kaasnev juhatuse liikme tehtud tehingu tühisus erineb TsÜS § 131 alusel tühistatud tehingust selle poolest, et TsÜS § 131 juhtumitel juhatuse liige kuritarvitab oma esindusõigust, tehes tehingu aga iseendaga ÄS § 181 lg 2 või § 307 lg 3 mõttes, puudub juhatuse liikmel esindusõigus üleüldse. See tähendab, et kui juhatuse liige teeb tehingu iseendaga, siis on sisuliselt tegemist esindusõiguseta tehinguga TsÜS § 129 mõttes. Selliselt peaks esindusõiguse puudumine mõjutama nii kohustus- ja käsutustehingut ehk mõlemad tehingud tuleks esindusõiguse puudumise tõttu tühiseks lugeda.

Eeltoodu pinnalt saab teha järelduse, et tehingu tühisusele tuginemise ja tehingu tühistamise tagajärjed on kattuvad, kuid tühisusele tuginemine ja tehingu tühistamisõiguse teostamine on erinevad (tühisus on automaatne ja sellele saab tugineda igal ajahetkel; tühistamine on seotud õigustlõpetavate tähtaegadega ning on sõltuvuses tühistamisavalduse esitamisega). Autori hinnangul peaks olukorras, kus juhatuse liige teeb pahauskse teise poolega äriühingule kahjuliku tehingu, kaasnema nii käsutus- kui ka kohustustehingu kehtetus. Tehingu kehtetus peaks kaasa tooma nii käsutus- kui ka kohustustehingu kehtetuse ja seda olenemata sellest, kas tehing on tühine TsÜS § 86 alusel või tühistatud TsÜS § 131 alusel, sest mõlema kehtetuse aluse eelduseks on heade kommete vastane käitumine (eelkõige kollusioon). Kuigi töö autor on seisukohal, et kollusiooni juhtumitel oleks asjakohaseks õiguslikuks tagajärjeks tehingu tühisus heade kommete vastuolu tõttu (TsÜS § 86 mõttes), siis kehtiva õiguse kohaselt on TsÜS § 131 erinormiks TsÜS § 86 ees. Kuivõrd TsÜS § 86 kujuneb kohtupraktikas ning seni, kuni pole selget seisukohta, et kollusiooni juhtumitel kohaldub TsÜS § 86, ei saa TsÜS §-ist 131 tulenevat tühistamisõigust tähelepanuta jätta.

---

²¹⁹ RKKKo 3-1-1-3-10, p 26; RRTKo 3-2-1-140-07, p 38.

3.2 Tehinguga tekitatud kahju hüvitamise nõue

3.2.1 Kahju hüvitamise nõude üldised materiaalsed eeldused

Üks praktikas levinud ühingõiguslik õiguskaitsevahend on kahju hüvitamise nõude esitamine juhatuse liikme vastu ning seda õiguskaitsevahendit saab äriühing kasutada ka juhatuse liikme poolt huvide konfliktis tehtud kahjuliku tehingu korral. Nõude üldiseks aluseks on ÄS § 187 lg 2 ja § 315 lg 2 (vastavalt osaühingu ja aktsiaseltsi kohta), kuivõrd juhatuse liikme õigussuhe on olemuslikult tehinguline, kohaldub kohustuste rikkumisel tekitatud kahju hüvitamisel ka VÕS § 115 lg 1 ning lisaks kohalduvad VÕS-i üldised kahju hüvitamist reguleerivad normid.

ÄS § 187 lg 2 (kahju hüvitamise nõue osaühingu juhatuse liikme vastu) ja ÄS § 315 lg-s 2 (kahju hüvitamise nõue aktsiaseltsi juhatuse liikme vastu) sätestatud nõuete materiaalsed eeldused on sisuliselt kattuvad. Kohtupraktika kohaselt on nimetatud nõuete eeldusteks (1) kehtiv võlasuhe juhatuse liikme ja äriühingu vahel (st ametisuhe); (2) juhatuse liikme kohustuste rikkumine; (3) ühingule tekkinud või tekkiv varaline kahju (VÕS § 127 lg 1 ja § 128); (4) põhjuslik seos kohustuste rikkumise ja kahju vahel (VÕS § 127 lg 4); (5) juhatuse liikme vastutus kohustuste rikkumise eest ehk korralikku ettevõtja hoolsusstandardi järgimata jätmine (ÄS § 187 lg 2 teine lause osaühingu puhul, ÄS § 315 lg 2 teine lause aktsiaseltsi puhul).²²⁰ Seega nii TsÜS § 131 tehingu tühistamise kujundusõiguse teostamise kui ÄS 187 lg 2 või ÄS § 315 lg 2 alusel kahju hüvitamise nõude eelduseks on juhatuse liikme kohustuste rikkumine. Erinevus seisneb vaid selles, et rikutavate kohustuste ring kahju hüvitamise mõttes on laiem kui tehingu tühistamisel, st TsÜS § 131 kohaldamisalas on kohustuste rikkumised, mis on seotud konkreetselt tehingu tegemisega, ÄS-i sätted § 187 lg 2 ja § 315 lg 2 kohaldamisalasse kuuluvad põhimõtteliselt mistahes juhatuse liikme kohustuste rikkumised, mille tõttu tekib ühingule varaline kahju.

Tõendamiskoormuse jagunemise kohta on Riigikohus märkinud, et äriühing peab kahju hüvitamise nõude maksmapanekul tõendama, et juhatuse liige on rikkunud oma kohustusi ja et kahju on äriühingule tekkinud just selle rikkumise tulemusena. Seejärel on juhatuse liikmel omakorda võimalus tõendada, et ta on tegutsenud korraliku ettevõtja hoolsusega.²²¹

²²⁰ Vt nt RKTko 3-2-1-129-15, p 13; RKTko 3-2-1-38-15 p 13 ja RKTko 2-17-1725 (22.11.2019), p 11.

²²¹ Vt nt RKTko 3-2-1-197-13, p 14; RKTko 3-2-1-20-14, p 11.

Kuivõrd eelnevast analüüsist selgus, et juhatuse liikme kohustuste rikkumine TsÜS § 131 mõttes kattub juhatuse liikme vastutuse vastava eeldusega, siis käsitleb autor juhatuse liikme vastu kahju nõude esitamise eeldusi alates eelkirjeldatud kolmandast eeldusest ehk kahjust. VÕS § 127 on kohaldatav põhimõtteliselt kõikide kahju hüvitamise nõuete korral ning seetõttu lähtutakse ka äriühingu juhatuse liikme tekitatud kahju suuruse kindlakstegemisel VÕS § 127 lg-st 1. Kahju hüvitamise nõude esitamiseks peab äriühing esiteks tõendama fakti, et talle on tekkinud varaline kahju ning teiseks ka selle varalise kahju suurust. Kui kahju suurust ei ole võimalik täpselt kindlaks teha, siis piisab sellest, kui tõendatakse, et kahju on tekkinud (ehk varalise diferentsi olemasolu) või asjaolu, et kahju tulevikus tekib. Sellisel juhul otsustab vastavalt VÕS § 127 lg 6 järgi kahju täpse suuruse kohus. Äriühing kui juriidiline isik saab nõuda vaid varalise kahju hüvitamist, sest õiguskirjanduses pole peetud võimalikuks mittevaralise kahju (nt mainekahju) hüvitamist juriidilisele isikule.²²² Seega kui juhatuse liige tekitab äriühingule kahju, siis äriühing saab nõuda temalt vaid varalise kahju hüvitamist. Kahju hüvitamise eesmärk on asetada kahjustunud äriühing olukorda, milles see oleks olnud, kui juhatuse liige ei oleks äriühingule kahjulikku teingut sõlminud ning seetõttu kahju tekkinud. Seejuures ei tohi äriühing kahju hüvitamise kaudu rikastuda. Äriühingule tekitatud varaline kahju saab olla nii otsene varaline kahju VÕS § 128 lg 3 mõttes kui ka saamata jäänud tulu VÕS § 128 lg 4 mõttes.

Otsene varaline kahju hõlmab VÕS § 128 lg 2 järgi eelkõige kaotsiläinud või hävinud vara väärtuse või vara halvenemisest tekkinud väärtuse vähenemise, isegi kui see tekib tulevikus, ning kahju tekitamisega seoses kantud või tulevikus kantavad mõistlikud kulud, sealhulgas mõistlikud kulud kahju ärahoidmiseks või vähendamiseks ja hüvitise saamiseks, muu hulgas kahju kindlaks tegemiseks ja kahju hüvitamisega seotud nõuete esitamiseks. Kui juhatuse liige on teinud kahjuliku teingu, siis tuleks otsese varalise kahju kindlakstegemiseks eelkõige hinnata, kas ja mis ulatuses vähenes teingu tagajärjel äriühingu vara väärtus. Kahju olemasolu tuvastatakse rikkumisele eelneva ja sellele järgneva varalise olukorra võrdlemise kaudu. Varaline diferents VÕS § 127 lg 1 mõttes eeldab varalise olukorra võrreldavat halvenemist – äriühing peab olema sattunud juhatuse liikme kohustuse rikkumise tulemusena halvemasse olukorda võrreldes olukorraga, milles ta oleks olnud, kui rikkumist ei oleks toimunud.²²³ Järelikult tuleks kahju väljaselgitamiseks omakorda kindlaks teha äriühingu poolt teingu alusel sooritatut (üleantu) harilik väärtus ja teiselt poolelt vastu saadud soorituse väärtus ning

---

²²² Saare K jt. 2015, lk 160.

²²³ RKTko 3-2-1-110-13, p 16; RKTko 3-2-1-197-13, p 22.

neid väärtusi omavahel võrrelda.²²⁴ Soorituste väärtuste võrdlemisel on võimalik järeldada, kas äriühingule on tehingu tulemusena tekkinud kahju või mitte.

Saamata jäänud tulu on VÕS § 128 lg 3 kohaselt kasu, mida äriühing oleks vastavalt asjaoludele, eelkõige tema poolt tehtud ettevalmistuste tõttu, tõenäoliselt saanud, kui kahju hüvitamise aluseks olevat asjaolu ei oleks esinenud. VÕS § 128 lg 3 teine lause sätestab, et saamata jäänud tulu võib seisneda ka kasu saamise võimaluse kaotamises. Näiteks olukorras, kus äriühingu juhatuse liige kuritarvitas oma õiguslikku positsiooni ning kasutas enda huvides ära ärilise võimaluse (nt sõlmis kasuliku lepingu ise või endaga seotud äriühingu nimel, mitte ühinguga, mille juhatuse liige ta on), võib olla saamatu jäänud tuluks just see, mis äriühing oleks saanud, kui juhatuse liige ei oleks ärilist võimalust oma juhatuse liikme seisundit kuritarvitades enda huvides kasutanud. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab saamata jäänud tulu eest kahjuhüvitise saamiseks hageja muu hulgas tõendama, et tal oli kavatsus ja võimalus tulu saada.²²⁵

Äriühingu juhatuse liikme poolt oma sisesuhtest tulenevate kohustuste rikkumisega äriühingule tekitatud kahju hüvitise määramisel tuleb arvestada ka VÕS-ist tulenevate lepingulise kahju hüvitamist piiravate üldiste põhimõtetega, eelkõige kontrollida, et tekkinud kahju oleks hõlmatud normi eesmärgiga (VÕS § 127 lg 2) ning juhatuse liikmele ettenähtav (VÕS § 127 lg 3).²²⁶

VÕS § 127 lg 2 sätestab, et kahju ei kuulu hüvitamisele ulatuses, milles kahju ärahoidmine ei olnud selle kohustuse või sätte eesmärgiks, mille rikkumise tagajärjel kahju hüvitamise kohustus tekkis. Õiguskirjanduse järgi tuleb rikutud kohustuse eesmärgi kindlakstegemisel nõude aluseks olevat normi teleoloogiliselt tõlgendada ning muu hulgas arvestada sellega, kuivõrd ettenähtav oli kahjulik tagajärg mõistlikule isikule ehk mõistlikule juhatuse liikmele. Lisaks tuleb arvestada, kas lepingu või normi tõlgenduse kohaselt on võlgnik (juhatuse liige) võtnud endale teatud kahjude kandmise riski, sest kahju hüvitamise kohustus eksisteerib vaid juhul, kui kahju tekkis sellise riski realiseerumise tulemusena, mille vältimiseks vastav lepinguline kohustus oli võetud või norm kehtestatud.²²⁷ Samas on õiguskirjanduses väljendatud seisukohta, mille kohaselt rikutud normi eesmärgi iseseisvat kohaldamist juhatuse

---

²²⁴ Saare, K jt, 2015, lk 160.

²²⁵ RKTko 3-2-1-55-11, p 12; RKTko 3-2-1-94-08, p 12; RKTko 3-2-1-60-09, p 14.

²²⁶ Saare 2015, lk 161.

²²⁷ Varul, P jt. Võlaõigusseadus. I, Üldosa (§§ 1-207): kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016, § 127.

liikme vastutuse piiramise alusena tuleb pidada pigem teoreetiliseks. Seda seetõttu, et suurem osa selle põhimõttega kaetud olukordadest on hõlmatud ja lahendatavad juhatuse liikme vastutuse materiaaõiguse koosseisu teiste elementide tõlgendamise kaudu (nt põhjusliku seose instituudi kaudu), samuti kahju ettenähtavuse põhimõtte kaudu.²²⁸ Riigikohus on oma praktikas kinnitanud, et juhatuse liikme kohustuste rikkumise korral on hüvitatav ehk ÄS § 315 lg 2 kaitsealas äriühingu vara vähenemine kui ärihingule tekkinud kahju.²²⁹ Analoogia korras saab sama väita ka ÄS § 187 lg 2 kaitseala kohta.

VÕS § 127 g-st 3 tulenevalt on juhatuse liige kohustatud hüvitama äriühingule sellise kahju, mida juhatuse liige nägi rikkumise võimaliku tagajärjena ette või pidi ette nägema tema valimisel äriühingu juhatuse liikmeks, st temaga õigussuhte tekkimise ajahetkel, välja arvatud juhul, kui juhtorgani liige tekitas kahju tahtlikult või raske hooletuse tõttu.²³⁰ Õiguskirjanduse kohaselt ei ole VÕS § 127 lg 3 sõnastuse kohaselt oluline see, kas juhatuse liige nägi õigussuhte tekkimise ajahetkel oma kohustuste rikkumist ette või pidi seda ette nägema, vaid see, kas ta oleks pidanud oma kohustuste rikkumisel arvestama selliste tagajärgedega.²³¹ Seejuures tuleb lähtuda objektiivsest standardist ehk tuleb arvesse võtta mitte seda, mida konkreetne juhatuse liige pidi ette nägema, vaid mida pidi ette nägema teine mõistlik juhatuse liige. Riigikohtu praktika kohaselt vastutab võlgnik ehk juhatuse liige kogu kahju eest, ehkki ta ei pidanud ette nägema, kui suur kahju võis tekkida.²³²

VÕS § 127 lg 4 järgi on üheks kahju hüvitamise nõude eelduseks ka põhjuslik seos, mis tähendab, et juhatuse liikmelt saab nõuda kahju hüvitamist üksnes siis, kui asjaolu, millel tema vastutus põhineb, on kahju tekkimisega sellises seoses, et tekkinud kahju on selle asjaolu tagajärg. See tähendab, et kohaldada tuleb klassikalist *conditio sine qua non* testi. Seega tuleb juhatuse liikme rikkumise ja tekkinud kahju vahelise põhjusliku seoses tuvastamiseks välja selgitada, kas kahju oleks tekkinud ka siis, kui juhatuse liige ei oleks oma asjakohaseid kohustusi rikkunud ehk käitunud nii, nagu ta käitus. Kui kahju oleks tekkinud ka ilma nimetatud käitumiseta, siis tuleb nõude esitamise eelduseks oleva põhjusliku seose olemasolu eitada.

---

²²⁸ Saare 2015, lk 161.

²²⁹ RKTko 3-2-1 -20-14, p 13.

²³⁰ Saare 2015, lk 162.

²³¹ Varul 2016, § 127.

²³² RKTko 3-2-1-124-11, p 16.

Eelnevast järeldub, et äriühingu juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõude esitamise eeldused on sisuliselt samad, mis igasuguse lepingulise kahju hüvitamise nõude esitamisel. TsÜS § 131 ja vastavate äriseadustiku sätete kohaldamisalasse kuuluvad juhatuse liikme kohustuste rikkumised on käesoleva töö kontekstis kattuvad. Kahju tähendus on aga nimetatud õiguskaitsevahendite kontekstis veidi erinev, TsÜS § 131 kohaselt peab tehing olema äriühingu huvidega vastuolus (ehk kahjulik), kahju hüvitamise nõude esitamisel kohalduvad spetsiifilisemad kahju hüvitamise normid, mis on osaliselt kahju hüvitamist piirava iseloomuga (eelkõige VÕS § 127). See võib praktikas tähendada seda, et tehingu kahjulikkust võib olla mõnevõrra lihtsam tõendada, kui seda, kas tehinguga on tekkinud kahju diferentsihüpoteesi mõttes.

3.2.2 Kahju hüvitamise nõude esitamiseks õigustatud isik

Kui selgub, et on alust juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõude esitada, siis on nõude maksmapanemise otsustamine äriühingu nõukogu või osanike (osaühingu puhul, millel pole nõukogu) pädevuses. ÄS § 168 lg 1 p 10 sätestab, et osanike pädevuses on juhatuse liikmega õigusvaidluse pidamise otsustamine ning selles vaidluses osaühingu esindaja määramine. ÄS § 317 lg 8 sätestab, et nõukogu otsustab juhatuse liikmetega õigusvaidluse pidamise ja määrab selleks aktsiaseltsi esindaja. ÄS § 317 lg 8 peaks analoogia korras kohalduma ka osaühingutele, kellel on nõukogu. Osaühingu osanikel ega nõukogul ei ole sõnaselget seadusest tulenevat kohustust otsustada juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõude kasuks. Sellekohase otsuse tegemisel tuleks kaaluda mitmeid tegureid, sealhulgas nõude perspektiivikust, kaasnevaid kulusid ning võimalikku kasu äriühingule.

Nõukogu või osanikud peavad otsust tehes lähtuma vaid äriühingu huvidest. Probleeme ei esine, kui äriühingu organid on ka tegelikkuses üksteisest sõltumatud. Tulenevalt ühingujuhtimise ülesehitusest ei pruugi nõukogu olla aga seda otsust tehes erapooletu ning otsustamisel lähtuda äriühingu huvidest. Kuigi nõukogu ja juhatus on kaks eraldiseisvat organit, on praktikas üsna tavaline, et igapäevases tegevuses on juhatus ja nõukogu omavahel üsna tihedalt seotud ning teostavad äriühingu juhtimist ühiselt. See võiks tähendada ka üsna lähedast koostööd ning vastastikust usaldust, mis vähendab vastastikuste nõuete esitamise tõenäosust.²³³ Ka on Eestis palju äriühinguid, mille (enamus)osanikud (osanikud või aktsionärid) kattuvad juhatuse või nõukogu liikmetega, seega võib tegelikkuses olla äriühingu juhtimine oma

---

²³³ Tarvis 2019, lk 60.

kohustusi rikkunud liikme kontrolli all. Seetõttu ei ole harvad juhtumid, kus nõukogu ja juhatus tegutsevad kooskõlastatult või nõukogu on tegelikkuses juhatuse kontrolli all. Lisaks, tulenevalt asjaolust, et nõukogu ülesanne on teostada juhatuse liikmete tegevuse üle järelevalvet, siis juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõude esitamine võib tegelikkuses tähendada ühtlasi nõukogu järelevalvekohustuse (varasemat) rikkumist. Seega kaudselt võib nõukogu juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõude kasuks otsustamisel end justkui süüstada ja anda negatiivse hinnangu ka enda tegevusele, st suutmatusele juhatuse üle piisavat järelevalvet teostada, mis võib omakorda kaasa tuua nõukogu liikmete vastutuse äriühingu ees. Sellises situatsioonis nõukogu ilmselt kahju hüvitamise nõude teostamisega ei kiirusta. Nõukogu või osanike erapooletus kahju hüvitamise nõude esitamise otsustamisel võib ohtu sattuda ka seetõttu, et otsustatakse nõude esitamist nõukogu või osanikuga seotud isiku vastu. ÄS § 177 lg 1 kohaselt ei või osanik hääletada, kui otsustatakse osanikuga õigusvaidluse pidamist ning selles tehingus või õigusvaidluses osaühingu esindaja määramist. Aktsiaseltsi osas sätestab aktsionärile samasisulise hääleõiguse piirangu ÄS § 303 lg 1. Sätet grammatiliselt tõlgendades saab teha järelduse, et viidatud hääleõiguse piirang ei takista osanikul hääletamist endaga seotud isiku ja äriühingu vahelise õigusvaidluse otsustamisel. Siiski on kohtupraktika teatud juhtudel ÄS § 177 lg 1 isikulist kohaldamisala laiendanud. Kuigi füüsilist isikut ja äriühingut ei saa samastada, sest tegemist on iseseisvate õigussubjektidega, hinnatakse nende majanduslikke huve. Riigikohus on selgitanud, et 100% osalus osaühingus annab ainuosanikule selle osaühingu tegevuse üle äriseadustiku järgi täieliku kontoroli. Sellisel juhul tekivad osanikul tema kontrolli all oleva äriühingu vastu nõude esitamise otsustamisel majanduslikud huvid, mis üldjuhul vastanduvad osaühingu huvidele. Seetõttu tuleb ÄS § 177 lg 1 tõlgendada niimoodi, et osanik ei või hääletada ka siis, kui otsustatakse, kas pidada tema ainuosalusega äriühinguga õigusvaidlust ja määrata selles õigusvaidluses esindaja. Majanduslike huvide konflikti tuleb sellisel juhul eeldada.²³⁴

Riigikohtu väljendatud põhimõtted võiks töö autori hinnangul kohalduda ka ümberpööratult, st olukorras, kus osanikuks on juhatuse liikme 100% osalusega äriühing, ei tohiks see äriühing osanikuna oma kohustusi rikkunud juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõude esitamise küsimuses hääletada. Sarnane küsimus kerkib ka olukordades, kus osanik, kes peaks hääletama nõude esitamise üle, on oma kohustusi rikkunud juhatuse liikme abikaasa või lähikondne või osanikuks on abikaasa 100% osalusega äriühing. Lähtuvalt ÄS § 177 lg 1 eesmärgist – vältida huvide konflikti ning tagada, et otsused tehakse äriühingu huvidest lähtuvalt ja mitte kantuna

---

²³⁴ RKTkm 3-2-1-144-11, p 13.

isiklikest huvidest – , tuleks ka kirjeldatud situatsioonides pigem jaatada osaniku hääleõiguse piirangut. Juhul, kui osanikuks on äriühing, keda esindab kohustusi rikkunud juhatuse liige, tuleks lähtuvalt õiguskirjanduses väljendatud seisukohast pigem aga asuda seisukohale, et hääleõiguse piirang sellisele osanikule ei kohaldu.²³⁵ Küsimus on keerulisem olukorras, kus osanikuks on äriühing, mis ei ole küll oma kohustusi rikkunud juhatuse liikme täieliku kontrolli all, kuid milles juhatuse liige omab siiski osalust. Õiguskirjanduses on väljendatud seisukohta, et kui osaniku osalus kolmandaks isikuks olevas ühingu on väiksem kui 100%, tuleb hääleõiguse piirangu kohaldamist igakordselt eraldi hinnata. Mida tugevam on osaniku mõju selles äriühingu, seda tõenäolisemalt laieneb sellele osanikule ka hääleõiguse piirang. Mõju all mõistetakse eelkõige osaluse suurust ning mõju ühingu juhtimisele.²³⁶ Sellest seisukohast võiks omakorda teha järelduse, et juhul kui juhatuse liige osanikuks olevas äriühingu mõju ei oma, siis hääleõiguse piirang ei kohaldu. Mõju olemasolu tuleks igal üksikjuhtumil eraldi hinnata. Siiski ei ole juhatuse liikmetega seotud osanike hääleõiguse piirangu kohta kindlat kohtupraktikat välja kujunenud ning ei ole välistatud, et praegu kehtiva regulatsiooni järgi eelkirjeldatud situatsioonides hääleõiguse piirang ei kohaldu. Seega võib äriühingul küll juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõue olla, kuid huvide konfliktis tegutsevad osanikud ei pruugi seda ühingu nimel maksma panna ning seetõttu jäävad äriühingu huvid kaitseta.

Erinevalt osanikest, ei ole nõukogu liikmetel juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõude esitamise otsustamisel seadusest tulenevaid hääleõiguse piiranguid. Autor mõnab, et kuivõrd nõukogu liikmeks saavad olla vaid füüsilised isikud, on huvide konflikti juhtumite grupe (võrreldes osanikega) vähem, sest võimalike seotud isikute ring on väiksem. Huvide konflikt kerkib eelkõige siis, kui oma kohustusi rikkunud juhatuse liige on nõukogu liikme abikaasa, muu lähedane isik või nõukogu liige või liikmed on oma kohustusi rikkunud juhatuse liikme kontrolli all.²³⁷

Eelkirjeldatud olukordadeks on äriühingu huvide kaitse tagamiseks pakutud välja derivatiivhagi institutsiooni,²³⁸ mis oleks täiendav abinõu eelkõige aktsionäridele, kuid on arutletud ka abinõu sobivust osaühingute puhul. Aktsionäri derivatiivhagi on juriidiline kontseptisoon, mille sisuks

---

²³⁵ Saare, K. Hääleõiguse piirang kapitaliühingu huvide kaitse abinõuna – Juridica IX/2016, lk 632.

²³⁶ Saare 2016, lk 632.

²³⁷ Näiteks juhul, kui enamusosanik/aktsionär on juhatuse liige, siis on üsna ebatõenäoline, et tema poolt valitud nõukogu liige/liikmed, hääletaksid selle juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõude esitamise poolt.

²³⁸ Vt nt Vutt, M. Aktsionäri derivatiivnõue kui õiguskaitsevahend ja ühingujuhtimise abinõu. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011; Käerdi, M jt. 2018, eelkõige p 9.3.8.

on aktsionäri õigus esitada hagi äriühingut juhtivate isikute vastu ja nõuda rikkumise kõrvaldamist või kahju heastamist, kusjuures hüvitise saajaks on reeglina aktsiaselts.²³⁹ Derivatiivnõude oluliseks tunnuseks on see, et aktsionäri nõudeõigus tuleneb äriühingu enda algsest nõudeõigusest ja see pannakse maksma äriühingu kasuks. Seega aktsionär saab esitada äriühingule kuuluva kahju nõude oma kohustusi rikkunud juhatuse liikme vastu äriühingu nimel ehk nõue pannakse maksma äriühingu kasuks. Olenemata asjaolust, et derivatiivnõue annaks aktsionäridele täiendava õiguskaitsevahendi, ei ole seda institutsiooni Eesti õigusesse üle võetud ning seda ei toetanud ka ühinguõiguse revisjoni töögrupp.²⁴⁰

Eelnevast selgub, et kahju hüvitamise nõudeõiguse teostamisel ja tehingu tühistamise kujundusõiguse teostamisel olukorras, kus juhatuse liige on oma esindusõigust kuritarvitades tekitanud äriühingule kahju, esineb sarnaseid probleeme. Probleemid on eelkõige seotud sellega, et lõppastmes otsustab mõlema õiguskaitsevahendi kasutamise nõukogu või nõukoguta osaühingu puhul osanikud,²⁴¹ kes võivad olla tegelikkuses oma kohustusi rikkunud juhatuse liikme kontrolli all või ei ole muul juhul (sh huvide konflikti tõttu) erapooletud.

3.3 Tagasitaitmise nõue ja kahju hüvitamise nõue kui alternatiivsed õiguskaitsevahendid

Eelneva analüüsi põhjal võib teha järelduse, et ÄS § 187 või § 315 alusel kahju hüvitamise nõude esitamise ning TsÜS § 131 alusel tühistamisõiguse teostamise eeldused osaliselt kattuvad, kuigi nende õiguskaitsevahendite²⁴² olemused on erinevad. Kahju hüvitamise nõue on võlaõiguslik nõue ning tehingu tühistamise puhul on tegemist kujundusõigusega, millest teostamisel tekib tagasitaitmise nõue. Seega on nende õiguskaitsevahendite teostamine erinev. Äriühingute juhatuse liikmete vastu esitatud kahju hüvitamise nõudeid puudutavat kohtupraktikat on küllaltki palju. Seevastu Riigikohtu praktika, kus äriühing oleks TsÜS § 131

---

²³⁹ Vutt 2011, lk 18.

²⁴⁰ Käerdi, M jt. 2011, lk 36.

²⁴¹ Autor märgib, et TsÜS § 131 alusel tehingut tühistama õigustatud isikuks on konservatiivsema tõlgenduse järgi juhatuse ning seaduse laiendava tõlgendamise järgi osanikud või nõukogu (vt täpsemalt alapeatükk 1.2.1).

²⁴² Autor märgib, et tehingu tühistamine kui selline on kujundusõigus, st selle õiguse teostamine toimub (tühistamis)avalduse esitamisega teisele poolele (tegemist pole nõudeõigusega, st tühistamist ei saa "nõuda") ning seda tehes ei pea äriühing otseselt midagi tõendama. Küll aga peab äriühing vaidluse korral tõendama, et eeldused tehingu tühistamiseks olid täidetud ning seetõttu on ta tehingu kehtivalt tühistanud.

alusel tehingu tühistanud, puudub. Ainsas lahendis (täpsemalt kohtumääruses),²⁴³ kus Riigikohtu tsiviilkolleegium jaatas TsÜS § 131 kohaldamise võimalikkust äriühingutele, ei kohaldata asja uuel läbivaatamisel ringkonnakohtus lõpuks ikkagi TsÜS § 131, vaid ÄS § 181 lg-t 3.²⁴⁴

Äriühing peab kahju hüvitamise nõude esitamisel tõendama, et juhatuse liige on rikkunud oma kohustusi ja et just nende rikkumiste tulemusena on äriühingule tekkinud kahju.²⁴⁵ TsÜS § 131 alusel tehingut tühistades peab äriühing vaidluse korral tõendama, et juhatuse liige on rikkunud oma kohustusi äriühingu ees, teinud äriühingu huvidega vastuolus oleva tehingu ning et tehingu teine pool rikkumisest teadis või pidi sellest teadma. Seega on TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamise kui ka kahjunõude esitamise eeldused osaliselt kattuvad. Nii kahju hüvitamise nõude esitamiseks kui tehingu tühistamiseks peab äriühing tõendama, et juhatuse liige on oma kohustusi rikkunud, st tõendama, et juhatuse liige ei käitunud korraliku ettevõtja hoolsusega. TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamise eelduseks ei ole otseselt kahju tekkimine, samas kuuluvad TsÜS § 131 kohaldamisalasse äriühingute puhul eelkõige kahjulikud tehingud ning kahjulik tehing juba oma olemuse tõttu tekitab äriühingule kahju. Seega juhul, kui jaatada äriühingu õigust TsÜS § 131 alusel juhatuse liikme tehtud tehing tühistada, on praktikas tõenäoline olukord, kus äriühing saab valida tehingu tühistamise ning kahjunõude esitamise vahel.

Nimetatud õiguskaitsevahendite õiguslikud tagajärjed on aga erinevad. Kahju hüvitamise nõude maksmapaneku tagajärjeks on oma kohustusi rikkunud juhatuse liikme kohustus (rahaliselt) hüvitada ühingule tekkinud kahju. Kahju hüvitamise nõue ei mõjuta juhatuse liikme tehtud tehingu kehtivust ning seeläbi ei mõjuta nõude realiseerimine ka kolmandate isiku õigusi. Sellest tulenevalt võiks argumenteerida, et kahju hüvitamise nõude esitamine tehingu tühistamise asemel tagab käibekindluse eesmärgi. Seega olukorras, kus kahju hüvitamise nõue võimaldaks äriühingul sama efektiivselt oma õigusi kaitsta, tuleks ehk kahju hüvitamise nõude esitamist mõnevõrra eelistada tehingu tühistamisele. Samas olukorras, kus mõlema õiguskaitsevahendi eeldused on täidetud, on kahjustatud poolel võimalus valida, millist õiguskaitsevahendit kasutada. Autori hinnangul on kahju hüvitamise nõue ja tehingu tühistamisel tekkiv tagasitäitmise nõue alternatiivsed õiguskaitsevahendid, sest ühe kasutamine

---

²⁴³ RKTkm 3-2-1-110-15.

²⁴⁴ TlnRnKo 2-13-49322 (30.06.2017).

²⁴⁵ RKTko 3-2-1-110-15, p 18.

ei välista alternatiivselt teise kasutamist ehk kohtusse on võimalik esitada hagi alternatiivsetel alustel. Lisaks võib kahjuks praktikas tihti esineda olukordi, kus tegelikkuses juhatuse liikme vastu kahjunõuet maksma panna ei ole võimalik, sest oma kohustusi rikkunud juhatuse liige ise on varatu (nt juhul, kus juhatuse liige on vara endaga seotud isikutele või nendele kuuluvatele äriühingutele edasi võõrandanud). Seega ei pruugi läbi kahju hüvitamise nõude olla võimalik kõrvaldada tehingu kahjulikku mõju. Samas on õiguskirjanduses märgitud, et kui äriühingul on võimalik (juhatuse liikmelt kahju hüvitamise nõudega paralleelselt) nõuda kolmandalt isikult tagasi juhatuse liikme rikkumise tõttu osaühingu poolt tasutu, siis tuleb seda juhatuse liikme vastu esitatava kahju hüvitamise nõude puhul arvestada.²⁴⁶ Riigikohus on selles osas selgitanud, et kahju hüvitamise nõude esitamisel äriühingu juhatuse liikme vastu tuleb arvestada ka seda, kas hageja ehk äriühing on teinud omapoolselt mõistlikult vajaliku, et kahju ära hoida või seda vähendada. Selline järeldus tuleneb VÕS § 139 lg-st 1, mille kohaselt vähendatakse kahjuhüvitist juhul, kui kahju osaliselt tekkis kahjustatud isikust tulenevatel asjaoludel, ning seda ulatuses, milles need asjaolud soodustasid kahju tekkimist. Sellisel juhul saab kahjuna käsitada vaid seda osa väidetavast kahjust, mille võrra hageja tagasinõudeõiguse väärtus on kahjuna nõutavast summast väiksem.²⁴⁷ Lisaks on tehingu tühistamine oma olemuselt neutraalsem²⁴⁸ kui juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõude esitamine ning on võimalik, et seetõttu on tehingut tühistama õigustatud organ tõenäolisemalt nõus tehingu tühistamist kui ühinguõiguslikku abinõud kasutama.

Tehingu tühistamine ja sellest tulenev tagasitäitmise nõue ning kahju hüvitamise nõue erinevad seotud isikute ringi poolest. Kahju hüvitamise nõue esitatakse otse juhatuse liikme vastu, tehingu tühisusele tuginedes tekib tagasitäitmisvõlasuhtest nõue teise lepingupoole vastu. Teatud olukordades võib olla TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamisel ja ÄS-i sätete alusel kahju hüvitamise nõudel sarnane tagajärg, näiteks kui võõrandamistehingu alusel on lepinguese juba järgmisele kolmandale heausksele isikule võõrandatud, siis ei ole tagasitäitmine võimalik ning sisuliselt kuulub hüvitamisele lepingueseme harilik väärtus (VÕS § 1032 lg 2). See omakorda tähendab, et sarnaselt kahju hüvitamise nõudele tekib äriühingul rahaline nõue, kuid nõude

---

²⁴⁶ Saare 2015, lk 161.

²⁴⁷ RKTko 3-2-1-197-13, p 30.

²⁴⁸ Neutraalsema iseloomu all peab autor silmas seda, et kahju hüvitamise korral esitatakse konkreetselt nõue juhatuse liikme vastu. Tehingu tühistamine on neutraalsem selles aspektis, et see on suunatud tehingu tagasitäitmisele, et endist olukorda taastada, mitte niivõrd konkreetselt juhatuse liikme vastu (kuigi õiguslikud tagajärjed võivad kattuda).

ulatus tehakse kindlaks VÕS § 1032 alusel (st, et kahju hüvitamise nõude ulatus ja tagasitaitmise nõude ulatus võivad erineda).

Juhatuse liikme vastu esitatava kahjunõude aegumistähtaeg on viis aastat, kui põhikirjas või kokkuleppel juhatuse liikmega ei ole teisiti ette nähtud (ÄS § 187 lg 3, § 307 lg 3). Aegumise tähtaega arvestatakse kohustuste rikkumisest alates. Oluline on märkida, et kuigi reeglina juhatuse liikme tahtliku rikkumise puhul ei kohaldu TsÜS § 146 lg-s 4 sätestatud aegumistähtaeg,²⁴⁹ siis Riigikohtu üldkogu on ühes kriminaalasjas²⁵⁰ leidnud, et erandjuhtudel on võimalik TsÜS § 146 lg-st 4 tulenevat kümneaastast aegumistähtaega siiski kohaldada. Seda eelkõige siis, kui juhatuse liikme tahtlik rikkumine on selline, mida saab pidada tahtlikuks heade kommete vastaseks tegevuseks ehk juhul, kui juhatuse liige soovib õigusvastast tagajärge ja käitub tahtlikult heade kommete vastaselt. Juhatuse liikme ja äriühingu vahelises suhtes on niisugune tahtlik heade kommete vastane tegu eelkõige tahtlik lojaalsuskohustuse rikkumine ja seeläbi kahju tekitamine, kui juhatuse liige ei ole oma huvide konflikti avaldanud tema tegevust kontrollivatele isikutele (kõrgemalseisvale organile). Äriühing ei saa siiski kümneaastasele aegumistähtajale tugineda siis, kui juhatuse liikme tegevust kontrollivatele isikutele oli huvide konflikt teada.

Olenemata viieaastase või kümneaastase aegumistähtaja kohaldumisel kahju hüvitamise nõudele, on tehingu tühistamise õiguse teostamise tähtaeg märkimisväärselt lühem ehk kuus kuud kahjuliku tehingu tegemisest. Menetlusõiguslikult ei ole autori hinnangul võimalik kahju hüvitamise nõuet ja tehingu tühistamise nõuet korruga rahuldada, sest tegemist on alternatiivsete nõuetega. Erandina võib olla võimalik tehingu tühistamisel nõuda lepingueelsete läbirääkimiste käigus tehtud kulutusi VÕS § 15 lg 2 alusel, kuigi VÕS § 15 lg 3 ilmselt vähendab selle nõude edukuse tõenäosust. Kuivõrd tegemist on alternatiivsete nõuetega, siis on võimalik esitada hagi alternatiivsetel alustel ehk esimese alternatiivina võiks äriühing tugineda tehingu kehtetusele (läbi kehtiva tehingu tühistamise) ning kui kohus leiab, et tehingu tühistamise eeldused ei ole täidetud, siis teise alternatiivina esitada hagi kahju hüvitamise nõue. Siiski tuleb selliste alternatiivsete nõuete esitamisel arvestada asjaoluga, et kostjaks on erinev isik, st kahju hüvitamise nõude puhul on kostjaks juhatuse liige ning tehingu tühistamise vaidluses on kostjaks tehingu teine pool.

---

²⁴⁹ Riigikohtu tsiviilkolleegium on varem selles osas väljendanud seisukohta, et äriseadustiku sätted on TsÜS § 146 lg 4 suhtes erinormiks (vt 3-2-1-40-13, p 21).

²⁵⁰ RKÜKo 1-17-2359/122 (03.03.2021), p 63 jj.

Eelnevast analüüsist tuleneb, et ei ole võimalik teha ühest järeldust, kumb ühinguõiguslik abinõu tagaks õiglase tasakaalu poolte huvide vahel. Osaliselt TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamise ja ÄS-i sätete alusel kahju hüvitamise nõude eeldused kattuvad. Reeglina on abinõude tagajärjed veidi erinevad (eeldusel, et tagasitäitmine on võimalik), kuid ei ole välistatud ka nende (osaline) kattumine. Lisaks esineb sarnaseid probleeme mõlema abinõu kasutamisel olukorras, kus äriühingu organid ei ole tegelikkuses teineteisest sõltumatud. Ühest küljest ei ole kahju hüvitamise nõudel mõju käibekindlusele, selle õiguskaitsevahendi teostamise tähtaeg on pikem ning see instituut on Eesti ühinguõiguses välja kujunenud ning seetõttu praktikas hõlpsamini kasutatav. Kahju suuruse tõendamine võib küll olla keeruline, kuid seda tasakaalustab mõnel määral VÕS § 127 lg 6 (st kahju suuruse otsustab kohus, kui selle täpset suurust ei ole võimalik kindlaks teha). Tühistamisõigus TsÜS § 131 alusel eeldab keerukate eelduste täitmist ning selle kohaldamisel äriühingutele esineb palju ebaselgust. Sealhulgas ei arvesta kehtiv regulatsioon sellega, et juhatuse liikme pooltel kohustuste rikkumisel peaks tehingu tühistamisõiguse üle otsustamine olema kõrgemalseisva organi pädevuses – kehtiva seaduse alusel saaks selle järelduseni jõuda vaid seaduse laiendava tõlgendamise kaudu (vt alapeatükk 1.2.1). Ainult juhul, kui TsÜS § 131 keerukad eeldused on võimalik lugeda täidetuks, on TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamine kollusiooni juhtumitel autori hinnangul äriühingu jaoks parem abinõu olukorras, kus kahju hüvitamise nõudel pole perspektiivi juhatuse liikme varatuse tõttu ning tehingu tagasitäitmine on võimalik. TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamine võimaldaks äriühingul tagasi saada konkreetse asja (nt võõrandatud lepinguse), eeldusel, et tühistada saab nii kohustus- kui ka käsutustehingu, kahju hüvitamise puhul hüvitataks asja väärtus rahaliselt. Seevastu olukorras, kus tagasitäitmine on võimatu, ei erine tegelikkuses kahju hüvitamise nõude ja tehingu tühistamise õiguslikud tagajärjed üksteisest märkimisväärselt – mõlemal juhul tekib rahaline nõue, lihtsalt erinevate isikute vastu ning nende nõuete ulatus ei pruugi kattuda.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli esiteks välja selgitada, kas ja millistel tingimustel võiks jaatada äriühingute võimalust TsÜS § 131 alusel tühistada selliseid äriühingule kahjulikke tehinguid, mille juhatuse liige on teinud oma kohustusi rikkudes ning tehingu teine pool teadis või pidi sellest rikkumisest teadma. Magistritöö teiseks ja laiemaks eesmärgiks oli analüüsida TsÜS § 131 kui ühinguõiguslikku abinõu teiste esindusõiguse kuritarvituse juhtumitel kasutatavate ühinguõiguslike abinõudega. Esimesest eesmärgist lähtuvalt oli magistritöö üheks hüpoteesiks, et juriidilise isiku puhul on TsÜS § 131 kohaldamine seotud õiguslike probleemidega. Magistritöö teiseks hüpoteesiks oli, et kollusiooni olukorras oleks kohasemaks õiguslikuks tagajärjeks tehingu tühisus. Kolmanda hüpoteesina väideti, et tehingu kehtetusest tulenev tagasitäitmise nõue ja kahju hüvitamise nõue on alternatiivsed õiguskaitsevahendid, kusjuures kahju hüvitamise nõuet on äriühingul mõnevõrra lihtsam maksta panna.

Eesti ühinguõiguses kehtiva äriühingu juhatuse piiramatu esindusõiguse põhimõtte suhetes kolmandate isikutega sisuks on, et juhatuse liikme ja äriühingu sisesuhtest tulenevad esindusõiguse piirangud (nt põhikirjast, osanike või nõukogu juhustest või otsustest tulenevad piirangud) ei kehti kolmandate isikute suhtes. TsÜS § 131 on aga üks tehingu tühistamise alus, mis võimaldab põhimõtteliselt esindamise sisesuhtest tulenevad puudused kanda üle välissuhtesse, mis üldreeglina ei ole abstraktsiooniprintsiibi tõttu võimalik. Kuigi TsÜS § 131 ei ole autori hinnangul koostatud äriühingute õiguslike iseärasusi silmas pidades, on Riigikohus jaatanud sätte kohaldamist äriühingutele.²⁵¹ Riigikohtu praktikat ei ole aga sellise olukorra kohta, kus äriühing oleks tehingu TsÜS § 131 alusel edukalt tühistanud. Magistritöö esimeses peatükis selgus, et TsÜS § 131 kohaldamine äriühingutele on iseenesest võimalik, kuid selle tühistamisõiguse teostamine on kehtiva õiguse alusel problemaatiline ja veidi ebaselge.

TsÜS § 131 kohaldamise esmaseks eelduseks on esindusõiguse aluseks olevast õigussuhtest (sisesuhtest) tulenevate kohustuste rikkumine. Sisesuhteks on käsundilaadne tehinguline suhe juhatuse liikme ja äriühingu vahel, mis tekib samaaegselt juhatuse liikme ametisuhte tekkimisega ning lõpeb vastava ametisuhte lõppemisega. TsÜS § 131 kohaldamisalasse kuuluda võivad kohustuste rikkumised on eelkõige seotud ühe juhatuse liikme põhilise kohustusega – lojaalsuskohustusega, mille peamine sisu ongi tegutseda äriühingu huvides ning

---

²⁵¹ RKTkm 3-2-1-110-15.

vältida huvide konflikti. Seejuures on kollusioon ehk esindaja ja tehingu teise poole ühine ja kooskõlastatud tegutsemine esindatava huvide kahjustamise või tema arvel õigustamatu eelise saamise eesmärgil üks lojaalsuskohustuse rikkumise erijuht. Teise peamise juhatuse liikme kohustuse – hoolsuskohustuse – rikkumised saavad kuuluda samuti TsÜS § 131 kohaldamisalasse. Siiski ei ole mitte igasugune hoolsuskohustuse rikkumine kohustuse rikkumine TsÜS § 131 tähenduses ja tegelikkuses rikub juhatuse liige selles olukorras nii hoolsus- kui ka lojaalsuskohustust. Sellest tulenevalt on TsÜS §-s 131 sisalduva esindusõiguse kuritarvitamise regulatsiooni kohaldamisala Saksa õiguse eeskujul laiem reeglistiku eeskujuks olnud PECL ja DCFR esindusõiguse kuritarvitamise sätetest, mille kohaldamisala piirdub klassikalise kollusiooni juhtumitega. TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamisel tuleb konkreetselt näidata, milline kohustuse rikkumine tõi kaasa äriühingu jaoks kahjuliku tehingu. Kohtupraktika kohaselt on sellisteks juhatuse liikme kohustuste rikkumisteks loetud nt tehingu tegemist juhatuse liikmega seotud äriühinguga turuhinnast erinevatel tingimustel, äriühingule kuuluvale kinnistule juhatuse liikmega seotud äriühingute kasuks tasuta kasutusvalduse ja hüpoteegi seadmist, aga ka väga madala intressiga, tagatiseta ja pikaajalise laenu andmist.

TsÜS § 131 kohaldamise teiseks eelduseks on tehingu vastuolu äriühingu huvidega. Seega TsÜS § 131 äriühingutele kohaldamisel on oluline eristada nõ abstraktseid huvide konflikti juhtumeid ning huvide konflikti realiseerumist lojaalsuskohustuse rikkumisena, mis väljendub äriühingu huvidega vastuolus kahjuliku tehingu tegemises. Kuivõrd äriühingu eesmärgiks on teenida kasumit, siis loetakse äriühingu huvidega vastuolus olevaks eelkõige tehingut, mis on äriühingule objektiivselt majanduslikult kahjulik. Seejuures on oluline arvestada just äriühingu üldisi huvisid ja mitte teatud osanike või aktsionäride huve. Kohtupraktika järgi on tehing äriühingule kahjulik reeglina siis, kui see ei vasta sõlmimise hetkel kehtinud turutingimustele.

Kolmandaks TsÜS § 131 kohaldamise eelduseks on tehingu teise poole pahauskus. Kui muidu eelistatakse heauskse teise poole huvi käibekindlusesse äriühingu huvidele, siis pahauskne teine pool sellist kaitset ei vääri. Töös koostatud analüüsi tulemusel selgus, et teine pool on pahauskne, kui ta on raskelt hooletu või teab, et juhatuse liige kuritarvitab esindusõigust või teeb juhatuse liikmega hoopis koostööd (kollusiooni juhtumid). Pahauskust hinnatakse vastavalt asjaoludele objektiivselt ehk keskmise mõistliku isiku järgi ning arvesse võetavateks asjaoludeks on eelkõige tehingu tingimused ning tehingupoolte omavahelised seosed.

Magistritöö koostamisel selgus, et kehtiva õiguse kohaselt on ebaselge, milline äriühingu organ on TsÜS § 131 alusel tehingut tühistatama õigustatud isikuks. Autori arvates saab kehtivat õigust kitsendavalt tõlgendada väita, et TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamiseks õigustatud organiks on juhatus, kuivõrd juhatus on äriühingu seaduslikuks esindajaks. Juhatuse tühistamisõiguse teostamise pädevuse jaatamine aga ei taga kõnealuse sätte kohaldamise võimalust olukorras, kus kahjuliku tehingu teinud juhatuse liige on endiselt ametis (teda ei ole tagasi kutsutud või teda ei õnnestu tagasi kutsuda), sest on naiivne eeldada sellise juhatuse liikme valmidust tühistamisõigust teostada. Asjakohaseid äriseadustiku sätteid (ÄS 168 lg 1 p 10 ja ÄS § 317 lg 8) laiendavalt tõlgendades ehk lugedes juhatuse liikme tehtud tehingu tühistamist õigusvaidluseks juhatuse liikmega ÄS-i asjakohaste sätete mõttes, saab teha järelduse, et tühistamisõiguse teostamise õigus on nõukogu või osanike määratud isikul. Siiski ei ole sellist tõlgendust kohtupraktikas siiani jaatatud ning õigusselguse huvides tuleks seadust täpsustada, sätestades selle, millisel isikul on õigus äriühingu tehtud tehing tühistada. Autori hinnangul võiks selleks isikuks olla eelkõige nõukogu või osanike määratud isik.

TsÜS § 131 alusel esindusõiguse teostamisel esineb ebaselgust ka tühistamisõiguse teostamise tähtaja arvutamisel. Sätte sõnastamisel ei ole ilmselt arvestatud äriühingute ning laiemalt juriidiliste isikute spetsiifikaga ning sätet tõlgendades saab autori hinnangul praegu kehtiva õiguse alusel teha järelduse, et äriühingul on tehingu tühistamiseks aega vaid kuus kuud alates tehingu tegemise päevast. Kuus kuud tehingu tegemisest on aga väga lühike tähtaeg ning autori hinnangul on pigem ebatõenäoline, et tehingut tühistama õigustatud organ saab pahatahtliku juhatuse liikme tehtud kahjulikust tehingust teada enne kuue kuu möödumist, mistõttu ei ole äriühingul realsuses võimalik TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamisõigust teostada.

Magistritööst selgus, et üheks õigusteoreetiliseks takistuseks äriühingute tehingute tühistamisel on ka TsÜS § 131 lg 2 p 1 kui tühistamisõigust välistav asjaolu, mille kohaselt ei saa esindatav tehingut tühistada, kui ta teadis või pidi teadma asjaoludest, mis annavad tehingu tühistamise õiguse, ja andis nõusoleku esindaja poolt sellise tehingu tegemiseks. Autori seisukoha järgi saab esindatav ehk äriühing tehingust teada tehingu tegemise päeval. Küsimusele, kas äriühing saab juhatuse poolt tehingu tegemise hetkel teada ka tehingu kahjulikkusest (ehk tühistamisõiguse aluseks olevatest asjaoludest), on autori hinnangul võimalik vastata kahel viisil. Organiteooriast lähtudes saab asuda nõ konservatiivsemale seisukohale ehk lugeda esindaja tehingut tühistama õigustavatest asjaoludest teada saamise hetkeks tehingu tegemise päeva. Teise seisukoha järgi võiks äriühingu kui terviku teadmise asemel arvestada hoopis tehingut tühistama õigustatud organi teadmist. Kuivõrd TsÜS § 131 lg 2 p 1 ega muu sätte ei näe ette täpsemaid nõuded

äriühingu nõusoleku kohta, siis võib teoorias äriühingu nõusolek olla väljendatud nii otsese või kaudse tahteavaldusega kui ka tegevusetusega (seda siiski erandlikel juhtudel, nt olukorras, kus juhatuse liige on kõrgemalseisvat organit huvide konfliktist teavitanud, aga vastav organ ei ole sellele reageerinud). Alternatiivselt võiks asuda seisukohale, et TsÜS § 131 lg 2 p 1 mõte on reguleerida äriühingu teadmist või teadma pidamist vaid enne tehingu tegemist ning seetõttu juhul, kui juhatuse liige teeb tehingu ilma kõrgemalseisvat organit teavitamata, ei ole TsÜS § 131 lg 2 p 1 välistava asjaoluna kohaldatav.

Eelkirjeldatud eelduste analüüsil selgus, et TsÜS 131 kohaldamine ärihingutele on võimalik, kuid selle teostamisel esineb probleeme seoses tehingu tühistamiseks õigustatud isikuga ning tühistamise õigust välistavate asjaoludega. Lisaks raskendab praktikas ärihingutel TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamist sätte keerukate eelduste täidetuse tõendamise vaidluse korral ning lühike õigustlõpetav tähtaeg. Nendel põhjustel leidis kinnitust magistritöö esimene hüpotees, et juriidilise isiku puhul on TsÜS § 131 kohaldamine seotud õiguslike probleemidega.

Võrdlusriikide – Ühendkuningriigi ning Saksamaa – regulatsiooni analüüsi tulemusel selgus, et olukorras, kus esindusõigust kuritarvitav juhatuse liige sõlmib pahauskse kolmandast isikust teise poolega tehingu, on õiguslikuks tagajärjeks tehingu tühisus. Seda põhjendatakse asjaoluga, et pahauskne teine pool ei vääri kaitset ning sellistel juhtumitel on õigustatud äriühingu huvide eelistamine teise poole huvidele. Seega võrreldes Eestiga on esindusõiguse kuritarvitamise olukordade jaoks ette nähtud rangem õiguslik tagajärg ehk niisugune tehing on tühine (hõljuvalt kehtetu), mitte aga tühistatav. Töö autori hinnangul võiks eelkirjeldatud olukorras ka Eesti õiguse kohaselt kaasneda tehingu tühisus. Tühisus oleks õigusliku tagajärjena Eesti õiguses põhjendatud samadel põhjustel, millega põhjendatakse võrdlusriikide õiguses tehingu tühisust – õiguskord ei tohiks lubada tehingute kehtivust, mille juhatuse liige on sõlminud oma esindusõigust kuritarvitades pahauskse teise poolega. Poolte huvide ja õiguste tasakaal on autori arvates tagatud seeläbi, et äriühing kui tehingu tühisusele tuginev pool peab vajadusel tõendama, et tehingu teine pool oli pahauskne.

Analüüsides heade kommete vastasusega kaasnevat tehingu tühisust (TsÜS § 86), jõudis autor seisukohale, et iseenesest on võimalik huvide konfliktis tehtud tehingu tühisust TsÜS § 86 alusel jaatada vähemalt kollusiooni juhtumitel. Kuigi kehtiva regulatsiooni kohaselt langevad kollusiooni juhtumid TsÜS § 131 kohaldamisalasse, siis on autori arvates kollusioon oma olemuselt heade kommete vastane, eelkõige just heade kommete vastase eesmärgi tõttu. Kollusiooni ja heade kommete vastasuse seost kinnitab ka Saksa õigus, kuivõrd TsÜS § 86

allikaks oleva BGB §-i 138 järgi on kollusiooni juhtumitel sõlmitud tehingute õiguslikuks tagajärjeks tehingu tühisus (heade kommete vastasuse tõttu). Seetõttu on töö autor seisukohal, et kollusiooni juhtumitel peaks sarnaselt Saksa õigusele asuma ka Eesti regulatsioon resolutsioone seisukohale ning tehingu kehtivust mitte lubama, sest puuduvad mõjuvad argumendid, miks tuleks eelistada pahauskse teise poole huve äriühingu huvidele. Autori hinnangul oleks kollusiooni juhtumitel asjakohasem kohaldada TsÜS § 86 ka seetõttu, et praegu kohalduva TsÜS § 131 alusel on äriühingutel praktikas võrdlemisi keeruline juhatuse liikme tehtud tehinguid tühistada ning seeläbi oma õigusi efektiivselt kaitsta, arvestades TsÜS § 131 keerukaid eeldusi, ebaselgust tühistamisõiguse teostamise küsimustes ning lühikesi tühistamisõiguse teostamise tähtaegu. Kui võimaldada äriühingutel tugineda tehingu tühisusele TsÜS § 86 alusel, siis peaks autori hinnangul, arvestades kollusiooni juhtumitel esinevat heade kommete vastast (tehingu) eesmärki, kaasnema nii kohustus- kui ka käsutustehingu tühisus (vastasel juhul ei omaks tehingu tühisus ka eelist klassikalise kahju hüvitamise nõude ees). Eeltoodud põhjustel leidis kinnitust töö teine hüpotees, et kollusiooni olukorras oleks kohasem õiguslik tagajärg tehingu tühisus, kuivõrd õiguslik regulatsioon ei peaks eelistama pahauskse teise poole huve äriühingu huvidele.

Teises peatükis käsitleti ka juhatuse liikme tehingut iseendaga kui üht esindusõiguse kuritarvitamise juhtu. Kehtivat õigust analüüsid jõuti järeldusele, et ÄS § 181 lg 3 või § 307 lg 3 ja TsÜS § 131 võimalik kohaldamisala on kattuv ning nende sätete omavaheline vahekord on ebaselge. Nii ÄS § 181 ja § 307 kui ka TsÜS § 131 reguleerivad potentsiaalselt olukordi, kus äriühingu juhatuse liige teeb tehingu iseendaga. Kuivõrd mõnes mõttes saaks väita, et ÄS-i sätete kohaldamise künnis (ehk eelduste hulk) on madalam kui TsÜS § 131 puhul ning tagajärg äriühingule soodsam (tühisus ei ole seotud õigust lõpetavate tähtaegadega ega kehtiva tühistamisavalduse tegemisega), siis tuleks eelistada ÄS-i sätete kohaldamist. Olukord on mõnevõrra ebaselge, kui juhatuse liige on teise tehingupoole esindaja või kui juhatuse liige teeb tehingu endaga seotud isikuga (sh äriühinguga). Kuigi viimasele juhule on Riigikohus ÄS § 181 lg 3 kohaldamisala laiendanud, siis esimesel juhul oleks autori hinnangul loogilisem kohaldada TsÜS § 131. Seega on vaidlusaluste ÄS-i sätete ja TsÜS § 131 kohaldamisalad osaliselt kattuvad, kuid lähtuvalt põhimõttest, et tühisuse sätted on ülimuslikud tühistatavuse sätete ees, siis kohalduvad ÄS-i tühisuse sätted. Saksa õiguses reguleerib olukorda aga BGB § 181, mille kohaselt on juhatuse liikme iseendaga tehtud tehing ning tehing, milles juhatuse liige osales teise poole esindajana, hõljuvalt kehtetu (ehk selle kehtivus sõltub esindatava heakskiidust). Selle sätte valguses on õiguskirjanduses väljendatud seisukohta, et Saksa õiguse eeskujul võiks laiendada ÄS-i asjakohaste sätete kohaldamisala ka juhtudele, kus äriühingu

juhatuse liige on ühtlasi teise tehingupoole esindajaks. Kuigi selline seisukoht mõjutab negatiivselt käibekiirust ja -kindlust, siis iseenesest võib sellise seisukohaga nõustuda. Siiski tuleks töö autori arvates selline tühisuse alus õigusselguse huvides seadusesse sõnaselgelt lisada (analoogselt BGB § 181 sõnastusega).

Analüüsidest tehingu tühistamist ja tehingu tühisust ning nendest tulenevat tagasitaitmise nõuet, jõudis autor järeldusele, et tehingu tühisusele tuginemise ja tehingu tühistamise tagajärjed on kattuvad, kuid tühisusele tuginemine ja tehingu tühistamisõiguse teostamine on erinevad (tühisus on automaatne ja sellele saab tugineda igal ajahetkel; tühistamine on seotud õigustlõpetavate tähtaegadega ning on sõltuvuses tühistamisavalduse esitamisega). Autori hinnangul peaks olukorras, kus juhatuse liige teeb pahauskse teise poolega äriühingule kahjuliku tehingu, kaasnema nii käsutus- kui ka kohustehingu kehtetus. Tehingu kehtetus peaks kaasa tooma nii käsutus- kui ka kohustustehingu kehtetuse ja seda olenemata sellest, kas tehing on tühine TsÜS § 86 alusel või tühistatud TsÜS § 131 alusel, sest mõlema kehtetuse aluse eelduseks on heade kommete vastane käitumine (eelkõige kollusioon). Kuigi töö autor on seisukohal, et kollusiooni juhtumitel oleks asjakohaseks õiguslikuks tagajärjeks tehingu tühisus heade kommete vastuolu tõttu (TsÜS § 86 mõttes), siis kehtiva õiguse kohaselt on TsÜS § 131 erinormiks TsÜS § 86 ees. Kuivõrd TsÜS § 86 kujuneb kohtupraktikas ning seni kuni pole selget seisukohta, et kollusiooni juhtumitel kohaldub TsÜS § 86, ei saa TsÜS §-ist 131 tulenevat tühistamisõigust tähelepanuta jätta.

Töö käigus selgus, et äriühingu juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõude esitamise eeldused on sisuliselt samad, mis igasuguse lepingulise kahju hüvitamise nõude esitamisel. TsÜS § 131 ja vastavate äriseadustiku sätete kohaldamisalasse kuuluvad juhatuse liikme kohustuste rikkumised on juhatuse liikme esindusõiguse kuritarvitamise kontekstis kattuvad. Kahju tähendus on aga nimetatud õigusabinõude kontekstis veidi erinev, TsÜS § 131 kohaselt peab tehing olema äriühingu huvidega vastuolus (ehk kahjulik), kahju hüvitamise nõude esitamisel kohalduvad spetsiifilisemad kahju hüvitamise normid, mis on osaliselt kahju hüvitamist piirava iseloomuga (eelkõige VÕS § 127).

Töö tulemusel selgus, et kahju hüvitamise nõudeõiguse teostamisel ja tehingu tühistamise kujundusõiguse teostamisel olukorras, kus juhatuse liige on oma esindusõigust kuritarvitades tekitanud äriühingule kahju, esineb sarnaseid probleeme. Probleemid on eelkõige seotud sellega, et lõppastmes otsustab mõlema õiguskaitsevahendi kasutamise nõukogu või nõukoguta osäühingu puhul osanikud, kes võivad olla tegelikkuses oma kohustusi rikkunud juhatuse

liikme kontrolli all või ei ole muul juhul (sh huvide konflikti tõttu) erapooletud ning seetõttu ei pruugi olla praktikas võimalik abinõud maksma panna.

Tehingu tühistamisest tuleneva tagasitaitmise nõude ja kahju hüvitamise nõude korral on kohustatud isik erinev. Kahju hüvitamise nõue esitatakse juhatuse liikme vastu, tehingu tühisusele tuginedes tekib tagasitaitmisvõlasuhtest nõue teise lepingupoole vastu. Olukordades, kus tagasitaitmine on võimatu, võib TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamisel ja ÄS-i sätete alusel kahju hüvitamise nõudel olla sarnane tagajärg. Nimelt tagasitaitmise võimatuse korral kuulub sisuliselt hüvitamisele lepingueseme harilik väärtus (VÕS § 1032 lg 2) ehk sarnaselt kahju hüvitamisele tekib äriühingul rahaline nõue, kuid nõude ulatus tehakse kindlaks VÕS § 1032 alusel.

Autor jõudis järeldusele, et ei ole võimalik teha ühest järeldust, kumb ühinguõiguslik abinõu tagaks õiglasema tasakaalu poolte huvide vahel. Kahju hüvitamise nõue ning TsÜS § 131 ja VÕS § 1028 lg 1 alusel tekkiv tagasitaitmise nõue on alternatiivsed õiguskaitsevahendid ning osaliselt TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamise ja ÄS-i sätete alusel kahju hüvitamise nõude eeldused kattuvad. Reeglina on nende õiguskaitsevahendite tagajärjed veidi erinevad (eeldusel, et tagasitaitmine on võimalik), kuid ei ole välistatud ka nende kattumine. Olukorras, kus äriühingu organid ei ole tegelikkuses teineteisest sõltumatud, esineb mõlema õiguskaitsevahendi teostamisel sarnaseid probleeme.

Kahju hüvitamise nõude eelistamise kasuks räägib asjaolu, et selle teostamine ei oma mõju käibekindlusele, nõude realiseerimise tähtaeg on pikem ning see instituut on Eesti ühinguõiguses välja kujunenud ning seetõttu praktikas hõlpsamini kasutatav. Kahju suuruse tõendamine võib küll olla keeruline, kuid seda tasakaalustab mõnel määral VÕS § 127 lg 6 (st kahju suuruse otsustab kohus, kui selle täpset suurust ei ole võimalik kindlaks teha). Tühistamisõigus TsÜS § 131 alusel eeldab keerukate eelduste täitmist ning selle kohaldamisel äriühingutele esineb ebaselgust. Sealhulgas ei arvesta kehtiv regulatsioon sellega, et juhatuse liikme pooltel kohustuste rikkumisel peaks tehingu tühistamisõiguse üle otsustamine olema kõrgemalseisva organi pädevuses – kehtiva seaduse alusel saaks selle järelduseni jõuda vaid seaduse laiendava tõlgendamise kaudu (vt alapeatükk 1.2.1). Ainult juhul, kui ületada TsÜS § 131 keerukad eeldused, oleks TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamine kollusiooni juhtumitel autori hinnangul äriühingu jaoks parem abinõu olukorras, kus kahju hüvitamise nõudel pole perspektiivi juhatuse liikme varatuse tõttu ning tehingu tagasitaitmine on võimalik. Eeltoodud põhjustel leidis autori hinnangul kinnitust töö kolmas hüpotees, mille kohaselt kahju hüvitamise

nõue ning TsÜS § 131 ja VÕS § 1028 lg 1 alusel tekkiv tagasitäimise nõue on alternatiivsed õiguskaitsevahendid, ning äriühingutel on võrreldes TsÜS § 131 alusel tehingu tühistamisega mõnevõrra lihtsam kahju hüvitamise nõuet maksma panna.

Lõppkokkuvõttes jõudis autor seisukohale, et TsÜS § 131 ei anna oma keerukate eelduste ning lühikeste teostamistähtaegade tõttu äriühingule praktikas märkimisväärset õiguskaitset. TsÜS § 131 omaks efekti vaid juhul, kui seaduses täpsustataks tehingut tühistama õigustav isik äriühingute puhul ehk kui säte võimaldaks arvestada äriühingute ülesehituse spetsiifikat. Kollusiooni juhtumitel oleks võrdlusriikide näitel asjakohaseks tagajärjeks tehingu tühisus, kehtiva õiguse kontekstis saaks tehing olla tühine heade kommete vastasuse tõttu TsÜS § 86 mõttes. Tehingu tühisus peab kaasa tooma nii kohustus- kui käsutustehingu kehtetuse, vastasel juhul ei annaks tühisusele tuginemine äriühingutele võrreldes kahju hüvitamise nõudega täiendavat eelist. Kuigi töö autor on seisukohal, et kollusiooni juhtumitel oleks asjakohaseks õiguslikuks tagajärjeks tehingu tühisus heade kommete vastuolu tõttu (TsÜS § 86 mõttes), siis kehtiva õiguse kohaselt on TsÜS § 131 erinormiks TsÜS § 86 ees. Seega olukorras, kus äriühingul ei ole võimalik tugineda tehingu tühisusele ega tehingut TsÜS § 131 alusel tähtaja jooksul tühistada, on siiski võimalik esitada kahju hüvitamise nõue oma kohustusi rikkunud juhatuse liikme vastu.

LEGAL REMEDIES OF A LIMITED LIABILITY COMPANY UPON ABUSE OF RIGHTS OF THE MANAGEMENT BOARD MEMBER (ABSTRACT)

A company²⁵² as a legal person is a legal abstraction that can exercise its legal capacity only through other persons, i.e., management board members. In this sense, the Company as a principal always faces a certain legal problem of agency costs, which is connected with, among other, abuse of right of representation by the management board member. The unrestricted right of representation of the members of the management body gives them the potential to exercise the extensive rights deriving from their position for their own personal benefit or that of a third party, thereby harming the interests of the company. In a situation where the interests of a member of the management body and the company collide, according to the legal literature, there is a conflict of interests.

In a situation where a member of the management board abuses his or her right of representation and enters into a transaction in a conflict of interest, the legislator must provide legal remedies that would enable companies to effectively protect their interests accordingly. In essence, the company has the possibility to use two types of private legal remedies against the member of the management board acting in a conflict of interest – legal remedies arising from the invalidity of the transaction and a claim for damages.

According to the general principle in agency law and in accordance with the principle of unlimited right of representation of the management board, the relationship on which the right of representation is based (internal relationship) must be distinguished from the right of representation (external relationship), and a breach of obligations arising from an internal relationship (in case of management board member, for example, breach of obligations or restrictions arising from the articles of association, instructions of shareholders or supervisory board or resolutions) does not affect external relations (including the validity of a transaction concluded with a third party). However, § 131 of the Estonian General Part of the Civil Code Act (GPCCA) sets forth that the principal has the right to cancel the transaction entered into by the representative if the representative violated the obligations arising from his or her internal relationship, the transaction was contrary to the interests of the principal and the other party

---

²⁵² Within the meaning of this master's thesis, "Company" shall mean a private limited company and a public limited company.

knew or should have known of these circumstances. In practice and in the legal literature the question has arisen whether the right of companies to cancel transactions on the basis of § 131 of the GPCCA would be in accordance with applicable law.

Following the above, the first objective of this master's thesis was to determine whether and under which circumstances will the companies be able to rely on § 131 of the GPCCA and to cancel transactions made by a member of the management board who has abused their right of representation. The second objective was to determine and analyse what alternative legal remedies can be used by companies in a situation where a member of the management board enters into a transaction harmful to the company in violation of his or her duties. Based on the first objective, one of the hypotheses of the master's thesis was that in the case of a legal person, the application of § 131 of the GPCCA is related to legal problems. The second hypothesis of the master's thesis was that in the referred situation, the company has the possibility to use several alternative legal remedies, whereas in the situation of a collusion, the more appropriate legal consequence would be the nullity of the transaction. The third hypothesis was that a claim for reimbursement of a transaction (arising from the invalidity of the transaction in accordance with § 131 of the GPCCA) and a claim for damages are alternative legal remedies, whereas it is easier for a company to enforce a claim for damages.

Pursuant to the aim of the thesis, the thesis is divided into three chapters. The first chapter focuses on the preconditions of § 131 of the GPCCA. The second chapter analyses the nullity of a transaction as a possible legal consequence in cases of abuse of the right of representation in comparison with German and UK law, focusing, *inter alia*, on the nullity of a transaction due to good morals and self-dealing. Third chapter focuses on the claim for a claim for reimbursement of a transaction (arising from the invalidity of the transaction in accordance with § 131 of the GPCCA) and the claim for compensation for damage against a member of the management board on the basis of § 187 or § 315 of the CC as an alternative legal remedy.

In order to achieve the aims of the thesis, analytical, qualitative and comparative research methods were used. German law has been chosen as the one of the comparable systems mainly because the relevant legislation, the GPCCA and the CC, is largely based on German law and Estonian law belongs to the same legal family as German law. UK law was chosen for the exact opposite reason, as it is based on common law and, unlike Estonian law, belongs to the Anglo-American legal family. The main sources of the master's thesis were relevant Estonian, German and UK legislation (in particular Estonian GPCCA, CC and Law of Obligations Act (LOA)),

German BGB, GmbHG and AktG and United Kingdom's CA 2006), legal literature and case law concerning the relevant (Estonian) legislation.

As a result of this master's thesis, the following conclusions have been reached. Breaches of obligations that may fall within the scope of § 131 of the GPCCA are primarily related to the one primary obligation of the member of the management board - the duty of loyalty, the main content of which is to act in the interests of the company and avoid conflicts of interest. A breach of the duty of care may also fall under the scope of § of the GPCCA, although more unlikely (and in this case in practice a member of the board violates both the duty of care and loyalty). Consequently, the scope of § 131 of the GPCCA is, following the example of German law, significantly wider than the provisions of the PECL and DCFR, which are limited to classical collision cases. Upon cancellation of a transaction on the basis of § 131 of the GPCCA, it must be specifically indicated which breach of the obligation resulted in a transaction harmful to the company. According to the case law, such examples of breaches would be the conclusion of a transaction with a company related to the member of the management board under conditions different from the market price; establishment of a usufruct and mortgage on real estate belonging to the company free of charge for the benefit of companies related to a member of the management board; and unsecured and long-term lending, with a very low interest.

When applying § 131 of the GPCCA to companies, it is important to distinguish between so-called abstract cases of conflict of interest and the realization of a conflict of interest as a breach of the loyalty obligation (i.e., conclusion of a harmful transaction contrary to the company's interests). In so far as the purpose of the company is to make a profit, a transaction which is objectively economically detrimental to the company is considered to be contrary to the company's interests within the meaning of § 131 of the GPCCA. According to the case law, a transaction is generally detrimental to a company if it does not comply with the market conditions prevailing at the time of its conclusion.

The third precondition for the application of § 131 of the GPCCA is the bad faith of the other party to the transaction. As a result of the analysis, it was derived that the other party is in bad faith if he or she is grossly negligent or knows that a member of the management board abuses the right of representation or cooperates with a member of the management board (collusion cases). Bad faith is assessed objectively according to the circumstances and the circumstances to be taken into account are primarily the conditions of the transaction and the relations between the parties to the transaction.

According to the applicable law, it is unclear which (corporate) body of the company is entitled to cancel the transaction on the basis of § 131 of the GPCCA. In the opinion of the author, interpreting the applicable law conservatively, the body entitled to cancel a transaction is the management board, as the management board is the legal representative of the company. However, conferring the power to exercise the right of cancellation on the management board does not guarantee the possibility of applying this provision in a situation where the harmful member is still in office (has not been recalled or cannot be recalled), as the management board member will most probably not exercise the right of cancellation of a transaction. Interpreting the relevant provisions of the Commercial Code (§ 168 (1) 10) and § 317 (8)) broadly, it can be concluded that the person appointed by the supervisory board (or in case of private limited company, the shareholders) shall be entitled to exercise the right of cancellation. However, such an interpretation has not yet been upheld in the case law and, in the interests of legal clarity, the law should be clarified as to which body is entitled to exercise the right to cancel a transaction entered into by a company.

When exercising the right of representation on the basis of § 131 of the GPCCA, there is also ambiguity in calculating the term for exercising the right of cancellation. The wording of the provision apparently does not take into account the specifics of companies and, more broadly, legal entities. According to a more conservative interpretation, this term should be six months from the date of the relevant transaction. Six months from the conclusion of the transaction is a very short term and in the author's opinion it is rather unlikely that the body entitled to cancel the transaction will even find out about the harmful transaction.

Another legal theoretical obstacle to the cancellation of transactions by companies is a circumstance excluding the right of cancellation as set out in § 131 (2) 1) of the GPCCA, according to which the principal cannot cancel the transaction in case it fails to cancel the transaction within a reasonable period of time after the representative has notified the principal of the circumstances giving rise to the right to cancel the transaction. The master's thesis identified several concerns with respect to this provision and as a result making it more difficult for companies to cancel the transaction under the § 131 of the GPCCA.

The analysis of the above assumptions revealed that the application of § 131 of the GPCCA to transactions concluded by companies is possible, but in its implementation, there are problems related to the person entitled to cancel the transaction and the circumstances set forth in the §

131 of the GPCCA that exclude the right to cancel the transaction. In addition, in practice, it is rather difficult for the companies to fulfil the complex prerequisites of § 131 of the GPCCA and to exercise the right to cancel the transaction in a very limited time period. For these reasons, the first hypothesis of the master's thesis was confirmed, that in the case of a legal person the application of § 131 of the GPCCA is related to several legal problems.

An analysis of the regulations in the compared legal systems, the United Kingdom and Germany, evidenced that in a situation where a member of the management board abusing the right of representation enters into a transaction with a third party acting in bad faith, the legal consequence is nullity. Thus, compared to Estonia, a stricter legal consequence is provided for situations of abuse of the right of representation, i.e. such a transaction is void and not revocable. According to the author, nullity is justified as a legal consequence for the same reasons as in the law of compared legal systems - the legal order should not guarantee the validity of transactions entered into by a board member in bad faith with another party in abuse.

Analysing the nullity of the transaction accompanying the opposition to good morals (§ 86 of the GPCCA), it was concluded that it is in itself possible to uphold the nullity of a transaction made in a conflict of interest on the basis of § 86 of the GPCCA at least in collusion cases. Although according to the current regulation, cases of collusion fall within the scope of § 131 of the GPCCA, in the opinion of the author, a collusion is inherently contrary to good morals, primarily due to the purpose contrary to good morals. Therefore, the author is of the opinion that in cases of collusion, similarly to German law, the Estonian regulation should take a resolute position and set forth nullity as a legal consequence in case of collusion. According to the author, it would be more appropriate to apply § 86 of the GPCCA in collusion cases because under the currently applicable § 131 of the GPCCA, it is relatively difficult for companies to cancel transactions made by a board member and thus effectively protect their rights. For the above reasons, the second hypothesis of the work was confirmed that in a situation of collusion, the more appropriate legal consequence would be the nullity of the transaction, as the legal regulation should not give priority to the interests of the other party in bad faith to the interests of the company.

While analysing self-dealing regulations, it was concluded that there might be a possible overlap in the scope of § 181 (3) or § 307 (3) of the CC and § 131 of the GPCCA. Both § 181 and § 307 of the CC and § 131 of the GPCCA potentially regulate situations where a member of the company's management board enters into a transaction with himself or herself. The

situation is somewhat confusing if a member of the management board is a representative of the other party to the transaction or if the member of the management board enters into a transaction with a person related to him or her (incl. a company related to him or her). Although the Supreme Court has extended the scope of § 181 (3) of the CC to the latter case, in the first case it would be more sensible to apply § 131 of the GPCCA.

Analysing the cancellation of a transaction and the nullity of a transaction and the resulting claim for reimbursement, the author concluded that the consequences of relying on the nullity of a transaction and the cancellation of a transaction are the same, but the exercise of these remedies are different. As regards the consequences, in a situation where a member of the management board enters into a transaction in bad faith with the other party to the detriment of the company, both the disposal and the obligation transaction should be invalid. Although the author is of the opinion that in case of collusion the relevant legal consequence would be the nullity of the transaction due to the conflict of good morals (within the meaning of § 86 of the GPCCA), § 131 of the GPCCA takes precedence over § 86 of the GPCCA. Since § 86 of the GPCCA is developed in case law and as long as there is no clear opinion that § 86 of the GPCCA applies in cases of conflict of interests, the right of cancellation arising from § 131 of the GPCCA cannot be disregarded.

In the course of the work, it became clear that the preconditions for filing a claim for damages against a member of the company's management board are essentially the same as for filing a claim for compensation for any contractual damages. It was derived that some of the prerequisites of the claim for damages and cancellation of the transaction overlap. However, the meaning of damage is slightly different in the context of these legal remedies, according to § 131 of the GPCCA the transaction must be contrary to the interests of the company (ie harmful), more specific compensation norms apply when submitting a claim for damages, which is partly restrictive (especially § 127 of the LOA).

It was further derived that there are similar problems in exercising the right to claim damages and exercising the right to cancel the transaction in a situation where a member of the management board has caused damage to the company by abusing his right of representation. The problems relate in particular to the fact that both remedies are ultimately decided by the supervisory board or a by shareholders who may in fact be under the control of a member of the management board or otherwise impartial (including due to a conflict of interest).

Cancellation of the transaction and compensation for damage concerns different defendants. A claim for damages is filed directly against the member of the management board; a claim of reimbursement (arising from the cancellation of the transaction) shall be submitted against the other party to the transaction. In situations where recovery is impossible, the cancellation of a transaction on the basis of § 131 of the GPCCA and a claim for damages on the basis of the provisions of the CA may have a similar effect.

The author concluded that it is not possible to draw a one single conclusion as to which company law measure would ensure a fairer balance between the interests of the parties. The claim for damages and the claim for reimbursement (arising from § 131 of the GPCCA) are alternative legal remedies and the preconditions of these claims partially overlap. Provided that recovery is possible, the consequences of these remedies are slightly different. The facts that in case of claim for damages, its exercise has no effect on third parties, the term for realization of the claim is longer and this institute has developed in Estonian company law and is therefore easier to use in practice speaks in favour of preferring the claim for damages. On these grounds, the author concluded that the third hypothesis of the work was confirmed, according to which it is easier for companies to enforce a claim for damages compared to the cancellation of a transaction pursuant to § 131 of the GPCCA. The right of cancellation on the basis of § 131 of the GPCCA presupposes the fulfilment of complex preconditions and there is ambiguity in its application to companies. Only if the complex preconditions of § 131 of the GPCCA are fulfilled, cancellation of a transaction on the basis of § 131 of the GPCCA in case of collusion would be a better remedy for the company in a situation where recovery is possible

LÜHENDID

AktG	Aktiengesetz
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
CA	UK Companies Act 2006
CC	Estonian Commercial Code
GmbHG	Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung
GPCCA	Estonian General Part of the Civil Code Act
LOA	Estonian Law of Obligations Act
RKKKo	Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus
RKTKm	Riigikohtu tsiviilkolleegiumi määrus
RKTKo	Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus
s	section
TlnRnKo	Tallinna Ringkonnakohtu otsus
äriühinguõiguse direktiiv	Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta.

KASUTATUD MATERJALID

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Barnes, A. James jt. Law for Business. 10th Edition. Boston: McGraw-Hill/Irwin, 2009.
2. Busch, D jt. The principles of European contract law (Part III) and Dutch law: a commentary II. The Hague: Kluwer Law International 2006.
3. Busch, D., Macgregor, L. J. The Unauthorized Agent: perspectives from European and comparative law. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
4. Cahn, A., Donald, D. C. Comparative Company Law: Text and Cases on the Laws Governing Corporations in Germany, the UK and the USA. Cambridge: Cambridge University Press 2010.
5. Fleischer, H., Goette, W. Münchener Kommentar zum GmbHG. 3. Auflage. Verlag: München: C.H. Beck 2019.
6. Gerner-Beuerle, C., Schilling, M. Comparative Company law. New York, NY: Oxford University Press, 2019.
7. Goette, W jt. Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. 5. Auflage. München: C.H.Beck 2019.
8. Hannigan, B. Company law. 5th Edition. Oxford: Oxford University Press 2019.
9. Hannigan, B., Prentice, D. (ed.). Hannigan and Prentice: The Companies Act 2006 – A Commentary. London: LexisNexis Butterworths 2007.
10. Heidinger, A., Leible, S., Schmidt, J. (hrsg). Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. 3. Auflage. München: C.H. Beck 2017.
11. Kalas, T. Juhatus liikmete hoolduskohustus ja ärilise otsuse reegel üldise õiguse maades. – Juridica 2000/V.
12. Kaurson, T. Osühingu osa käsutustehingu vastuolo heade kommetega ja selle tagajärjed. Magistr töö. Tallinn: 2020.
13. Kraakman, R. jt. The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach. Third edition. Oxford: Oxford University Press 2017.
14. Kuurberg, M. Heade kommetega vastuolus olevad tehingud kui tühised tehingud. Juridica 2005/III.
15. Kõve, V. Varaliste tehingute süsteem Eestis. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2009.
16. Käerdi, M. Sise- ja välissuhte eristamine esindusõiguse teostamisel. – Juridica 2010/VII.
17. Lieder, J. Missbrauch der Vertretungsmacht und Kollusion. JuS. Heft 8. C.H.Beck 2014.

18. Markesinis, B jt. The German law of contract: a comparative treatise. 2nd edition. Oxford; Portland (Oreg.): Hart, 2006.
19. Palandt, O. Bürgerliches Gesetzbuch. Band 7. Aufl. 74. München: C.H.Beck 2015.
20. Saare, K jt. Ühinguõigus. I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015.
21. Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku tegutsemine oma organite kaudu ning vastutus nende tegude eest. Läbiva vastutuse printsiip. – Juridica 2000/IV
22. Saare, K. Esindusorgani liikme käitumise omistamisest eraõiguslikule juriidilisele isikule seoses vastutuse küsimusega. – Juridica 2003/X.
23. Saare, K. Hääleõiguse piirang kapitaliühingu huvide kaitse abinõuna – Juridica IX/2016.
24. Saare, K. Kapitaliühingu juhatuse liikme esindusõigus. Seadusjärgsed piirangud sisesuhetes. – Juridica 2020/VIII.
25. Siems, M., Cabrelli, D. Comparative company law: a case based approach. Oxford ; Portland, OR : Hart, 2013.
26. Spindler, G., Stilz, E. Kommentar zum Aktiengesetz. 4. Auflage. München: C.H. Beck 2019.
27. Säcker, F.J jt. Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. 8. Auflage. München: C.H. Beck 2018.
28. Tammet, H. Kapitaliühingu ja juhatuse liikme vahelisest sisesuhtest tulenevad piirangud ja nende mõju juhatuse liikme seadusjärgsele esindusõigusele. Magistritöö. Tallinn: 2012.
29. Tarvis, P. Ärilise kaalutluse reegel juhtorgani liikme vastutuse hindamisel. Magistritöö. Tartu: 2019.
30. Tiivel, T. Äriühingu juhtorgani liikme kohustused ja vastutus. Tartu: 2004.
31. Varul, P jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010.
32. Varul, P jt. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012.
33. Varul, P jt. Võlaõigusseadus. I, Üldosa (§§ 1-207): kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016.
34. Varul, P jt. Võlaõigusseadus IV. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2020.
35. Varul, P jt. Äriühingu juhtorganid: äriühingu juhtorganite liikmete õigused, kohustused ja vastutus. Tallinn: Äripäeva Kirjastus 2005.
36. Varul, P. Tühine tehing. – Juridica 2011/I.
37. Wirth, G jt. Corporate Law in Germany. 3rd edition. München: C.H. Beck 2017.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Riigikohtu praktika

38. RKTko 3-2-1-76-01
39. RKTko 3-2-1-33-10
40. RKTkm 3-2-1-110-15
41. RKTkm 3-2-1-144-11
42. RKTko 3-2-1-26-17
43. RKTko 3-2-1-169-14
44. RKTko 3-2-1-129-15
45. RKTko 3-2-1-113-16
46. RKTko 3-2-1-140-07
47. RKTko 3-2-1-81-15
48. RKTko 3-2-1-54-17
49. RKTko 3-2-1-40-13
50. RKTko 3-2-1-50-14
51. RKTko 3-2-1-34-14
52. RKTko 3-2-1-45-03
53. RKTko 3-2-1-41-03
54. RKTko 3-2-1-65-08
55. RKTko 3-2-1-38-15
56. RKTko 3-2-1-20-14
57. RKTko 3-2-1-41-05
58. RKTkm 3-2-1-40-07
59. RKTko 3-2-1-33-10
60. RKKko 3-1-1-3-10
61. RKKko 1-16-4197 (16.02.2018)
62. RKTko 3-1-1-22-17
63. RKTko 3-2-1-197-13
64. RKTko 3-2-1-40-13
65. RKTko 2-17-1725 (22.11.2019)
66. RKTko 2-17-10474 (18.12.2019)
67. RKTko 3-2-1-163-13.
68. RKTko 2-16-11889 (07.03.2018)
69. RKTko 3-2-1-191-12

70. RKTKo 3-2-1-103-08
71. RKTKo 3-2-1-7-10
72. RKTKo 3-2-1-80-02
73. RKTKo 3-2-1-80-05
74. RKTKo 3-2-1-29-04
75. RKTKo 3-2-1-158-05
76. RKTKo 2-16-11216 (06.11.2019).
77. RKTKo 3-2-1-124-11.
78. RKÜKo 1-17-2359 (03.03.2021).
79. RKTKo 3-2-1-89-14.
80. RKTKo 3-2-1-137-09
81. RKTKo 3-2-1-122-08.
82. RKTKo 3-2-1-163-11.
83. RKTKo 3-2-1-156-12.

Ringkonnakohtu praktika

84. TlnRnKo 2-14-56212 (26.10.2016).
85. TlnRnKo 2-13-49324 (08.06.2016).
86. TlnRnKo 2-16-15052 (16.02.2018).
87. TlnRnKo 2-13-4243 (12.06.2014).
88. TlnRnKo 2-13-49322 (30.06.2017).

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

Eesti õigusaktid

89. Karistusseadustik. – RT I, 03.03.2021, 3.
90. Pankrotiseadus. – RT I, 04.01.2021, 49.
91. Tsiviilmenetluse seadustik – RT I, 22.03.2021, 5.
92. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 22.03.2021, 8.
93. Täitemenetluse seadustik. – RT I, 09.04.2021, 3.
94. Võlaõigusseadus. – RT I, 04.01.2021, 19.
95. Äriseadustik. – RT I, 04.01.2021, 46.

Euroopa Liidu õigusaktid

96. Esimene nõukogu direktiiv, 9. märts 1968, tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 58 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad, et muuta sellised tagatised ühenduse kõigis osades võrdväärseteks (68/151/EMÜ). – ELT L 065, lk 0008 – 0012.
97. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/101/EÜ, 16. september 2009, tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks asutamislepingu artikli 48 teises lõigus osutatud äriühingutelt nõuavad, et muuta sellised tagatised võrdväärseteks. – ELT L 258/11, lk 11-19.
98. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta. – L 169/46, lk 46-127.

Välisriikide õigusaktid

99. Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089), das zuletzt durch Artikel 15 des Gesetzes vom 22. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3256) geändert worden ist. Kättesaadav: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_aktg/englisch_aktg.html (20.03.2021).
100. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 16 des Gesetzes vom 22. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3256) geändert worden ist. Kättesaadav: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/index.html (20.03.2021).
101. Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 13 des Gesetzes vom 22. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3256) geändert worden ist. Kättesaadav: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html (20.03.2021).
102. Companies Act 2006, kättesaadav: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/part/10> (10.03.2021)

MUUD MATERJALID

103. Companies Act 2006 explanatory notes, kättesaadav: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/notes/contents>

104. Käerdi, M jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuus-kontseptsioon.pdf (20.03.2021)
105. Principles of European Contract Law – https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/
106. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition. Volume I. Sellier 2009. Kättesaadav: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/2009_02_DCFR_OutlineEdition.pdf (26.03.2021)
107. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016. Kättesaadav: https://www.trans-lex.org/400120/_unidroit-principles-of-international-commercial-contracts-2016/ (26.03.2021)
108. Vutt, M. Tehingu heade kommete vastasus TsÜS § 86 alusel. Kohtupraktika analüüs. Tartu: 2012. Kättesaadav: https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analyysid/2012/teinguheadekommete_vastasus_margitvutt.pdf (22.01.2021)